

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

Magisterská diplomová práce

**KOMENTOVANÝ PŘEKLAD DÍLA MARIJI SEMJONOVÉ
*ВОЛКОДАВ***

**THE COMMENTED TRANSLATION OF WORK OF MARIYA
SEMYONOVA *ВОЛКОДАВ***

VYPRACOVALA: Bc. Sára Bálková

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

2018

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci, 30. 11. 2018

podpis

Děkuji doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc., za konzultace, rady a připomínky,
které mi během psaní diplomové práce poskytla.

Podpis

Obsah

1. Úvod	6
2. Marija Semjonovová	8
2.1 Dějová linie románu <i>Волкодав</i> (1995) Mariji Semjonovové	9
2.2 Jazyk a styl autorky	10
3. Zařazení díla do dobové literatury	14
3.1 Fantastická literatura, Fantasy	14
3.2 Srovnání s jinými autory fantasy, píšícími ve stejné době	17
4 Česká fantasy literatura	23
4.1 Jiří Kulháněk	23
4.2 Miroslav Žamboch	24
4.3 František Kotleta	25
4.4 Petra Neomillnerová	25
4.5 Vladimír Šlechta	26
4.6 Vilma Kadlečková	26
4.7 Shrnutí tvorby českých autorů fantasy	27
5 Překlad Fantasy literatury v Čechách	27
5.1 Jan Kantůrek – Terry Pratchett	27
5.2 Stanislava Pošustová-Menšíková – J. R. R. Tolkien	29
5.3 Stanislav Komárek – Andrzej Sapkowski	30
5.4 Libor Dvořák – Sergej Lukjaněnko	31
5.5 Pavel Weigel – Sergej Lukjaněnko, Stanislaw Lem	32
5.6 Shrnutí poznatků o překladu fantasy literatury v Čechách	32
6 Metodologie překladatelského procesu	33
7 Překlad první Kapitoly románu <i>Vlkodav</i>	37
Osamělý ptáček krouží nad poli.	37
8 Překladové transformace	66
8.1 Překlad bezekvivalentního lexika	66
8.2 Formální překladové transformace	82
8.3 Sémantické překladové transformace	88

8.4	Překlad poezie	90
9	Závěr	104
	Резюме	109
	BIBLIOGRAFIE.....	119

1. ÚVOD

Předmětem diplomové práce bude překlad uměleckého textu s translato logickým komentářem. Pro překlad byla vybrána první kapitola fantasy románu *Волкодав* (1995), současné ruské spisovatelky fantasy literatury, Mariji Semjonovové. Sama fantasy literatura je v dnešní době na vzestupu popularity a toto dílo je v Rusku a jiných zemích s ruskojazyčným obyvatelstvem velmi známé a oblíbené. Kritérii výběru románu pro překlad byla jeho zajímavost z jazykového hlediska a výjimečnost žánru: slovanská fantasy. Toto dílo nebylo doposud přeloženo do českého jazyka.

Cílem této diplomové práce je vytvořit adekvátní překlad části románu ruské spisovatelky Marii Semjonovové *Волкодав* (1995) tak, aby překlad díla zachovával jazyková a významová specifika výchozího textu.

Nejprve bude nastíněn život a tvorba autorky včetně definování autorčina stylu a literárního proudu, do kterého patří, a také obsah díla. Poté bude následovat definice fantasy literatury, zvláště pak slovanské fantasy a autorka bude srovnána s některými autory fantasy literatury ve východní Evropě. Dále bude nastíněna situace fantasy literatury v České republice, budou uvedeny příklady, jak českých autorů fantasy literatury, tak i českých překladatelů světové fantasy literatury. Poté bude představena metodologie překladu, za níž bude následovat samotný překlad první kapitoly románu.

Poté se zaměříme na analýzu překladu. Překladatelské transformace se budou dělit na tři kapitoly; první kapitola se bude zabývat překladem bezekvivalentního lexika, zvláště se budeme věnovat překladu antroponym, toponym, etnonym, frazeologizmů. Dále budou následovat transformace formální, součástí kterých bude i překlad přechodníkových konstrukcí, a transformace sémantické. Na konci se budeme věnovat překladu poezie, protože román *Волкодав* (1995) obsahuje mnoho básní a v první kapitole, kterou překládáme, se nacházejí tři.

V závěru budou shrnuty výsledky naší práce se zaměřením na to, bylo-li dosaženo stejného vlivu na čtenáře jako na čtenáře textu originálu.

V této práci využijeme prací předních českých, slovenských a ruských teoretiků překladu, především pak knihy *Umění překladu* (1963) Jiřího Levého, *Překlad jako tvorba* (1984) Jána Vilikovského a knihy *Překládání a čeština* (2003) kolektivů autorů, mezi kterými je například Zlata Kufnerová nebo Vlasta Straková. Jako teoretický základ k překladatelským transformacím a překladu bezekvivalentního lexika využijeme knihu *Введение в теорию перевода для русистов* (2013) Zdeňky Vychodilové.

2. MARIJA SEMJONOVOVÁ

Marija Vasilijevna Semjonovová se narodila v roce 1958. Ve svém studiu následovala příkladu svého otce a v roce 1982 zakončila Leningradskij institut aviacijonno go priborostrojenija. Od dětství však směřovala k literatuře.

K slovanské mytologii ji poprvé přivedla kniha o ovládnutí Anglie Normany v roce 1066. Po jejím přečtení se začala zajímat o slovanskou a severskou mytologii, především z pohledu etnologa. V roce 1980 napsala svou první knihu *Хромой кузнец* (2006) a vydavatelství Детская литература ji plánovalo vydat v roce 1986. K tomu však nedošlo kvůli povídce *Два Короля* (1989), která vyšla v časopise *Дружба* v roce 1985, což ovlivnilo i vydání knihy *Хромой кузнец*.

Po rozpadu SSSR začala pracovat jako překladatelka umělecké literatury se zaměřením na fantasy ve vydavatelství Северо-Запад. Jak sama autorka v rozhovoru pro noviny *Московский комсомолец* píše, zájem byl především o západní autory a taktéž o západní fantasy mytologii, která vycházela převážně z díla J. J. R. Tolkiena, *Pán Prstenů*. Dokonce i ruští autoři psali pod západními pseudonymy, aby jejich díla byla publikována. Jelikož se sama Marija Semjonovová od mládí zajímala o etnografii, především slovanskou a severskou, úplná ignorace slovanské mytologie v žánru národního fantasy ji více než podivovala.

Její přelomový román *Волкодав* (1995) vyšel v roce 1995 a zaplnil „díru na trhu“ – absenci slovanské fantasy. První úspěch s sebou ale nesl i negativní následky, jako například skutečnost, že veškerá autorčina tvorba začala být automaticky považována za fantasy. Většina jejích knih jsou však historické romány nebo populárně naučné publikace jako například *Мы – Славяне* (1997), která si získala značnou popularitu.¹

¹БАЛУЕВА, АННА. Мария Семенова: «Посмотрите мне в глаза – я и есть Волкодав». *Комсомольская правда* [online]. Москва: АО ИД «Комсомольская правда», 2012, 27.5.2014, , 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.kp.ru/daily/26235/3118090>
Мария Семёнова. «ЛабораторияФантастики» [online]. fantlab.ru, 2018 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://fantlab.ru/autor103>

2.1 Dějová linie románu *Волкодав* (1995) Mariji Semjonovové

Vlkodav je jméno hlavního hrdiny románu Mariji Semjonovové. Jedná se o přezdívku, jméno totemového zvířete rodu Šedých Psů, protože své vlastní jméno Vlkodav nedostal. Když byl ještě malý a jméno neměl, jeho rod napadl cizí národ a všechny členy vennského rodu Šedých Psů vyvraždili. Samotného Vlkodava chtěli předhodit psům, ale psi se ho ani nedotkli, což se vysvětluje úzkým vztahem člověka rodu Šedého Psa a jeho totemového zvířete. Vůdce útočníků to považoval za dobré znamení a nechal chlapce naživu. Místo smrti z něj udělal otroka a poslal ho do dolů v Křišťálových horách, ze kterých se málokdo vrátil živý zpět na denní světlo. Přezdívku Vlkodav hrdina dostal poté, co v dole přemohl a zabil krutého dozorce, kterého přezdívali Vlk.

Kniha začíná příchodem již dospělého Vlkodava k hradu vůdce uzurpátorů, segvanského pána Vinitara, který má přezdívku Lidožrout. Jeho plánem je pomsta za vyhubení svého rodu, o které snil po celou dobu svého otroctví v Křišťálových horách i během výcviku po svém osvobození. Žádný další plán se svým životem nemá, pomsta bylo jediné pro co celou dobu žil, jeho smysl života. Osud však zamýšlí jinak a Vlkodav v hradním podzemí nachází zmučeného vězně Tilorna a v ložnici Vinitara dívku Niilit, které osvobodí, a díky kterým se nepřipojí ke své mrtvé rodině.

První polovina knihy probíhá ve dvou časových liniích. První, hlavní linie putování Vlkodava a jeho přátel poté, co byl hrad Lidožrouta zničen, je často narušována retrospektivním dějem z Vlkodavovy minulosti. Ve druhé polovině knihy přibývá ještě snová linie velkého Šedého Psa, ve které se Vlkodav mění v psa, aniž by o tom věděl.

Kromě retrospektivní a snové části se ještě vyděluje část poetická – písňová. Na konci každé kapitoly je báseň, která se tematicky váže k obsahu dané kapitoly. Kromě toho je i sám text prokládán různými básněmi, které se vztahují k historii a tradicím obyvatel této fantastické země.

Autorka velmi detailně popisuje fantastický svět, jeho přírodu, různé národy, jejich zvyky a obyčeje. Pomocí poezie dodává knize nádech legendy.

2.2 Jazyk a styl autorky

Jazyková stylizace je důležitou částí uměleckého překladu. Jak se čtenář originálu může přesvědčit, Marija Semjonovová ve svém díle klade na jazyk, ať již narativní nebo jazyk postav, velký důraz. Pomocí jazyka se snaží čtenáři přiblížit historické období, a ačkoliv děj probíhá ve smyšlené zemi, podmínkami, rozvojem civilizace i feudálním zřízením odpovídá spíše legendám na přelomu starověku a středověku. Toto autorka podtrhuje používáním archaických prvků jazyka, stylisticky zabarvených slov apod. Než se zaměříme na vlastní analýzu jazyka autorky na základě přeložené první kapitoly knihy, uvedeme, co o jazyku autorky sdělují média i sama autorka.

V rozhovoru pro internetový časopis *Культпросвет*² Semjonovová uvádí, že když píše, často používá slovník *Толковый словарь живаго великорусскаго языка* (1863)³, který vytvořil v polovině 19. století Vladimir Ivanovič Daľ. V jeho základu leží národní jazyk s lokálními variantami různých slov, včetně přísloví, pořekadel, názvů různých řemesel, která odpovídají živému jazyku poloviny 19. století. V tomto rozhovoru se autorka rozhořčuje nad užíváním anglicismů a anglojazyčné terminologie v ruskojazyčné literatuře. Uvádí, že ve svých knihách se vždy snaží najít staroruské slovo nebo pojem, přičemž pokud je možnost výběru z více synonym, vybírá vždy to, které se jí intuitivně zdá nejpochoptelnější. Pokud čtenář nějaké slovo nezná, může si ho najít nebo pokračovat v četbě dále. Proto se M. Semjonovová staví negativně i k vysvětlivkám pod čarou. V rozhovoru pro srbský internetový časopis *Геополитика*⁴ Semjonovová znovu upozorňuje na důležitost používání slovníků; kromě slovníku *Толковый словарь живаго великорусскаго языка* (1863) se zmiňuje i o pětidílném slovníku *Славянские древности*:

²ЗОТОВ, Игорь. Мария Семёнова: Я приоткрыла дверь в этот мир, и воскликнула - а-а-ах!. *КультПросвет* [online]. media5, 2013, 31.5.2014, , 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: http://www.kultpro.ru/item_315/

³Online verze slovníku: *Толковый словарь живаго великорусскаго языка Владимира Даля*. [online]. В.И. Даль, 2017 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <http://slovardalja.net/>

⁴ТУЦАКОВИЋ, ЗОРАН. Интервью: МАРИЯ СЕМЁНОВА — СЛАВЯНСКАЯ ФАНТАСТИКА. «*Геополитика*» [online]. СЛОВЕНСКО ДРУШТВО, 2017, 22.2.2017, (102), 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://sloven.org.rs/rus/?p=4094>

Этнолингвистический словарь (1995–2012) nebo *Словарь народных географических терминов* Э.М. Мурзаева (1984).

U příležitosti vydání své knihy *Братья — Тайный воин* (2015), v rozhovoru pro časopis *Год литературы*⁵ autorka uvádí, že nehledě na pochybnosti některých kritiků, všechna slova použitá v knize *Волкодав* (1995) jsou staroruská existující slova a nikoliv autorské neologizmy. Archaizmy používá pro dodání koloritu a estetického působení textu. Dále také uvádí, že podle jejího názoru, sestavovat slovníky, jako to například dělal A. I. Solženicyn, je sice věc záslužná, nicméně k rozšiřování slovní zásoby národa je třeba tato slova používat v kontextu, tedy užívat je v literatuře. Marija Semjonovová vidí v užívání cizích slov v ruském fantasy jakési pohrdání svým vlastním národním dědictvím, zvláště pak, pokud existují ruské ekvivalenty.

V procesu překladu se skoro v každém odstavci takovéto termíny vyskytovaly – například slovo *кунс* transliterovali, že toto slovo je pro českého čtenáře pochopitelné z kontextu (takto je v knize označován vůdce, náčelník, starý předchůdce knížete). Obdobný postup byl zachován i u překladu pojmenování různých národů, které obývají fantastický svět M. Semjonovové. Zajímavým překladatelským oříškem bylo slovo *охлупень* – dané slovo představuje architektonický prvek na starých dřevěných stavbách severských národů a český ekvivalent nemá. Takových výrazů se jen v našem překladu objevilo několik a bude jim věnována kapitola *Пřeklad bezekvivanetního lexika*.

Nyní uvedeme několik příkladů z textu, které demonstrují snahu autorky dodat knize archaický ráz. V celé diplomové práci budeme uvádět příklady z knihy *Волкодав*.⁶ Již v básni na začátku první kapitoly se setkáváme se slovesem *честу* ve verši *He честу меня волком, стремящимся в лес* (str.7). U tohoto slova se nejčastěji uvádějí dva významy; v současné ruštině znamená slovo někoho urážet, v zastaralém významu velebit, oslavovat,

⁵Мария Семёнова признаётся в любви к языку. *Год Литературы. РФ* [online]. МОСКВА: АО «Издательство «Российская газета», 2015, 31.08.2015, (102), 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://godliteratury.ru/events/mariya-semyonova-priznayotsya-v-lyubvi-k-yaz>

⁶ 1. Замок Людоода. СЕМЁНОВА, Мария. Волкодав. Ярославль: СПб.: Издательский Дом "Азбука-классика", 2006, s. 7–38. ISBN 5-91181-144-8.

ctít.⁷ V případě tohoto verše se nabízí, že autorka využila oba významy k vytvoření jazykové hry. Dalším takovým slovem je slovo *лучина*, které autorka užívá místo slova *щепка*. V tomto významu se slovo považuje za zastaralé.⁸ Ve větě *В каждой крепости, стоящей близ озера или реки, ...* (str. 7) slovo *близ* ve významu blízko nějakého předmětu se také považuje za zastaralé.⁹ Dalšími příklady zastaralých slov jako je například *посолонь, охлупень, молодечные, комес, опочивальни*, se budeme zabývat v kapitole *Пřеклад bezekvivalentního lexika*.

Archaický ráz jazyka autorky se projevuje i v syntaxi. Ačkoliv jsou přechodníky pro ruštinu v určitých funkčních stylech příznačné a hojně využívané, v současné ruské beletrii se nepoužívají tak často jako právě v knize *Волкодав* (1995).

O snaze autorky dosáhnout archaického stylu vypovídá kromě lexiky i slovosled, který se může lišit od současné běžně užívané ruštiny. Nejde vždy jen o archaický slovosled, ale i například o nezvyklý, umělecký slovosled. Jako příklad byly vybrány věty, které jsou dlouhé a používají přechodníkové vazby jako například následující: *Зверёк, однако, расставаться с ним не пожелал: подпрыгнув, привычно вскарабкался по одежде на прежнее место и устроился на плече Волкодава, крепко ухватившись зубами за толстую льняную ткань – на тот случай, если человек вновь попробует его отодрать* (str. 7). Po konzultaci s rodilým mluvčím bylo vyhodnoceno, že pokud by se autorka nesnažila o archaickou stylizaci, souvětí by se dalo rozdělit na dvě věty a

⁷ Честить. In: Викисловарь: Многоязычный открытый словарь [online]. Wikimedia Project, 2000, 25.6.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://ru.wiktionary.org/wiki/%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%8C>

Честить. In: Академик: Малый академический словарь [online]. Академик, 2017, 25.6.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://dic.academic.ru/dic.nsf/mas/77082/%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%8C>

Значение слова «честить». In: Карта слов и выражений русского языка [online]. Карта Слов, 2017, 25.6.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://kartaslov.ru/%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0/%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%8C>

⁸ Лучина. In: Викисловарь: Многоязычный открытый словарь [online]. Wikimedia Project, 2000, 25.6.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

⁹ БЛИЗ. In: Карта слов и выражений русского языка: Толковый словарь Ушакова [online].

Карта Слов, 2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/748374>

přechodník *ухватившись* by bylo možné nahradit formou slovesa v přítomném čase. Dalším příkladem je přesunutí slov v postpozici do prepozice jako například *Как говорили, задуман был этот набег...* (str. 10), v běžné řeči by slovní spojení znělo *был задуман*. Podobně je vystavěna i věta *Нос у человека был перебит...* (str. 11) nebo *Может, пригодится кому* (str. 14). Dalším příkladem nezvyklého slovosledu je například *...если незванный гость и вправду окажется таковым* (str. 12), který by v běžné ruštině zněl *...если окажется, что незванный гость вправду такой*. K celkovému přestylovaní by došlo ve větě *Даром, что ли, они...* (str. 13), která by více civilně zněla *Ведь не зря же они...* Nezvykle zní i slovní spojení *Серый Пёс двенадцати лет от роду...* (str. 14), které by mohlo znít *Двенадцатилетний Серый Пёс...*

Dalším prvkem, který ukazuje na pečlivou práci autorky s jazykem, je používání různých rčení, idiomatických spojení. Některá byla ponechána v podobě běžně užívané, například *дойти до предела*. Jiná ovšem byla předělána, aby odpovídala světu Vlkodava, například *Хёгг знает*.

Kromě všeho výše jmenovaného zůstává i jazyková hra. Věrný přítel Vlkodava, netopýr se zlomeným křídlem, je v originálu nazýván *Хелетучий мышь* (Летучая мышь – netopýr). Předáním záporné předpony „He-“ je vyjádřen jeho rozpoznávací rys neboli to, co jej odděluje od ostatních netopýrů. Postup překladu je podrobněji rozebrán v kapitole *Пřeklad antroponym*.

Archaičnost vyjadřování M. Semjonovové činila překlad složitějším. Jelikož jazyk tvoří velmi důležitou složku tvorby M. Semjonovové, a činí tak její slovanské fantasy tím, čím je, snažili jsme se vyhýbat západní terminologii.

3. ZAŘAZENÍ DÍLA DO DOBOVÉ LITERATURY

3.1 Fantastická literatura, Fantasy

Fantastická literatura je poměrně široký žánr, který může obsahovat román, povídku, novelu nebo drama. Hlavním motivem fantastické literatury je existence fantastického světa, který je opakem světa empiricky ověřitelného. V takovém světě se dějí věci, které si člověk nemůže vysvětlit jinak než jako důsledek magie, zázrak nebo technologií, kterou lidstvo ještě nezná. Fantastická literatura nebo také literární fantastika se dělí na dva hlavní proudy – Vědecko-fantastickou literaturu (science fiction nebo sci-fi) a fantasy (z ang. fantasy).¹⁰

Fantasy je termín z angličtiny, který by se jednoslovně dal označit jako fantastika. Nicméně fantastika je pojem užívaný pro literaturu, která zahrnuje i žánr sci-fi, proto se v českém prostředí pro žánr běžně užívá pojem z angličtiny. Tento pojem a vznik žánru takového, jaký jej známe dnes, se dá zařadit do první poloviny 20. století, avšak zakladateli fantasy byli angličtí spisovatelé druhé poloviny 19. století. Fantasy je protipólem sci-fi, ačkoliv mají společné určité prvky. Zásadně se liší na poli motivů a východisek. Ve sci-fi literatuře je hlavním motivem technický pokrok a racionalita, ve fantasy je to citovost a pohádkovost. Fantasy staví na ději, odehrávajícím se ve fantastickém světě. Tento fantastický svět může i nemusí být propojený se světem reálný, nicméně vždy ze světa reálného vychází, proto je často základem pro fantasy historická epocha, především středověk. Fantasy se ovšem může odehrávat i v neznámém časoprostoru. Hlavním motivem fantasy je cesta – cesta hlavního hrdiny, který je dominantní postavou. S hlavním

¹⁰ VLAŠÍN, Štěpán. Fantastická literatura. *Slovník literární teorie*. 2. Plzeň: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze a v Brně, 1984, s. 109.

Fantastika. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 215-216. ISBN 80-7294-170-4.

Fantastická literatura. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha, 2002, s. 92-93. ISBN 80-7319-020-6.

hrdinou často putuje jeho druh, poté rozlišujeme postavy protivníka nebo například sexuálního objektu. Postavy se obecně dělí na dobré a špatné.¹¹

Podžánry

Existuje mnoho různých podžánrů fantasy literatury. Fantasy s vědeckými prvky (nepletme si s vědecko-fantastickou literaturou) může obsahovat jak prvky fantasy, tak i vědecko-fantastické literatury. Například knižní série *Dračí jezdec* americké spisovatelky Anne McCaffrey spojuje dohromady draky, mimozemšťany a genetickou manipulaci. Jako příklad české fantasy s vědeckými prvky můžeme například zmínit Jiřího Kulhánka a jeho sérii knih *Divoci a Zlí* (2000), kde je spojeno létání vesmírem, cestování časem a starobylá magie Artušovských legend. Steampunk fantasy naopak často obsahuje mechanické prvky ovládané magií. Některá temnější fantasy obsahuje až hororové prvky a spadá sem většina upířské fantasy. Výpravné fantasy zahrnuje populární série knih, jako jsou například *Letopisy Narnie* C. S. Lewise nebo *Pán Prstenů* J. R. R. Tolkiena. Městská fantasy zase sdružuje prostředí moderního města s určitými nadpřirozenými elementy, které mohou nebo nemusí být zaznamenány obyčejnými obyvateli.¹²

V této práci se budeme zabývat dílem, které je často popisováno jako tzv. Slovanské fantasy.

Slovanská fantasy

Slovanskou fantasy jako termín je poměrně složité nějak uchopit a definovat. Spory se vedou i o jejím vzniku - obecně jsou považováno za období vzniku slovanské fantasy literatury 90. léta 20. století, nicméně někteří odborníci jsou toho názoru, že slovanské fantasy má kořeny, které sahají hlouběji do minulosti a za její základ považují již pohádky, mýty, bohatýrské byliny apod. Slovanská fantasy je dnes jedinou kategorií národní fantasy literatury, přičemž fantasy literatura v obecném slova smyslu (reprezentovaná v dnešní

¹¹Fantasy. Encyklopedie literárních žánrů. Praha: Paseka, 2004, s. 187-189. ISBN 80-7185-669-x.

Fantasy. Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie. Praha, 2002, s. 93-94. ISBN 80-7319-020-6.

¹²CAMPBELL, Josephine. Fantasy. Salem Press Encyclopedia of Literature [online]. 2014 [cit. 2018-07-30].

době především Angloamerickými spisovateli) většinou čerpá z německo-skandinávské a keltské mytologie. I sama slovanská fantasy by se dala rozdělit na slovanská (ruská) fantasy a západoslovanská fantasy reprezentovaná především polským spisovatelem Andrzejem Sapkowskim. Můžeme se dočíst, že právě kniha *Волкодав* (1995) Mariji Semjonovové je považována za první dílo v žánru slovanské fantasy v Rusku.¹³

Hlavním znakem, který odlišuje slovanskou fantasy od té západní, je využívání prvků slovanské mytologie a folkloru v příběhové nebo popisné linii syžetu díla. Problém slovanské mytologie tkví v tom, že se nám nezachovalo mnoho věrohodných zdrojů. Oproti západní mytologii, kde se zachovaly i texty svědčící o víře pohanů, v případě Slovanů v Rusku jde pouze o etnografické materiály a archeologii. Právě archeologie je pro spisovatele žánru fantasy zásadní. Se vzrůstem zájmu o pohanská náboženství v Rusku po rozpadu SSSR vzrostl zájem i o slovanskou fantasy, která se mimo jiné často opírá o pseudovědecké publikace, jako je například *Velesova kniha*, které popisují duchovní kulturu a život na Staré Rusi.¹⁴

Nicméně, duchovní kultura je jedním z hlavních motivů slovanské fantasy literatury. V románu M. Semjonovové je například patronem hlavního hrdiny *Бог Грозы*, který je autorským obrazem pohanského boha Peruna. Také *Великая Матерь, Вечно Сущей Вовне*, ke které se Vlkodav často obrací ve svých myšlenkách, je obrazem pohanské bohyně plodnosti Živy. Dalším motivem slovanské fantasy, který můžeme nalézt v knize Vlkodav, je motiv přeměny člověka ve zvíře. Hrdina se několikrát ve všech knihách přeměňuje do podoby velkého šedého psa. Přeměna ve zvíře se dá interpretovat jako úzké spojení s přírodou, které je právě typické pro pohanské národy. Hrdina fantasy získává nadpřirozené schopnosti, jako je síla, rychlost a zостřené smysly, díky svému propojení s přírodou a svým totemovým zvířetem. Třetím motivem je touha hrdiny o postoupení do

¹³ФОКИН, Александр Александрович. "Славянское fantasy" как феномен массовой литературы в современной России. In: КОЛЛЕКТИВ АВТОРОВ. *Иные времена.: Эволюция русской фантастики на рубеже тысячелетий*. Челябинск: ООО "Энциклопедия", 2010, s. 168-179. ISBN 978-5-91274-080-0.

¹⁴БРЕЕВА, Татьяна Николаевна. СТРАТЕГИЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО МИФА В СЛАВЯНСКОМ ФЭНТЕЗИ. Вестник ТГГПУ: ФИЛОЛОГИЯ И КУЛЬТУРА. PHILOLOGY AND CULTURE. Казань: Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего образования «Казанский (Приволжский) федеральный университет», 2012, 1(27), 94-100. DOI: 821.161.1. ISSN 2074-0239.

světa za životem, především proto, aby se mohl setkat se svými mrtvými příbuznými a rodinou. Myšlenka ráje tedy není typická pouze pro křesťanskou mytologii, ale i také pro pohanské národy.¹⁵

3.2 Srovnání s jinými autory fantasy, píšícemi ve stejné době

Pro lepší pochopení významu díla pro fantastickou literaturu a ruskou postsovětskou literaturu se budeme v této kapitole zabývat porovnáním autorky Mariji Semjonovové s jinými autory fantasy.

Autorů fantasy, zvláště pak ve dvacátém století, je nepřehledné množství, ať v rámci čistě ruské (sovětské) fantastické literatury nebo světové fantastické literatury. Pro srovnání jsme vybrali trojici autorů, jejichž dílo, styl psaní nebo období, ve kterém tvořili, souvisí s tvorbou autorky a jejím dílem *Волкодав* (1995).

Prvním z těchto autorů je Sergej Lukjaněnko. Autor, který se proslavil nejen na území Ruské federace, ale i za jejími hranicemi. Dalším, ještě slavnějším, je polský fantasy autor Andrzej Sapkowski, který napsal světově populární sérii knih *Zaklínač* (*Wiedźmin*; 1986–2013), na jejímž základě vznikla pravděpodobně ještě populárnější stejnojmenná počítačová hra. Dílo se dočkalo také filmového zpracování. Jeho styl tvorby se označuje taktéž jako slovanské fantasy. Poslední z autorů, jimž se budeme v následující části blíže věnovat, je běloruská autorka fantastické literatury, Olga Gromyko.

U výše zmíněných autorů se nyní zaměříme na popis jazyka, kterým píšou, a dále na prvky mytologie, jež ve svých dílech využívají.

Sergej Lukjaněnko a jeho tvorba

Ruský spisovatel fantastické literatury, jehož první knihy vyšly mezi 80. - 90. lety. Jeho komerčně nejúspěšnější sérií jsou knihy ze série *Дозор* (1998–2014), která obsahuje celkem 6 knih. Dala by se zařadit do žánru městského fantasy - děj probíhá v Rusku od 90.

¹⁵ БАРАШКОВА, Анна Владимировна. РОЛЬ МИФОЛОГИЧЕСКИХ МОТИВОВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СЛАВЯНСКОЙ ФЭНТЕЗИ. *Вестник КГУ: ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ*. Кострома: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Костромской государственный университет», 2009, 4(1), 22-26. DOI: 82–31. ISSN 1998-0817.

let 20. století až po současnost. Mezi obyčejnými lidmi žijí i takzvaní „*Jini*“ – temní nebo světlí, kteří mají určité nadpřirozené schopnosti v závislosti na tom, jakého jsou druhu. Mezi těmito *jinými* můžeme objevit postavy klasických hororových příběhů (vlkodlaci, upíři), kteří zastupují stranu *Temných* i postavy kladné z tábora *Světlých*. Tyto dva tábory mezi sebou svádějí věčnou bitvu o nadvládu nad světem.

Sám spisovatel svůj žánr určuje jako *Фантастика жесткого действия* nebo *Фантастика Пути*.¹⁶

Fantastický svět série *Дозор* Sergeje Lukjaněnka

Sergej Lukjaněnko ve svých dílech používá také nadpřirozené bytosti, které jsou známé z jiných děl, z lidových pověstí a bájí

Upíři

V dnešní fantasy literatuře se upíři objevují velmi často, a to jak v západní, tak i slovanské. Legendy o upírech jsou spíše východoevropským folklorem, který ve svém románě *Drákula* (1897) zpracoval na konci 19. století Bram Stoker a tím ji rozšířil i na západ. S postavou upíra se setkáváme i v ruské literatuře například v povídce *Upír* (1841) Alexeje Konstantinoviče Tolstoj.

V díle Sergeje Lukjaněnka jsou upíři zobrazováni s rysy podobnými tradičním upírům ze slovanské démonologie, ale jsou autorsky upraveni. V podání Sergeje Lukjaněnka mají upíři více vlastností shodných s lidmi. Také přeměna na upíra je odlišná – v *Hlídkách* se upírem může člověk stát, pouze pokud ho kousne jiný upír nebo se páru upírů narodí dítě. V ukrajinských pověstech se upírem stává člověk, který zemřel nečistou smrtí, za svého života se dopouštěl nepravostí nebo byly zanedbány některé pohřební tradice.¹⁷

Přeměna ve zvíře

¹⁶ ЛУКЪЯНЕНКО, Сергей. Биография. *Официальный сайт писателя Сергея Лукьяненко* [online]. 2004 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: http://lukianenko.ru/biography_rus/

¹⁷ ФОКИН, Александр Александрович. "Славянское fantasy" как феномен массовой литературы в современной России. In: КОЛЕКТИВ АВТОРОВ. *Иные времена: Фольклорный аспект образов вампиров в фантастических романах Сергея Лукьяненко*. Челябинск: ООО "Энциклопедия", 2010, s. 137-141. ISBN 978-5-91274-080-0..

V díle Sergeje Lukjaněnka vystupují humanoidní bytosti, které jsou schopné se přeměňovat na zvířata. Nejsou to pouze vlkodlakové, kteří se stejně jako upíři vyskytují hojně v západní i slovanské fantasy literatuře, ale také tzv. mágové-obratni (mág-obrateň, orig. маг-оборотень). Tito mágové se mohou přeměňovat v různá zvířata, nejen ve vlka.

Vlkodlakové nebo obratni se vyskytují často v ruském folkloru. Rozdíl mezi Lukjaněnkovými bytostmi a těmi z ruského folkloru tkví především v tom, že v *Hlídkách* jsou mágové-obratni zobrazováni jako bytosti nižší kasty, které kromě síly a možnosti přeměnit se na zvíře nemají žádné jiné schopnosti. V lidovém folkloru je naopak schopnost přeměnit se ve zvíře považována za vyšší stupeň magie.¹⁸

Jazyk

Děj hlídek se odehrává v nedávné minulosti, jazyk autora je běžný, bez snahy o historizaci. Jazyk postav je také běžný, včetně užívání některých slangových slov.

Andrzej Sapkowski a jeho tvorba

Andrzej Sapkowski je polský spisovatel fantasy literatury. Jeho nejúspěšnějším počinem je série *Zaklínač*, pojednávající o zmutovaném poločlověku, který se žíví tím, že zabívá různá monstra za úplatu. Patří k nejoblíbenějším autorům fantasy literatury ve střední a východní Evropě.¹⁹

Fantastický svět *Zaklínače* Andrzeje Sapkowského

A. Sapkowski popsal nadpřirozené bytosti, které žijí ve smyšleném světě *Zaklínače*, ve své knize *Zaklínač a jeho svět*. Sám Andrzej Sapkowski hledal inspiraci v pohádkách, které převyprávěl z trochu jiného, realističtější úhlu pohledu.²⁰ Celé jeho dílo vychází převážně

¹⁸ САЛАМАТОВА, У.С. Феномен оборотничества в "Дозорах" Сергея Лукьяненко. *Слово — текст — смысл: сборник студенческих научных работ*. Екатеринбург: Уралской государственной университет, 2008, (3), 112 - 116.

¹⁹ Анджей Сапковский (биография). *Мири Анджея Сапковского* [online]. 2008, 10.7.2008 [cit. 2018-08-15]. Dostupné z:

<http://www.sapkowski.su/modules.php?name=Articles&pa=showarticle&artid=27>

²⁰ KLÍČNÍK, Richard. Král triviální fantasy je zpátky a píše jako zamlada. *Aktuálně.cz: Literatura* [online]. 13.11.2014, , 1 [cit. 2018-08-15]. Dostupné z:

<https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/kral-trivialni-fantasy-je-zpatky-a-pise-jako-zamlada/r~84b908dc6a6e11e490f70025900fea04/>

ze slovanské mytologie a středověkých pověstí. Nicméně ve svém popisu fenoménu *Divokého honu*, který se objevuje v jeho dílech několikrát, se drží staroseverských motivů.
21

Děj knihy se odehrává ve fantastickém světě, autor ho detailněji nepopisuje, nicméně z toho mála popisů vyplývá, že krajina je částečně podobná Polsku. Autor využívá slovanských mýtů a legend, v knihách se objevují bytosti jako například kostěj, kikimora, striga nebo čert. Zároveň jsou zde i bytosti ze západní fantastické literatury – elfové a trpaslíci. Autor adaptuje některé klasické pohádky jako například *Panna a Netvor* nebo *O Sněhurce*, což jsou pohádky typické pro prostředí střední Evropy, které se různými adaptacemi rozšířily do celého světa. Ze západních legend je to například legenda o králi Artušovi, kdy se v knize přímo objeví rytíř kulatého stolu Galahad.²²

Jazyk

Jazyk knih o Zaklínači je lehký a srozumitelný. Velkou část zaujímají dialogy, které jsou často zkratkovité. Nechybí ani ironický až černý humor, vulgarismy a hovorové výrazy. V knize jsou také speciální jazyky – trpaslíci mluví se značným přízvukem a elfové mají svůj vlastní jazyk, ke kterému existuje i fanouškovský slovník na internetu.²³

Olga Gromyko

Běloruská spisovatelka fantasy literatury není v Čechách příliš známá, ale v Rusku je mezi fanoušky fantasy, a to především ženského fantasy, velmi oblíbená. Píše především humoristické fantasy povídky a romány. Její první román, *Профессия: ведьма* (2003; v čj.: *Povolání: Zaklínačka*, 2012) přeložil do češtiny Pavel Weigel. Její knihy jsou plné ironie až sarkasmu. Mnoho jejích povídek se dá najít na její stránce na portálu

²¹ VOZÁB, Jakub. *Fenomén Divoká honba a její proměna v čase*. Praha, 2015. Bakalářská. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.

²² JANOUŠKOVÁ, Aneta. *Svět fantasy Andrzeje Sapkowského*. Olomouc, 2014. Diplomová. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Jaroslav Vala, Ph. D.

²³ JANOUŠKOVÁ, Aneta. *Svět fantasy Andrzeje Sapkowského*. Olomouc, 2014. Diplomová. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Jaroslav Vala, Ph. D.

LiveJournal²⁴. Mezi její oblíbené autory patří právě zmiňovaná Marija Semjonovova nebo Andrzej Sapkowski.

Fantastický svět Olgy Gromyko

V jejích knihách je možné najít idealizovaný obraz slovanského světa a folkloru. Mnoho názvů zemí v jejích knihách odkazuje k Bělorusku nebo Ukrajině. Také její hrdinové někdy používají ukrajinská slova nebo vaří ukrajinská jídla. Hlavními hrdiny knih Olgy Gromyko jsou postavy, které se tradičně považují za záporné. Jsou to čarodějnice, upíři, vlkodlaci a jim podobní.

Jazyk

Knihy Olgy Gromyko se čtou velmi lehce. Nepoužívá nadměrné množství přičestí a přechodníků, slovesa a přídavná jména jsou v rovnováze. Zřídka se u ní objevují pomocná slova, jako jsou citoslovce, vsuvky apod.²⁵

Srovnání autorů s Marijí Semjonovovou

Sergeje Lukjaněnka jsme vybrali pro srovnání s Marijí Semjonovovou proto, že ačkoliv nelze jeho dílo označit za slovanské fantasy, i on využívá určitých prvků, především postavy slovanských pověstí jako jsou upíři či bytosti, které se ve slovanském folkloru objevují. S tématem přeměny člověka ve zvíře se setkáváme jak u Sergeje Lukjaněnka, tak i v knize *Vlkodav*. Z hlediska jazyka se ovšem autorský styl S. Lukjaněnka a M. Semjonovové značně liší. Lukjaněnko píše současným jazykem a užívá slangových výrazů, kdežto M. Semjonovová píše jazykem, kterým se snaží čtenáři přiblížit, v jakém období příběh o Vlkodavovi probíhá.

Hlavní paralelou, kterou můžeme vidět mezi dílem A. Sapkowského a M. Semjonovové, je pout' osamělého bojovníka – hlavního hrdiny příběhu. Zároveň v obou dílech je hlavní

²⁴ Online: <https://volha.livejournal.com/>

²⁵ Восторженные потребители: Ольга Громыко [online]. [cit. 2018-10-18]. Dostupné z: <http://nashville.yhuplibs.ru/yurisprudentsiya/9cb1526719e2a5884858f25a5c56fa9f.htm>
Гореликова, Алла. Адвокат сказочных меньшинств: Беседа с Ольгой Громыко. *Мир Фантастики* [online]. Игромедиа, 2013, 19.2.2008 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z: <http://old.mirf.ru/Articles/art2451.htm>

hrdina také názvem první knihy a série. Ačkoliv u obou autorů můžeme říct, že využívají prvky slovanského folkloru, v *Zaklínači* a ve *Vlkodavovi* se tyto prvky projevují jinak. Marija Semjonovová ve svém díle ukazuje především božstva, magii a tradice, kdežto Andrzej Sapkowski se zaměřuje na monstra. A, Sapkowski píše jednoduchým jazykem, a i jeho postavymluví běžným jazykem. Autor se nesnaží přiblížit dobu, ve které se děj odehrává (ačkoliv podle feudálního zřízení můžeme tvrdit, že se jedná o pseudostředověk). Naopak Marija Semjonovová používá jazyk jako jeden z prostředků ke zvýšení autenticity díla.

I Olga Gromyko, pokud využívá prvky slovanského folkloru, tak jsou to především monstra, stejně jako A. Sapkowski. Jazykovou stránku jejich děl také nelze hodnotit jako archaizující.

Fantastický svět *Vlkodava*

Všichni výše uvedení autoři jsou v Čechách již známí a jejich překlady se publikují. Všichni tito autoři se také nějakým způsobem dotýkají slovanského fantasy, ikdyž někteří jen okrajově. U Sergeje Lukjaněnka je to využití fantastických postav – upírů a mágů obratňů, kteří vycházejí mimo jiné ze slovanské mytologie. Andrzej Sapkowski míchá stvoření vycházející ze slovanského folkloru se stvořeními ze západní mytologie, jako jsou elfové, skřeti nebo trpaslíci. U Olgy Gromyko se „slovanskost“ jejich děl projevuje hlavně ve zřejmém odkazu názvů míst nebo pokrmů k místům a pokrmům na Ukrajině a v Bělorusku, dále také užívání ukrajinských slov v řeči postav.

Ve *Vlkodavovi* Mariji Semjonovové se slovanská fantasy projevuje především v odkazu ke starým slovanským božstvům, popisu oblečení a zvykům národů, obývajících její fantastický svět nebo také obřadům, tradicím a pověrám, kterým věří hlavní hrdina.

Slovanská fantasy je tedy českému čtenáři alespoň okrajově známá a je pro něj, a vycházejí z popularity děl Andrzeje Sapkowského nebo Sergeje Lukjaněnka, atraktivní. Dokonce i spisovatelka Olga Gromyko, která ještě stále nezískala statut světově oblíbeného autora na rozdíl od dvou výše uvedených, se v Čechách překládá a publikuje.

Na základě všech výše zmíněných premis ůžeme tedy předpokládat, že překlad klíčového díla autorky Mariji Semjonovové *Волкодав* (1995) bude pro českého čtenáře atraktivní a je spíše s podivem, že se doposud nikdo o tento překlad nepokusil.

4 ČESKÁ FANTASY LITERATURA

V této části práce budeme nyní analyzovat a popisovat situaci fantasy literatury v Čechách. Fantasy literatura se hojně překládá, a to jak fantasy ze západu – J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling nebo G. R. R. Martin, tak i z východu, z Polska nebo Ruska. V této kapitole se zaměříme na fantasy literaturu, která je psaná v češtině. Představím, čím se česká fantasy literatura liší od překládané, a hlavně od knihy, kterou jsme vybrali k překladu, jak po stránce stylistické, tak i dějové.

Spisovatelé fantasy a sci-fi literatury, kteří budou nyní prezentováni, byli vybráni na základě četnosti prodejů jejich děl v internetovém obchodě, konkrétně ve dvou našich knihkupectvích: Knihy Dobrovský a Kosmas.cz.²⁶

4.1 Jiří Kulhánek

Jiří Kulhánek je jedním z nejoblíbenějších autorů fantasy na našem území. Mezi svými čtenáři mají jeho knihy až kultovní status, původní výtisky se prodávají za vysoké částky. Je znám svou neochotou dávat interview a vystupovat na veřejnosti. V roce 1996 získal cenu Akademie science fiction, fantasy a horor pro nadějného nováčka.

Knihy, které Jiří Kulhánek píše, by se daly označit jako fantasy s prvky science fiction nebo také městské fantasy. Stylem psaní se jeho knihy nejbližší podobají sérii *Дозор* Sergeje Lukjaněnka, nicméně, co se týče jazyka, Jiří Kulhánek se nezdráhá používat jak vulgarismy, tak i obecnou češtinu nebo profesionální slang. Velmi rád ve svých knihách

²⁶ Česká a slovenská fantasy. *Knihy Dobrovský* [online]. DOBROVSKÝ, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/ceska-a-slovenska-fantasy-2488>
Nejprodávanejší knihy v roce 2018 - sci-fi a fantasy. *Kosmas* [online]. Kosmas, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/bestsellery/2018/1x10/67/sci-fi-a-fantasy/?articleTypelds=356>

používá černý humor., který se projevuje v tzv. wisecrack momentech (wisecrack = hláška). Jeho knihy jsou převážně psány ich formou.

Hrdinové jeho děl jsou lidé nebo humanooidní bytosti obdařené zvláštními schopnostmi. Ti tráví většinu děje na útěku před velkou skupinou nepřátel, zachraňují svět před nadvládou, brání hrozící apokalypse. Ačkoliv jsou jako postavy na straně dobra, jejich chování tomu často neodpovídá. Děj se může odehrávat v současnosti (*Vyhlídky na věčnost*, 2011; *Noční Klub*, 2002) v budoucnosti (*Stroncium*, 2006) nebo částečně v minulosti i v budoucnosti (*Divoci a Zlí*, 1999–2000).²⁷

4.2 Miroslav Žamboch

Některými čtenáři je označován za nástupce Jiřího Kulhánka. Jeho první knihu, *Poslední bere vše*, vydalo nakladatelství Poutník v roce 2000. Jeho knihy se překládají a publikují i v Polsku.

Jeho autorský styl bývá často přirovnáván právě k Jiřímu Kulhánkovi. Také volí ne vždy spisovný jazyk a má rád černý humor. Nicméně hlavní rozdíl můžeme vidět v hrdinech příběhů. Jeho hlavní dva hrdinové, Koniáš a Bakly, každý se svou knižní sérií, jsou vzory opravdových mužů. Jak i sám autor řekl, Koniáš je pro něj ideál muže, silný, schopný a chytrý. Koniáš má svůj žebříček hodnot, jedná se o morální postavu. Jeho obličej je zvrásněn jizvami, proto ho sám autor označuje jako ošklivého, což z něj činí pravého muže. Podobný popis můžeme vidět také u hrdiny našeho překladu, Vlkodava. Děj knih o Koniášovi, které jsou z jeho děl nejlépe oceňovány fanoušky, je opět putováním. Koniáš je mladý šlechtic, který putuje po různých zemích, džunglích, navštěvuje zámky a pevnosti. Děj knihy tedy probíhá ve smyšleném světě, s feudálním zřízením, i v tomto je blíže dílu M. Semjonovové než třeba tvorbě Jiřího Kulhánka.²⁸

²⁷ Jiří Kulhánek. *Literární Doupe* [online]. Johannesville, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://ld.johannesville.net/kulhanek>

²⁸ Miroslav Žamboch. DatabazeKnih.cz [online]. Databazeknih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/miroslav-zamboch-289>
FAJKUS, Martin. Psaní je pro mě vášeň, koníček, hra, relaxace i posedlost..., rozhovor s Miroslavem Žambochem. *Fantasy.cz* [online]. FANTASYA BOOKS, 2006, 23.1.2007 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.fantasy.cz/clanek/psani-je-to-me-vasen-konicek-hra-relaxace-i-posedlost>

4.3 František Kotleta

Pravděpodobně se jedná o pseudonym spisovatele a publicisty Leoše Kyši. Nicméně mezi fanoušky je rozšířená i verze, že jde o jeden z pseudonymů Jiřího Kulhánka. Styl jeho tvorby, jazyk i tematika jsou velmi podobné právě Jiřímu Kulhánkovi. Díky tomu, poté co Jiří Kulhánek přestal natolik aktivně publikovat, převzal František Kotleta jeho fanoušky i popularitu. Momentálně je jedním z nejčtenějších českých fantastů. Jeho prvním románem je kniha *Hustej nářez*, první díl série *Bratrstvo Krve*.²⁹

Tak jako J. Kulhánek i F. Kotleta ve svých knihách píše o boji jedince obdařeného zvláštními schopnostmi proti kolektivnímu nepříteli. Píše často hovorovou češtinu, knihy jsou psané převážně ich formou, často se objevují vulgarismy a cynický humor. Tak jako u J. Kulhánka se jedná o fantasy se sci-fi prvky nebo městské fantasy.

4.4 Petra Neomillnerová

Autorka fantasy píše převážně pro ženské publikum. Zajímá se o přírodu a magii. Spolupracuje s českým fantasy časopisem Pevnost. Díky vítězství v čtenářské soutěži tohoto časopisu se stala spisovatelkou.

Ačkoliv jsou jejími čtenáři převážně ženy, styl P. Neomillnerové lze charakterizovat jako „dirty fantasy“. Vše v jejích knihách se odehrává v přítomném čase, často využívá detailních popisů násilných a sexuálních scén, její hrdinky jsou svérázné a emancipované. Fanoušci její styl často přirovnávají k A. Sapkowskému.³⁰

TRUČOVSKÝ, Martin. Psaní je pro mě vášeň, koníček, hra, relaxace i posedlost..., rozhovor s Miroslavem Žambochem. *Neviditelný pes* [online]. Neviditelný pes a MAFRA, 2018, 23.7.2007 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/interview-rozhovor-s-miroslavem-zambochem-ckt-/p_scifi.aspx?c=A070707_175637_p_scifi_hpe

²⁹ Leoš Kyša: František Kotleta (pseudonym). *Databazeknih.cz* [online]. databazeknih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/leos-kysa-12208>
František Kotleta. Pevnost [online]. <http://www.pevnost.cz>, 2010 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.freetimepublishing.cz/autor/kotleta-frantisek>

³⁰ Petra Neomillnerová. *DatabázeKnih.cz* [online]. DatabázeKnih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie-autora/petra-neomillnerova-1743>
DOLEŽELOVÁ, Veronika. 11 nejvýraznějších tváří české sci-fi a fantasy, které nesmíte minout. G.cz [online]. Extra Online Media s.r.o, 2018, 11.2.2015 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://g.cz/11-nejpopularejsich-ceskych-fantasy-spisovatelu-ktere-nesmite-minout/>

4.5 Vladimír Šlechta

První povídka vyšla mladému spisovateli v roce 1993 v časopise Ikarie, první dva romány v roce 1999. Do roku 2007 prodal na 15 000 výtisků, což z něj činí jednoho z nejprodávanějších fantasy autorů v Čechách. Dvakrát za svůj život obdržel nominaci na cenu Akademie science fiction, fantasy a hororu za nejlepší povídku.

Jeho styl je kombinací dobrodružného sci-fi a fantasy. Část jeho románů se odehrává v postapokalyptické Evropě, druhé část ve smyšleném světě, převážně v lesích. Často využívá vtipných dialogů ke zlehčení své knihy a rád detailně popisuje krajiny, oblečení a zvyky svých hrdinů.³¹

4.6 Vilma Kadlečková

Vilma Kadlečková je česká spisovatelka působící v nakladatelství Harlequin. Společně se svým manželem, Martinem Klímou, spoluzakladatelem herního studia Warhorse, se podílela na vzniku české verze hry na hrdiny *Dungeons & Dragons, Dračí Doupě*. Její tvorba je převážně žánru fantasy a sci-fi, často opakujícím se tématem je entropie. Od počátku své tvorby se umísťuje v soutěžích zaměřených na fantasy a sci-fi literaturu.

Nejnámější sérií knih V. Kadlečkové je *Mycelium*, které zatím obsahuje šest knih. Děj se odehrává v budoucnosti na planetě Zemi, kde lidé začali využívat technologii planety Össe. Její knihy mají hutnou atmosféru, k dokreslení používá živé popisy lidí a prostředí. Dialogy jsou reálné, autorka rozvíjí i vnitřní život postav.³²

V našem seznamu jsme záměrně vynechali spisovatele Ondřeje Neffa. Přesto, že Ondřej Neff je v oblasti české fantastiky známý a oceňovaný autor, jeho tvorba se spíše zabývá sci-fi. Ačkoliv se v dnešní době tyto dva pojmy často zaměňují a mnoho děl definovaných jako fantasy má také prvky sci-fi, klasické science fiction se od fantasy značně liší – sci-fi

³¹ Vladimír Šlechta. *DatabázeKnih.cz* [online]. DatabázeKnih.cz, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/vladimir-slechta-1231>

³² Vilma Kadlečková. *DatabázeKnih.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie-autora/vilma-kadleckova-9322>
Mycelium [online]. Argo, 2013 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <http://mycelium.argonite.org/page-uvod>

pracuje s technologickým pokrokem, fantasy se zaměřuje na vytváření vlastních světů a často k tomu využívá historii.

4.7 Shrnutí tvorby českých autorů fantasy

Z popisu tvorby nejvíce publikovaných a populárních autorů fantasy na území České republiky je zřejmé, že česká originální fantasy je často silně propojena s žánrem science fiction. Knihy J. Kulhánka, V. Šlechty nebo F. Kotlety stylistikou, jazykem i tématy nejvíce připomínají knihy Sergeje Lukjaněnka. Fantasy, které se odehrává ve světě, připomínající minulost, především raný středověk, Evropy, píše M. Žamboch, jeho dílo je však spíše podobné knize *Barbar Conan* Roberta E. Howarda než slovanskému fantasy M. Semjonovové. Spisovatelka P. Neomillnerová podle čtenářů bere inspiraci nejvíce u A. Sapkowského, její knihy se však spíše zaměřují na popisy násilí a sexuálních scén. V. Kadlečková patří mezi českým fantasy/sci-fi mezi dlouho píšící autory a její ságy, například sága *Mycelium*, jsou dostatečně výpravné a rozsáhlé, aby se daly srovnávat s například *Vlkodavem*, její styl psaní je však jiný, píše fantasy se sci-fi prvky. Výpravné fantasy dílo, které utváří svou vlastní ságu, a obsahuje slovanskou mytologii, která se projevuje ve stylistice i obsahu knihy, za posledních třicet let v Čechách nebylo vydáno.

5 PŘEKLAD FANTASY LITERATURY V ČECHÁCH

I v České republice je žánr fantasy od devadesátých let na vzestupu popularity. Kromě domácí fantasy literatury, která si sice již našla své místo mezi úzkým kruhem fanoušků autorů jako je Jiří Kulhánek nebo František Kotleta, je však stále rozšířenější fantasy literatury překládaná, a to jak západní, tak i východní. Proto bude tato kapitola věnovaná překladatelům a překladům fantasy literatury na našem území.

5.1 Jan Kantůrek – Terry Pratchett

Jedním z nejvýznamnějších překladatelů na poli fantasy literatury je bezpochyby dvorní překladatel Terryho Pratchetta, Jan Kantůrek. Je nositelem mnoha ocenění Akademie science fiction, fantasy a hororu, nositel ceny za dlouholetou práci pro science fiction,

překladatel komiksů, science fiction a fantasy literatury. Bohužel v tomto roce odešel na věčnost ve věku 69 let.

Kromě jeho nejznámějšího překladu – série knih *Zeměplocha* Terryho Pratchetta – přeložil například poprvé do češtiny *Conana* Roberta E. Howarda.

J. Kantůrek přeložil celkem 40 knih Terryho Pratchetta. Sám autor Jana Kantůrka znal a jeho překladů si velice vážil. Jak sám překladatel uvedl v jednom z rozhovorů, T. Pratchett mu dovolil dělat změny v textu tak, aby byl text přitažlivý i pro českého čtenáře. Za nejtěžší v překladu J. Kantůrek považoval hru se slovy, která se v originálu projevuje především ve jménech a názvech míst. Často se musel ke slovním hříčkám vracet, protože to, co fungovalo v první části knihy, použil T. Pratchett v další části se změněným významem. V každé knize je dvě stě až dvě stě padesát takových výrazů, které jsou pro překladatele opravdovým oříškem. Příkladem může být postava mnohých knih T. Pratchetta - *Smrt'*. V angličtině je postava mužského rodu, ale v češtině je smrt rodu ženského. Aby bylo zachováno pohlaví této postavy i v českém překladu, J. Kantůrek vybral slovo *Smrt'* z českého pořekadla „kde nic není, ani smrt' nebere“. Dalším příkladem je například zkomolené slovo *gun*, gnómové, kteří neumí číst, ho čtou jako *gnu*. Aby byla zachována hra slov, Jan Kantůrek použil česká slova granát - garnát. Protože se postavy v Pratchettových knihách často opakují, Jan Kantůrek si vedl tabulku se jmény, i přesto mu občas někdo z fanoušků napsal, že se ve jméně spletl.

J. Kantůrek ovládal angličtinu pouze pasivně, sám se ji naučil z komiksů, kterých byl velkým fanouškem. Původně se překladem Terryho Pratchetta prý zabývat nechtěl, jelikož se mu zdál příliš složitý, ale nakladatel v té době, na začátku 90. let, nemohl najít nikoho, kdo by se překladu chtěl ujmout. Tak se stal z Jana Kantůrka dvorní překladatel Terryho Pratchetta.³³

³³ŠVARCOVÁ, Alžběta a Adéla DAVIDOVÁ. Pro Jana Kantůrka si přišel Smrt': Překladatele proslavila hlavně Pratchettova *Zeměplocha* [online]. Praha: Český Rozhlas, 2018, 23.3.2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/pro-jana-kanturka-si-prišel-smrt'-prekladatele-proslavila-hlavne-pratchettova-7180529>
MARENČÍKOVÁ, Taťána. Překladatel Jan Kantůrek: Jenom totální blb by zkazil Pratchetta. Novinky [online]. BORGIS, 2016, 13.3.2016, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: www.novinky.cz/kultura/397487-prekladatel-jan-kanturek-jenom-totalni-blb-by-zkazil-pratchetta.html

5.2 Stanislava Pošustová-Menšíková – J. R. R. Tolkien

S. Pošustová-Menšíková je česká překladatelka anglicky psané literatury. Jejím nejznámějším překladem je trilogie *Pán Prstenů* (1954) britského spisovatele J. R. R. Tolkiena. Ze světa Středozemě přeložila i *Silmarillion* (1977) a *Nedokončené příběhy* (1980), *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky* (1937) byl ale přeložen v roce 1978 překladatelem Františkem Vrbou. Dnes S Pošustová-Menšíková pracuje jako správce knihovny anglistiky na FF UK v Praze. Za svůj překlad knihy *Pán Prstenů* získala cenu Ludvík, Československého fandomu, který později nahradila Akademie science fiction, fantasy a horroru.

Pán Prstenů byl nejprve pro S. Pošustovou-Menšíkovou pouze letní čtení, do knihy se však zamilovala, a tak se rozhodla ji přeložit. Přes svého známého z nakladatelství Odeon dostala nakonec smlouvu u nakladatelství Mladá Fronta v roce 1980. Kniha byla nicméně vydána až v roce 1989, zřejmě z politických důvodů. Samizdatově překlad šířili lidé okolo Charty 77.

Sama Stanislava Pošustová-Menšíková je přesvědčena o tom, že překladatel by měl především sloužit originálu. Jak sama řekla v jednom z rozhovorů: „...ubližím raději čtenáři, než autorovi;“³⁴. Dobrý překladatel podle S. Pošustové-Menšíkové chápe, že je jen nástrojem, nekládá do textu nic svého, protože výsledný text musí být pořád to stejné dílo. Překladatelka se tohoto snažila držet, ačkoliv ne vždy to bylo možné. *Pán Prstenů* v originále je jazykově košatější, neboť J. R. R. Tolkien byl lingvista. Proto je v jeho dílech také mnoho různých anglických nářečí, staroangličtina, germánské dialekty, Shakespearovská angličtina apod. Čeština bohužel tolik jazykových úrovní nemá. Proto se Stanislava Pošustová-Menšíková ve svém překladu řídila především jazykovým citem při odlišování různých stylů mluvy různých postav. Sama překladatelka přiznává, že kvůli nedostatku informací, hlavně vydání Tolkienových dodatků k *Pánu Prstenů* v době

PERNICOVÁ, Zuzana. The Czech DiscworldWizard: n interview with translator Jan Kantůrek. BridgePublishing House [online]. BridgePublishing House, 2010, 2010, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <http://www.bridge-online.cz/wp-content/uploads/2010/09/kanturek.pdf>

³⁴KALES, Josef. Rozhovor s paní Pošustovou, překladatelkou Tolkienových děl do češtiny. Tolkien.cz [online]. Společnost přátel díla J.R.R.Tolkiena, 1992, 6.2.2002, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: http://fantasy-scifi.net/jrr_tolkien/vite_ze/vite_ze.php?cl=285

překlada, se dopustila pár významových chyb při překlada vlastních jmen a geografických názvů. Při překlada geografických názvů se také řídila J. R. R. Tolkienem – pokud bylo místo nazváno anglicky, přeložila jej do češtiny, pokud bylo v jazyku elfů, nechala ho tak. U vlastních jmen se snažila najít význam daného jména a přeložit ho podobně. Příkladem může být například jméno Meriadoc, hobit, kterému všichni říkají zkrácenou formou Merry, v češtině Smělmír – Smíšek.³⁵

5.3 Stanislav Komárek – Andrzej Sapkowski

S. Komárek je překladatel děl z polštiny a angličtiny, autor science fiction a technik v telekomunikacích. Narodil se v Českém Těšíně, proto umí polsky. S A. Sapkovským se seznámil ještě na začátku 90 let., když vyšla jeho první povídka o *Zaklínači* v časopise *Fantastyka*. Společně se svým kamarádem, nakladatelem Jiřím Pilchem, byli prvními překladateli *Zaklínače* ve světě. Do dnešní doby přeložil vše, co Andrzej Sapkowski kdy vydal. S A. Sapkovským se dobře znají, sám autor jej uvádí jako příklad dalším překladatelům.

Stanislav Komárek říká, že nepřekládá slovo od slova. Někdy se předlohy drží více, někdy méně. Autora se neptá, neboť čtenář také nemá možnost si určité věci ujasnit. V rozhovoru prozradil, že A. Sapkowski v jeho překlada našel jednu nepřesnost, nicméně neprozradil, kde. Každý jazyk má svá specifika, a to i v případě polštiny, která je češtině hodně blízká.³⁶

³⁵KALES, Josef. Rozhovor s paní Pošustovou, překladatelkou Tolkienových děl do češtiny. *Tolkien.cz* [online]. Společnost přátel díla J.R.R.Tolkiena, 1992, 6.2.2002, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: http://fantasy-scifi.net/jrr_tolkien/vite_ze/vite_ze.php?cl=285

BEHÚN, Petr. Interview s legendární českou překladatelkou. *Proofreading.cz* [online]. Petr Behún., 2018, 31.12.2014, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://proofreading.cz/interview-s-legendarni-ceskou-prekladatelkou/>

BEHÚN, Petr. Pána prstenů šířila Charta 77, Východ byl totiž sídlem zla. *Aktuálně.cz* [online]. Petr Behún., 2018, 10.9.2014, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/prekladatelka-posustova-pana-prstenu-sirila-charta-77/r-ce788efe37fe11e494d7002590604f2e/?redirected=1534935750>

Pošustová Stanislava. *Obec Překladatelů* [online]. Praha: Obec Překladatelů, 2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/P/PosustovaStanislava.htm>

³⁶JIROUŠEK, Martin. Se Sapkovským mě pojí přátelství, říká překladatel polské fantasy. *IDnes.cz: Ostrava a Moravskoslezský kraj* [online]. Praha: MAFRA, 2018, 21.4.2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: https://ostrava.idnes.cz/rozhovor-prekladatel-andzej-sapkowski-fdu-ostrava-zpravy.aspx?c=A180419_396437_ostrava-zpravy_woj

5.4 Libor Dvořák – Sergej Lukjaněnko

Libor Dvořák patří k našim předním překladatelům z ruštiny. Stejně tak jako jeho bratr, Milan Dvořák, překládá ruské klasiky, ale nevyhýbá se ani moderní ruské literatuře. Jeho oblíbeným autorem je Vladimir Sorokin, z čistě fantasy literatury přeložil sérii knih *Дозор* Sergeje Lukjaněnka. Kromě ruských překladů, překládá i z angličtiny, pracuje jako redaktor. Od devadesátých let funguje jako zpravodaj se zaměřením na Rusko. Překladem se zabývá už čtyřicet let. Sergeje Lukjaněnka a další autory překládá i dcera Libora Dvořáka, Iva Dvořáková.

V souvislosti s překladem V. Sorokina, jehož texty jsou často považovány za nepřeložitelné, sdělil, že je přesvědčen, že pro překladatele je povinností pokoušet se přeložit nepřeložitelné. Sám sebe označuje za překladatele, který je spíše živelný a řídí se intuicí, nicméně si uvědomuje jistá úskalí. Rozhodující pro něj je, aby text zněl co nejvíce česky. Českou překladatelskou scénu považuje za kvalitní, vyjmenoval plejádu českých překladatelů. Sám je pro aktualizaci překladů. Přeložil například Bulgakovova *Mistra a Markétku*, ačkoliv překlad Aleny Morávkové považuje za kvalitní. Podle L. Dvořáka se český jazyk vyvíjí, a právě proto je třeba nových překladů.³⁷

Stanislav Komárek. *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. Praha: ÚTRL FF UK a KAA FF MU, 2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/00004922>

³⁷ LOJÍN, Jiří. Vladimira Sorokina si nesmímě vážím: Rozhovor s překladatelem Liborem Dvořákem. *VaseLiteratura* [online]. VaseLiteratura.cz, 2016, 6.6.2014, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/4287-libor-dvorak-rozhovor>

ŘEHULKOVÁ, Hana. Doba literár/ních velikánů už je pryč: S Liborem Dvořákem o dnešním Rusku, literatuře a překladatelské povinnosti. *HOST* [online]. Časopis HOST, 2018, 6.6.2014, XXX(4), 32-36 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://casopis.hostbrno.cz/archiv/2014/4-2014/doba-literar-nich-velikanu-uz-je-pryc>

ZÁVODNÁ, Eliška. Libor Dvořák, novinář, komentátor, překladatel. *Český Rozhlas Vltava* [online]. Český Rozhlas, 2018, 23.5.2017, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://vtava.rozhlas.cz/libor-dvorak-novinar-komentator-prekladatel-5732594>

PAZDERKA, Josef. Libor Dvořák: Život současného Ruska je schizofrenní. *VITAL* [online]. Elpida, 2018, 21.8.2017, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://vitalplus.org/libor-dvorak-zivot-soucasneho-ruska-je-schizofrenni/>

5.5 Pavel Weigel – Sergej Lukjaněnko, Stanislaw Lem

Pavel Weigel byl českým spisovatelem a překladatelem z polštiny a ruštiny. P. Weigel byl členem mnoha překladatelských a spisovatelských organizací, například Obec překladatelů, Syndikát novinářů. Vystudoval VŠCHT v Praze a pracoval jako technolog, mimo jiné, ve Výzkumném ústavu sdělovací techniky v Praze nebo na Ministerstvu lesního a vodního hospodářství ČSR. Mnoho jeho publikací se zabývá ochranou životního prostředí. Z polštiny překládal autora sci-fi literatury Stanislaw Lema, z ruštiny například některá díla S. Lukjaněnka nebo knihu *Povolání: Zaklínačka*, O. Gromyko.³⁸

K překládání se dostal v šedesátých letech, kdy se mu do rukou dostala autobiografie fyzika Leopolda Infelda. Nejprve ji přeložil pomocí slovníku, poté převedl do češtiny. Začínal s překladem sám pro sebe, polštinu si zlepšoval služebními cestami do Polska a rozhovory s autory. Prvním vydaným překladem byl román *Nepřemožitelný* polského spisovatele Stanislaw Lema. S autorem se P. Weigel dobře znal. Při překladu fantasy se často setkává s nutností vytvářet novotvary, slang například překládal i pomocí brněnského hantecu. Kromě fantastické literatury překládal i literaturu faktu nebo dětskou literaturu. Dětská literatura je podle něho specifická častou jazykovou hrou, která může být překladatelským oříškem. U překladů knih Stanislaw Lema mu nejvíce pomohlo jeho technické vzdělání.³⁹

5.6 Shrnutí poznatků o překladu fantasy literatury v Čechách

Na základě rozhovorů z českého tisku s předními českými překladateli fantasy, můžeme nyní konstatovat, že přístup k samotnému překládání se značně liší, přičemž různé metody neznamenaají rozdíl v kvalitě překladu. Jan Kantůrek nebo Stanislav Komárek vycházejí především z improvizace, překladatelského citu a více se orientují na cílového čtenáře.

³⁸ Weigel Pavel. *Obec Překladatelů* [online]. Obec Překladatelů, 2018, 16.11.2015 [cit. 2018-10-11]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/W/WeigelPavel.htm>

³⁹ NOVOTNÝ, Metoděj. Překladatel a autor Pavel Weigel: Stanislaw Lem je pro mne modla. *Topzine.cz* [online]. CzechNetMedia, 2018, 21.11.2010 [cit. 2018-10-11]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/prekladatel-a-autor-pavel-weigel-stanislaw-lem-je-pro-mne-modla>

Zajímavým faktem je, že oba překladatelé se dobře znali s autory, které překládali, měli tedy i zpětnou vazbu přímo od autorů textů, kteří jejich překlady cenili.

Naproti tomu Stanislava Menšíková-Pošustová se s J. R. R. Tolkienem nikdy osobně nesešla. Překládala v nepříliš vyhovujících podmínkách v komunistickém Československu, proto i dostupnost doplňkových informací k překladu byla velmi omezená. I přesto sama překladatelka uvádí, že se raději držela předlohy, více se tak orientovala na výchozí text než na koncového čtenáře překladu.

V překladu, jemuž se budeme nadále věnovat, využijí obou těchto přístupů. Jelikož děj knihy probíhá v pseudoslovanském prostředí, nebude třeba příliš naturalizovat reálie, a českému čtenáři budou názvy a jména připadat známá a pochopitelná.

6. METODOLOGIE PŘEKLADATELSKÉHO PROCESU

V této části práce jsme se řídila překladatelským procesem, tak, jak ho popsal ve své knize *Umění Překlada* (1963) Jiří Levý.⁴⁰

Překládání je forma sdělování, procesem překladu se dekoduje sdělení originálního textu a překóduje se do textu překladu pomocí jazyka překladu. Čtenář poté dekoduje jemu předložený text. Jazyk jako takový je zřídka aktivní s výjimkou poezie, kdy se do překladu mohou dostat i významy, ke kterým autor originálu neměl přístup. Obecně platí, že čím je dílo jazykově podmíněnější, tím je složitější pro překlad.⁴¹

Podle Jiřího Levého lze překladatelský proces rozdělit do tří fází:

1. Pochopení předlohy
2. Interpretace předlohy
3. Přestylizování předlohy

Všechny tyto tři části se vzájemně překrývají, záleží na konkrétním překladateli, jakým způsobem je uchopí. Podle Jiřího Levého jsou pro **pochopení díla** důležité tři fáze čtení

⁴⁰ LEVÝ, Jiří. *Umění překlada*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

⁴¹ *Překladatelský proces*. LEVÝ, Jiří. *Umění překlada*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 43. ISBN 978-80-87561-15-7.

textu, který chceme překládat. První fází pochopení díla je filologické pochopení textu, druhá fáze čtení umožňuje překladateli pojmut náladu díla, prvky ironie nebo tragiky a třetí fází je skrze jednotlivé prostředky jazyka pochopit umělecké celky díla jako skutečnosti, postavy a ideový záměr autora.

Výše uvedenou strukturu pochopení díla jsme si přizpůsobili tak, aby více vyhovovala našim potřebám při překladu. Nejprve jsme přečetli dílo *Волкодав* (1995) jako celek. Podobně jako běžný čtenář jsme význam neznámých slov určovala podle kontextu, největší pozornost byla věnována ději, postavám a vztahu mezi jednotlivými postavami. V rámci tohoto čtení jsme si vytvořili představu o světě, ve kterém děj románu probíhá, kde se nacházejí jednotlivá zeměpisná místa, jak se chovají postavy a proč se tak chovají, jak vypadá krajina, kterou hrdinové knihy procházejí. Tato fáze se podle Jiřího Levého nachází na konci procesu pochopení předlohy, my jsme však považovala za nezbytné se nejprve s dílem seznámit. Ve druhém čtení jsme se již plně zaměřili na první kapitolu, která byla předmětem překladu. Druhé čtení bylo zaměřeno na problémové jazykové jevy, speciální lexikum a neznámá slova, ze kterých jsme si udělali poznámky k překladu. Často jsme se museli vracet k některým místům, která se nacházejí dále v knize, abychom například přídavná jména odvozená od podstatných jmen přeložili správně v kontextu celé knihy. Tím byla především slova, která se vyskytují pouze v knize *Волкодав* (1995), tzv. autorské lexikum. Dalšími takovými jevy byla slova pro nás neznámá, která vyžadovala detailnější zkoumání, především slova archaického rázu. Po konzultaci s rodilými mluvčími jsme určili význam tohoto speciálního lexika a jeho zabarvenost. Třetí fáze čtení již probíhala souběžně s překladem, v rámci této fáze vznikl hrubý překlad a poznámky k překladu, ke kterým jsme se potom vraceli při přestylování předlohy. Před samotným překladem jsme si přečetli odstavec, který byl předmětem překladu a až poté jsme započali překlad.

Další etapou překladatelského procesu je **interpretace**, která je důležitá proto, že nikdy nemůže vzniknout absolutní významová shoda mezi originálem a překladem. Překladatel si volí mezi různými významy překládaného výrazu a hledá objektivní myšlenky díla, aby byla jeho interpretace díla správná. Důležitým prvkem správné interpretace je vytvořit si interpretační strategii, kterou by ale neměl překladatel prosazovat za každou cenu.

V takovém případě by mohlo dojít k nesprávnému převedení myšlenek díla do jazyka překladu.

V rámci interpretace díla jsme proto určili nejprve hlavní motiv, kterým se budeme při překladu řídit. Tímto motivem je spojení hlavního hrdiny a jeho totemového zvířete, proto je velmi důležité, aby bylo toto spojení pro čtenáře zřetelné. Ve vybrané části překladu se tento motiv nejvíce projevuje v úvodní básni, která má čtenáře uvést do děje a vytvořit představu o hlavním hrdinovi knihy. Dalším motivem je archaičnost stylu autorky, která se nejvíce projevuje v používání archaizmů v textu, nezvyklého slovosledu pro současnou ruštinu a nadměrnému používání přechodníků. Cílem je vnést čtenáře do děje starého příběhu, legendy, navodit atmosféru života starých Slovanů. Ve fázi interpretace jsme určili strategii překladu, která se týká především překladu problémových jevů jako jsou přechodnikové konstrukce, archaické lexikum, frazeologismy, autorské frazeologismy nebo překlad jmen postav. V textu překladu pokusíme zachovat autorčin styl, ale zároveň text přizpůsobit českému čtenáři.

Poslední fáze, **prestylizování předlohy**, se zabývá jazykovou stylizací výsledného textu překladu. Zde záleží na tom, jakým způsobem se jazyk originálu otiskne do jazyka překladu, a jak s touto skutečností bude pracovat sám překladatel. Přílišná snaha o odlišení textu překladu od textu originálu může uškodit, ochudit text, pokud se však překladatel nechá jazykem originálu příliš ovlivnit, vznikají stylistická klíšé, uměle vytvořené obraty nepřirozené pro jazyk.

Protože jsme v překladu postupovali s pomocí poznámek k textu, třetí fáze překladatelského procesu se částečně kryje s fází interpretace. V té jsme si určili strategii překladu přechodníků. Pokud bychom důsledně převáděli všechny přechodníky jinými slovesnými tvary a větnými konstrukcemi, mohl by se z díla vytratit jeho archaický ráz. Na druhé straně, pokud bychom takto převáděli všechny přechodníky, mohl by být text pro českého čtenáře nepochopitelný. Obdobně jsme postupovali i s archaickými slovy, přílišná snaha o nalezení ekvivalentu ze staré češtiny by mohla text překladu učinit příliš složitým. Frazeologismy jsme se rozhodli překládat pomocí substituce, přičemž jsme se snažili vybrat takové frazeologismy, které odpovídají archaickému rázu textu. Autorské frazeologismy budou přeloženy také substitucí, pokud to však dovolí struktura

frazeologismu, vytvoříme překladem nový autorský frazeologismus, tak, aby jej čtenář podle jeho struktury mohl identifikovat jako frazeologismus. Jména postav chceme ponechat v jejich původní podobě, pokud to dovoluje kontext, a převést je pomocí transkripce. Děj románu probíhá ve fantastickém světě, jména postav jsou smyšlená, tudíž nemají české ekvivalenty.

7 PŘEKLAD PRVNÍ KAPITOLY ROMÁNU VLKODAV

Osamělý ptáček krouží nad poli.

Znavené slunce opouští nebesa.

Kůže šedivá, s tesáky, co noži,

Nejsem vlk, jenž touží po vůni lesa.

Ušaté štěně chuť mléka rádo má,

A ne krve, jež prýští z rozervaných žil.

Děsí-li tesák ostrý a srst zježená,

Co zeptat se mě nejdříve, jak sem žil.

V bažinách noci temné jsem se topil,

A bez vzpomínek na klenbu nebeskou.

Tam vlastní krve dosyta se přepil-

Až později přišla řada na jinou.

Spoután řetězy a v pasti uvalen,

Bránil se, odmítal, jhu přivyknout.

A každý obojek, skončil rozdrčen,

A každý řetěz, mohu přetrhnout.

Nebývá na světě cesty bez konce,

Ni stop, jenž zmizely v závoji šera.

A také nebývá, bych zlého psance

Nelapil v úprku za křídel pera.

Odvyk jsem si bát se chladného ostří

A střel s tětivou ze čtyř stop a více.

Jen jedno mě děsí – před skokem umřít,

Páteře praskání neslyšíc

Kéž by někde domova oheň zaplál,

Kéž by někdo čekal tam v jasné záři...

K nohám bych si leh a tesáky schoval

A něžně se přitiskl k dětské tváři.

Chtěl bych být stráží, ochráncem a sluhou –

Jen tak, za lásku! – těch, co mne milují.

...Nečekají však, jdu dál samoty cestou,

Zapomenu, až na měsíc zavyji.

1. Hrad Lidožrouta

Slunce vyhaslo a úplněk zalil les nazelenalým přízračným závojem stříbra. Muž jménem Vlkodav šel lesem, z jednoho kopce na druhý, vyhýbal se stezkám a cestám, kráčel

neúnavně dlouhým pravidelným krokem. Neskrýval se. Neschovával se za stromy, nevyhýbal se osvětleným pasekám, ani neskláněl hlavu, ačkoliv ho jeho nohy, bosé, jak měl ve zvyku, nesly vpřed naprosto neslyšně. Přes rameno mu visely boty svázané tkanicemi. Na druhém rameni se za pařátky drželo chlupaté, ušaté, černé zvířátko. Když Vlkodav přeskakoval padlé kmeny stromů nebo se shýbal před větvemi, zvířátko roztahovalo křídla, aby si udrželo rovnováhu. V tu chvíli bylo vidět, že je to netopýr a jedno křídlo má roztržené skoro na poloviny.

Vlkodav znal tenhle kraj nazpaměť jako své boty. Věděl, že bude v cíli dřív, než odbije půlnoc. V ruce se mu zlehka houpalo kopí, blyškající se ve svitu měsíce. Bylo to krátké kopí se silnou násadou a širokým, ostře nabroušeným hrotem se záštitou na lov velkých zvířat.

Vlkodav se zastavil pouze dvakrát. Nejdříve zůstal stát vedle vysoké uschlé osiky, která rostla na křižovatce dávno zapomenutých lesních stezek. Vytáhl nůž, říznul se do palce a na holý, kůry zbavený kmen osiky nakreslil Znamení Ohně – kolo se třemi paprsky zahnutými ve směru pohybu slunce. Ve studeném, mrtvolném světle měla krev černou barvu. Vlkodav se ke stromu přitiskl oběma dlaněmi a čelem a chvíli tak setrval. Jeho rty se neslyšně pohybovaly, šeptající nějaká jména. Potom si z ramen sundal vak, odložil kopí a na násadu posadil Neletopýra, přičemž opatrně oddělil jeho drápky od své košile. Avšak zvířátko se s ním rozloučit nechtělo, vyškublo se, a tak jak mělo ve zvyku, vyšplhalo po oděvu na své původní místo a usadilo se na Vlkodavově rameni. Zuby se drželo tlusté, lněné látky košile pro případ, že by se ho muž znovu pokusil sundat. Vlkodav na něj pohlédl úkosem a začal mlčky šplhat nahoru.

Jakmile dosáhl na první větev, chytil se jí oběma rukama a rozhoupal se. Záhy větev pod jeho vahou zapraskala a zlomila se. Vlkodav se zvířecí obratností dopadl do měkké lesní trávy. Zapřel se a o koleno zlámal větev na několik částí. Nezáleželo mu na cizích uších, které mohly zaslechnout křupnutí. Znovu vytáhl z pochvy těžký bojový nůž a pustil se do sekání úlomků větve. Podařilo se mu udělat pořádnou otep třísek. Každou třísku potřel krví ze svého palce a poté je všechny vložil do váčku, který mu visel u pasu. Vstal, uklonil se stromu a vykročil dál.

Podruhé se zastavil, když na něho za vysokým strmým kopcem vykoukla vesnice. Vlkodavův pohled bez meškání našel jeden z domů pod nízce navršenou hliněnou střechou a už z něj nesklouzl. Uprostřed, vedle hřebenu střechy byl vidět otvor komína. Kdysi dávno v tomto domě žil chlapec z rodu Šedého Psa. Žil tu od narození do svých dvanácti let. Dvanáctého jara měli muži z rodu Šedého Psa odvést chlapce do mužského domu, podrobit ho zkouškám, prohlásit ho za muže a během obřadu mu dát nové jméno. Ne domácké, dětské jméno, ale opravdové jméno, které za žádnou cenu nesmí vyradit cizinci. Toto jméno smějí znát pouze jeho nejbližší. A také jeho žena, až přijde čas se oženit. Dříve, než ho měli odvést lesními cestami, sešli se a připravili hostinu, na které muselo být místo pro každého; příbuzné, sousedy a třeba i pro cizince, segvany kunse Vinitara, kteří žili za zákrutem řeky...

Ale dát chlapci jméno již nestihli. V předvečer slavnosti se žoldáci kunse Vinitara opásali meči a jako zloději v noci zaútočili na spící vesnici. Povídalo se, že útok neplánovali kvůli zajatcům nebo zisku, ale kvůli tomu, aby zabrali obdělávané země a zastrašili okolní národy. Vinitar přišel do těchto končin jako host a zabydlel se tu na dlouho...

Chlapec, který se bil jako muž, zůstal naživu jen z rozmaru přemožitelů. Pustili na něj zuřivé psy, ale ti, nehledě na rozkazy svých pánů, chlapce neroztrhali; přiběhli, lítostivě ho očenichali a odešli pryč... Pak bylo ale pro chlapce hůř. Osm neúspěšných útěků, čtyři různé trhy s otroky, nespočet ponížení. A nakonec, zpuštěné štěně Šedého Psa spadlo do strašného hlubinného dolu v Křišťálových horách...

Dveře do domu se otevřely. Vlkodavovy pronikavé oči rozeznaly dívčí siluetu, která se mihla na pozadí osvětleného obdélníku dveří. Dívka zavřela dveře a vydala se po cestičce k břehu řeky. Ačkoliv bylo již pozdě, kouř z kovárně na břehu řeky stoupal a ozývaly se odtud pravidelné údery kladiva. Vlkodav by se klidně vsadil, že děvče neslo večeri kováři, který se opozdil s prací.

Stejně jako jeho matka kdysi nosila večeri jeho otci...

Co za lidi nyní žije v jeho domě? Za kým spěchala dívka, za rodičem, bratrem nebo ženichem? ...

Najednou si Vlkodav sedl na zem, objal rukama kolena a celý roztřesený do nich zabořil hlavu. Neletopýr se natáhl pod jeho rukou a drobným jazýčkem mu olízl tvář. Vlkodav si přerývaně povzdechl a svou širokou dlaní zvrátka zakryl a začal hladit jeho měkkou srst. Pak se napřímil. Na záplatované látce kalhot mu zůstaly dvě mokré skvrny.

Vstávaje upravil si vak na zádech, vzal kopí a vydal se dolů.

Sotva si kovář vzal košík, který mu přinesla jeho mladá nevěsta, dveře znovu zaskřípaly. Překvapeně se obrátil – koho to sem čerti nesou? Jakmile kovář uviděl příchozího, popadl kladivo, odstrčil svou dívku dozadu, a vlastním tělem ji zastoupil.

Muž, který stál na prahu, se musel ve dveřích sehnout. Husté, světlé vlasy, značně prošedivělé a na čele převázané řemínkem, mu padaly přes ramena. Ve vyhublém obličejí, větrem ošlehaném jako smrková kůra, žhnuly nepřátelským ohněm šedozeleňé oči. Ten oheň připadal kováři jako z pekla. Muž měl zlomený nos a po levé tváři se od víčka až po čelist táhla jizva, ztrácející se pod bradou. Loupežník, násilník nebo vrah? Může to být kdokoliv.

Nezvaný host pohledem prohledal kovárnu, jako by si chlapce a dívky zprvu ani nevšiml. Pak však jeho zrak padl na kovářovo kladivo, zdvižené v obrané pozici, a vzpomněl si. A ať už byly jeho původní plány jakékoliv, rázem na ně úplně zapomněl. Pomalu zdvihl ruku a natáhl ji ke kladivu:

„Dej ho sem.“

Leckomu by z toho hlubokého, tlumeného hlasu naskočila husí kůže. Těžko říct, jak by se kovář zachoval, kdyby tam byli jen oni dva. Ale za zády mu vzlykala strachy bledá dívenka, jeho snoubenka, takže pouze silněji stiskl dubovou rukojeť kladiva:

„Jdi pryč!“

„Dej ho sem,“ zopakoval Vlkodav v jazyce segvanů, aniž by se pohnul z místa. *„Není tvoje.“*

„Odejdi po dobrém!“ zavrčel kovář, který se mezitím vzpamatoval z prvotního úleku. Když si pořádně prohlédl nezvaného hosta, poznal, že tohle není kunsův poddaný. A není

to ani žoldák, toulající se od hradu k hradu, který nepohrdne snadnou kořistí, když mu přijde pod ruku. Navíc noční host byl podle všeho sám, a kovář byl nejsilnějším chlapcem z vesnice, takže se osmělil. Cožpak by neochránil sebe a svou dívku?!

Ale Vlkodav vykročil vpřed a kovář odletěl stranou, nevěda, odkud přišla rána. Děvče zakřičelo, vrhlo se ke kováři a v dojemném pokusu zachránit milého před trestem ho objalo. Ale Vlkodav se již více nestaral ani o dívku ani o chlapce. Sehnul se, aby zvedl kladivo, kterým jeho otec tolik let koval radlice a srpy. Na kovadlině v tu chvíli ležel nedokovaný srp. Vlkodav odstrčil srp na stranu a položil na kovadlinu své kopí, k jehož hrotu přiložil kladivo. Ani se neohlédl, když se kovář protáhl kolem stěny, chytnul za ruku svou dívku a vyskočil ven.

Po chvíli se u kovářny shromáždila polovina vesnice vyzbrojená vidlemi a sekerami. Nezapomněli ani na čaroděje, který s sebou vzal hrnec se žhavými uhlíky a svazkem různých, Bohům milých bylin, aby vyhnaly zlého ducha, pokud jím nezvaný host je.

Rány kladivem již slyšet nebylo, ale cizinec byl stále ještě uvnitř. Za dveřmi tiše cinkal kov, jako kdyby si vybíral nástroje. Lidé se dívali na sebe i na kovářovu ošklivě opuchlou tvář; bůhvíproč se nikomu nechtělo vejít do kovářny jako první. Ale náhle se dveře samy otevřely a na prahu stál Vlkodav, jeho černá silueta byla zezadu obklopena odlesky ohně z kovářské výhně. Měsíc, který na něj svítil ze strany, neosvětlil jeho tvář, jen mu v očích probudil bledé plamínky. Vesničané si začali mezi sebou šeptat. Vlkodav je pomalu přešel pohledem a zeptal se jich v segvanštině:

„Kdo žije v tom hradu za zákrutem řeky?“

Někteří by přísahali, že jeho hlas vyvolal ozvěnu. Chvíli bylo ticho, pak kdosi odvětil:

„Šlechtný kuns Vinitar...“

Úplně vzadu se ozval rozpustilý chlapecký hlásek:

„Lidožrout!“

Neboť žádná síla neudrží doma chlapce, když jejich otcové a bratři běží kamsi se zbraní v ruce. A žádná síla jim nezabrání znovu vykřiknout přezdítku strašného kunse, kterou když uslyší třeba jen stráž, čeká provinilce krutý výprask.

Oheň za jeho zády prudce vzplanul. Na zem jako by náhle spadl temný stín a jeho oči se zablýskly. Lidé ještě kousek poodstoupili. A když Neletopýr vylezl Vlkodavovi po vlasech nahoru na hlavu, rozepjal křídla a výhružně zapištěl, dali se vesničaná na útěk. Dokonce i čaroděj zmizel. Byl moudrý, a proto pochopil dříve než ostatní, že proti *takovému* duchu mu nepomůžou ani uhlíky ani svaté byliny.

Mladý kovář se potom všem vrátil do prázdné kovárny, rozdělal oheň ve výhni a zkontroloval svůj majetek. Vše bylo na svém místě, kromě prastarého kladiva. Dlouho se s nevěstou dohadovali, co to mohlo znamenat.

Kuns Vinitar se u Šedých Psů objevil na konci léta. Připlul na zchátralém korábu a na břeh vystoupil v čele třiceti surových, větrem ošlehaných námořníků. Řekl Šedým Psům, že přišel v míru. Hledal novou vlast pro svůj rod. Na jejich domovském ostrově bylo čím dál tím těžší přežít kvůli rozrůstajícím se ledovcům.

Šedé Psy podobné zprávy nepřekvapovaly. Vennové věděli, že ostrovním segvanům se posledních sto let nežije zrovna lehce. Zbůhdarma by se asi čím dál častěji na pevninu nestěhovali. Je to smutné, když se vnuci stěhují jinam, než kde zemřeli jejich dědové! Poté, co se Šedí Psi poradili, ukázali světlovlasému kunsovi zem nikoho na opačném břehu Světně. Tam končila země vennů a země solvenů byla daleko na západě.

Vinitar srdečně poděkoval za dobrotu...

Jak měli Šedí Psi vědět, že ostrované už dávno svého starostlivého vůdce přezdívali Lidožroutem...

Vlkodav stál ve stínu hustých vrb a díval se přes řeku na hrad, tyčící se nad strmým břehem. Dobře viděl na kunsovu družinu, Lidožroutovy bojovníky, přecházející po dřevěném ochozu sem a tam. Věděl, že oni ho nevidí. Kromě toho viděl, že pán je doma. Nad sedlovou střechou vlál prapor. Stejný prapor, o kterém se mu po jedenáct let zdálo.

Vlkodav si sundal ze zad vak a položil ho na zem. Neletopýr s ním nebyl. Vlkodav ho nedávno nechal u vstupu do jeskyně, v níž u stropu hnízдили jeho příbuzní. Zvířátko zoufale pištělo a snažilo se běžet za člověkem, se kterým se cítilo v bezpečí, ale Vlkodav odešel, aniž by se ohlédl. Neletopýr možná ještě teď lezl v jeho stopách, naříkal a zamotával se do trávy svýma krátkýma nožkama. Vlkodav se rozhodl na takové věci nyní nemyslet.

Prohrabal vak a vytáhl z něj placku. Rozmáchnul se a hodil ji daleko do vody. Jestli vojáci uslyší šplouchnutí, ať si myslí, že si ryby hrají. Šedí Psi neměli ve zvyku urážet pramatku, řeku Světyňi, zanechavše ji bez oběti. Zvláště pak když se chystali k něčemu důležitému. Vlkodav si svlékl košili, položil ji navrch vaku a nechal ji tak. Možná se bude někomu hodit. Své kopí si přivázal k zápěstí, aby ho neztratil. Dříve, než ho mohli uvidět z ochozů, se nehlučně ponořil do vody.

Plaval převážně pod vodou, jen zřídka se vynořil nad hladinu. Na Světyňi se tvořily malé vlnky, čímž mu řeka pomáhala; zkus zachytit mihnutí hlavy mezi vlnami ve zrádném svitu měsíce...

Vlkodav musel být stále ve střehu, proto plaval dlouho, ale nakonec ho vysoký pobřežní sráz ukryl před zraky nočních strážců. Tam se vynořil a neslyšně se začal sunout podél břehu. V každé pevnosti stojící blízko jezera nebo řeky je bezpodmínečně umístěn skrytý vodovod. Jinak by ani nebylo třeba na pevnost útočit. Bohatě by stačilo obklíčení, a dřív nebo později by pevnost nevydržela žízeň a padla by.

Vlkodav věděl, kde pod břehem se nachází vodovod, který se táhne dovnitř hradu. Pokud člověk potřebuje nutně něco vypátrat, tak stačí dostatek času a on to vypátrá.

Jakmile se dostal k místu s nápadně kamenitým břehem, začal se potápět a na popáté nebo na po šesté nahmatal výust' podzemního kanálu. Poté se vynořil a několikrát se hluboce nadechl a vydechl. Nakonec opět naplnil plíce vzduchem a ponořil se.

*„Maminko, utíkej!“ Šedý Pes, pouhých dvanáct zim starý, zvedl ze země kopí, které tam někdo nechal, a vrhnul se do cesty mladému vojákovi, jenž vyskočil zpoza sýpky.
„Maminko, utíkej!...“*

Zkušený voják se ledabyle ohnal zkrvaveným mečem, aniž by se ohlédl. Avšak pískle bylo hbité. Meč zasvištěl nad světlovlasou hlavou, ale rána nedopadla. Chlapec proklouzl pod rukou segvana a tenké ostré žihadlo jeho kopí se segvanovi zapíchlo do obličeje, těsně pod obočím.

„Maminko, utíkej...“

Když chlapce chytili, vojákův bratr na něj poštvál psy. Zuřivě se hádal se svým velitelem, ale Vinitar byl neoblomný a zbitého zajatce zakázal zabít. Pro štěstí, řekl. Pro štěstí.

Lidožroutův hrad stavěli mistři svého řemesla. Nedalo se dělat nic než doufat, že vydrží, aniž by se setkal s nějakou překážkou, až dokonce. A tak Vlkodavovy natažené ruce brzy nahmataly železnou mříž, kterou by se člověk neprotáhl. Zalomcoval s ní, ale ani jedna z tyčí se nehnula. Vlkodav se tedy chytil prostřední části mříže, zapřel se nohama a ze všech sil zatlačil. Když byl v dole, musel točit těžkým rumpálem, aby dostal vodu z podzemní řeky. Krajní vypětí ho zbavilo posledního vzduchu v plicích, ale mříž se nakonec poddala a uvolnila se nejprve na jednom konci a pak i na druhém. Cesta byla volná, ale Vlkodav se dral zpět ve snaze se znovu nadechnout. V tunelu na něj mohly čekat další mříže nebo i něco horšího. Za ten risk to nestálo.

Když popadl dech, znovu se ponořil. Poté co minul mříž, plaval rychle ale obezřetně vpřed, ohmatávaje kamennou klenbu nad hlavou. Jakmile se podle svého předpokladu objevil za stěnami hradu, začal vyhlížet slabé světélko, které by označovalo blízkost studny. Hrad nebyl velký, ale světélko se přesto neobjevovalo. Vlkodav se neubráníl myšlenkám na neúspěšné mstitele dob minulých, kteří zahynuli buďto daleko předaleko od svého cíle nebo přímo na jeho prahu. Kolik z nich připadlo na každého z těch, o kterých se pak vyprávěly legendy? A všichni si nejspíš mysleli: Kdepak, mě se to nestane, nemůže se stát...

Plice ho začaly nesnesitelně pálit. Vlkodav pochopil, že zpět to již nestihne a rozhodl se: když tu uvízne, alespoň jeho mrtvola otráví Lidožroutovi studnu. Začal se rychleji odrážet nohama, ten tunel se přece nemůže táhnout věčně. A najednou, nečekaně jeho ruka prorazila vodní hladinu. Vlkodav ji bez meškání rozhrnul. Blízkost vzduchu na dosah ruky ho dusila o to silněji. A přece se Vlkodav přemohl a velmi pomalu zvedl hlavu na vodu.

Ve tmě viděl dobře. Tam v dole se nikdo nestaral, mají-li otroci dostatek světla. Bez problémů rozeznal kamenné schody a kolo s tlustým rezavým řetězem vylézajícím z nějaké díry a pochopil, kde se ocitl.

Hrad, ve kterém není alespoň jeden tajný východ, je špatný hrad. A nejlépe více takových východů. Řetěz namotaný na kole nepochybně sloužil ke zvedání mříže. Tunel byl přesně tak dlouhý, aby bylo možné vyplavat ven a nezadusit se. Vodovod mohl tedy sloužit k vyslání posla i na záchranu drahocenného života pána hradu. Zajímavé. A určitě o něm v hradu věděl málokdo. Spíše jen ti nejvýznamnější.

Tunel vedl dál, teď již k jasně viditelné studni, ale Vlkodav dál nelezl. Má mnohem větší šanci proniknout do zámku nepozorovaně skrze podzemí než přes dvůr. Každé podzemí se někdy otevírá. Jestli ne této noci, tak té další. Nebo za týden. On počká. On umí čekat.

Poté, co Vlkodav vylezl z vody, pečlivě si vyždímal vlasy a kalhoty, aby na jeho přítomnost neupozornily mokré šlápoty nebo pleskání kapek. Od ruky si odvázal kopí a vydal se vpřed kamennou chodbou.

Brzy se mu však v cestě objevily těžké dubové dveře. A samozřejmě zamčené. Tajný vchod musí od zbytku sklepa oddělovat dveře, které vypadají naprosto obyčejně, ale jsou spolehlivé a také pořád zamčené. Pokud se mu je nepodaří otevřít, musí se vrátit do tunelu a zkusit se dostat dovnitř studnou. Proto by bylo lepší, kdyby se mu to povedlo.

Na dveřích nenašel Vlkodav ani kliku ani klíčovou díрку, ale to ho moc nepřekvapovalo. Ve zmatku, při kvapném útěku by nebyl čas hledat dávno ztracený klíč. Navíc to vypovídalo o tom, že na své cestě již mnoho dalších dveří nepotká.

Jak se ale otevírají?

Tlustá prkna dveří byla plná bronzových nýtů. Tři z nich při silném stlačení skoro povolily. Vlkodav přitiskl ke dveřím ucho; všude bylo ticho. Začal tisknout jeden nýt za druhým, v různém pořadí. Ale nic se nedělo. Až když Vlkodav stiskl dva nýty prsty a třetí hlavou, začala ve zdi zurčet voda plnicí nějakou nádobu. Dveře sebou škubly a odsunuly se na stranu. Podle jejich hrozného skřípotu je už hodně dlouho nikdo neotevíral. Vlkodav byl přesvědčen, že zvuk musel přilákat minimálně polovinu vojáků. Avšak když s kopím

v ruce nahlédl do chodby, nebylo tam živé duše. Jen za nějakým ohybem slabě čoudiva pochodeň zavěšená na stěně.

Dveře za Vlkodavovými zády se začaly zavírat. Tajný vchod se sám staral, aby zůstal tajným. Vlkodav neztrácel čas hledáním správných nýtů pro otevření z druhé strany. Vracet se nebude.

Nejdříve ucítil zápach. Takhle by mohlo páchnout tělo, ležící v mohyle po deset let, zatímco ho sřirají nemoci a neukojené tělesné potřeby. Vlkodav tedy vyvodil, že zápach pochází od živého. Za ohybem chodby je nejspíš vězeň. A minout ho se mu nepodaří.

Nějaký nebožák, šílený z dlouhého věznění, jakmile uvidí neočekávaného hosta, zajecí, načež se určitě seběhne stráž, které unikl skřípot dveří...

Život již dávno Vlkodava naučil podobné překážky nejprve promyslet. Pokud šílenec otevře pusou, Vlkodav ho umlčí dříve, než vydá hlásku. A jestli nebude jiná možnost, tak ho probodne. Však vězeň tím zřejmě o moc nepříjde. Vykročil za ohyb.

Stavitel, který se výtečně postaral o bezpečnost hradu, bůhvíproč zapomněl postavit náležité kobky a mučírny. Zdá se, že Lidožrout je musel postavit později a narychlo. U stěny chodby stála železná klec, která sloužila jako kobka a mučírna zároveň. V kleci nehybně ležel neuvěřitelně vyhublý člověk zakovaný do řetězů. Temné oči se dívaly přímo na Vlkodava, který najednou pochopil, že před ním není blázen. Kousek od klece, ve stěně chodby byly vidět ještě jedny dveře. Stopy zanechané v prachu svědčily o tom, že vedla ven. Vlkodav se vydal opatrně vpřed okolo klece, najednou však vězeň promluvil:

„Vážený...“, skoro neslyšně pronesl segvanským jazykem a Vlkodav teprve nyní pochopil, že člověk v kleci je slepý. Vidoucí by se hned dovtípil, jakým jazykem s ním má mluvit.

„Zdá se mi, že jsi přišel z venku,“, pokračoval vězeň. *„Plížíš se jako kočka, to znamená, že nejsi voják, kterého by Vinitar očekával. Pověz mi, mládenče, jaké je teď na zemi roční období?“*

„Jaro...“, odpověděl sám pro sebe Vlkodav nečekaně. Vězeň přesně rozpoznal sotva znatelný akcent a přešel na jeho rodný jazyk národa vennů.

„Jaro...“ zopakoval vězeň a zavzdychal. „*Slivoně už určitě kvetou.*“

Jeho tělo bylo v podstatě pokryto jednou souvislou ranou kromě míst, která zakrývaly páchnoucí hadry. Jeho žebra vystupovala z napnuté kůže poseté boláky, která sebou škubala jen v místě, kde mělo být srdce. Znovu promluvil:

„*Udělej pro mne ještě jednu laskavost, mládenče. Ukonči mé trápení. To pro tebe nebude ani obtíž ani zdržení ...*“

Ovšemže Vlkodav už dříve viděl zmrzačené vojáky, jak prosí své druhy, aby jim darovali rychlou smrt. Jednoho takového dva dny vlekl na zádech, a neposlouchal ani nadávky ani žadonění.

Všiml si, že slepec najednou zbystřil a hned také rozeznal pomalé šustění škorní. Potom někdo strčil klíč do zámku dveří. Vlkodav odstoupil zpátky za roh ještě dříve, než se dveře začaly otevírat. Zbytek závisel na tom, jestli ho vězeň bude chtít prozradit. Vlkodav by rád nedělal žádný rámus až do konce.

Ale co když do podzemí zavítal sám Lidožrout? ...

Ne, v tohle doufat je nesmysl, tolik štěstí najednou se prostě nestává. A navíc, sotva by Lidožrout šel do podzemí sám. Ačkoliv...

„*Pán poručil zeptat se tě ještě jednou,*“ ozvalo se zpoza rohu. Hlas nepatřil Lidožroutovi.

Ten, kdo mluvil, zcela jistě nebyl zvyklý na dlouhé rozhovory. Zato však byl zvyklý na každodenní pitky a vydatnou a tučnou stravu. Když zavíral dveře, hlasitě jimi práskl.

„*Když sem pořád chodíš,*“ s bezbřehou únavou pronesl člověk v kleci, „*mohl by sis už zapamatovat mou odpověď.*“

Něco kleplo o zem a příchozí se ušklíbl:

„*S váma, čarodějema, člověk nikdy dopředu neví.*“

Vlkodav neslyšně vyšel zpoza rohu. Na nízkou lavici vedle klece si sedal muž v kápi stažené do obličeje. Vázání kožené zástěry sotva drželo na jeho tlustých zádech. Sklonil se, aby z dřevěné krabice vyňal nástroj svého řemesla. Vyděšeně sebou trhnul, až když

Vlkodav schválně ťukl hrotem svého kopí o stěnu. Muži rodu Šedého Psa pokládali za ostudné útočit zezadu. Dokonce i na lidožrouty. Nebo na katy.

Katu visel na opasku široký tesák, řeznické náčiní. Svalnatá ruka po něm už sahala, ale příliš pozdě. Vlkodavovy prsty sevřely a stiskly jeho hrdlo. Kat zapomněl na tesák a snažil se sevření uvolnit, pak sebou ale přestal škubat a svěsil se. Vlkodav povolil. Těžké tělo se jako pytel svezlo na zem a zůstalo ležet s nepřírozeně zkrouceným krkem. Vlkodav se sehnul a uřízl mrtvému velký svazek klíčů visící u pasu.

„Jestli chceš, řeknu ti, jak se dostat do pokladnice,“ zaslechl z klece. *„Jen tě prosím, ve jménu tvých bohů, mládenče... splň mé přání. Po jeho krku ti můj nebude připadat moc tlustý...“*

Vlkodav si před zamřížovanými dveřmi sedl do dřepu a začal vybírat správný klíč.

„Raději mi pověz,“ zavrčel, *„jak najdu Lidožrouta?“*

Neočekával jasnou odpověď, ale vězeň okamžitě odpověděl.

„Najdeš ho úplně nahoře, v panské ložnici...pokud se tam, samozřejmě, dostaneš. Dnes dostal kuns jako dárek otrokyni a skoro jistě již odešel od stolu.“

Třetí nebo čtvrtý klíč cvakl v zámku. Dvířka se otočila v pantech, které zřejmě nikdy nepromazali.

„A nelžeš?“, zabručel Vlkodav. *„Proč bys to ty měl vědět?“*

„Říkám pravdu,“ odpověděl vězeň a pohodil hlavou, čímž vystavil vyhublý, špinavý a strupy pokrytý krk. Vlkodav na něj a jeho nateklé žíly rýsující se pod kůží hodil letmý pohled. Jeho národ považoval smrt udušením za nečistou. Chudák musel každopádně padnout na úplné dno, pokud mu byla milá i taková smrt. Mlčky chytil vězně za vyschlou ruku. Ve vězni jeho dotyk vyvolal trhnutí, Vlkodav rychle vybral správný klíč a odemkl pouta. Dobře věděl, jakými klíči se pouta zamykají. Ale jestli se něčemu podivil, tak tomu, jak krásný tvar měla ruka s dlouhými prsty, avšak s vytrhanými nehty.

„Děkuji ti, mládenče,“ zašeptal dojatě vězeň. *„Takže neumřu v řetězech...“*

S tím očividně nepočítal.

„Na konci té chodby jsou dveře,“ řekl mu Vlkodav. „Patrně máš dost rozumu, abys našel nýty, které musíš stlačit. Dále jsou schody a tunel s vodou. Pořádně se nadechni, potop se a plav nalevo. Je tam mříž, ale prostřední prut jsem vylomil. Pak je hned řeka. Jestli chceš žít, vylezeš.“

Na něho to byla velmi dlouhá řeč. Zvedl se, sebral kopí a odešel dveřmi, kterými předtím přišel kat. Již neslyšel, když vězeň ohmatávaje přitom slabou rukou otevřená dvířka klece, skoro neslyšeně zamumlal:

„Vím... Já jsem tenhle hrad postavil...“

Vlkodav se kradl chodbami spícího hradu, a přemýšlel, proč kati ze všech zemí, které znal, týrali své oběti zpravidla v noci. S největší pravděpodobností proto aby i přes tlusté kamenné stěny zářící Slunce, vševidoucí Oko Bohů, nevidělo ničemnost. Ještě se neseťkal s katem, který by nebyl zbabělec.

Popravdě řečeno, kamenné bylo v Lidožroutově hradu pouze podzemí, pouze základy hradeb a sklepení. Všechno ostatní bylo vybudováno z ušlechtilých dubů, které kdysi krášlily Vlkodavovy rodné kopce.

Brzy bude konec jejich tíživé služby... Čas od času Vlkodav tahal z váčku u pasu osikové třísky a zasouval je, kam se jen dalo, do jakékoliv škvíry mezi trámy. Třísky byly mokré, stopy krve se rozplynuly a zůstaly skoro neviditelné. Nevadí. Vykonat svou práci jim to nezabrání.

Nikdo nevstoupil Vlkodavu do cesty. Stoupaje nahoru potkal pouze několik vojáků. Tři z nich byli segvani, ze stejného rodu jako Lidožrout. Ostatní byli žoldnéři, kteří již sami dávno zapomněli, který národ je ke své ostudě zrodil. Podle Vlkodava by jim neuniklo možná tak nemluvně. A Vlkodava za posledních jedenáct let už leckdo lovil...

Dvakrát minul strážnice, kde poté, co se řádně pobavili, spali jako zabití mladí družiníci kunse. V obou případech byl Vlkodav v pokušení naklonit olejovou lampu nebo upravit pochodeň tak, aby se oheň dostal až k závěsům na stěnách. Pokaždé si to zakázal a neslyšeně a lehce se pohyboval vpřed. Předčasný poplach se mu nijak nezamlouval.

Také přemýšlel, proč proboha kat nazval muže v kleci čarodějem. Jestli si Vlkodav byl alespoň něčím jistý, tak tím, že pořádný čaroděj by dávno utekl na druhý konec světa, ještě předtím by se však vypořádal s trýznitelem a rozštípal by hrad na třísky. Ačkoliv, co on může vědět – třeba mu znenadání nasadili okovy a pak dlouho nedostal napít. Čaruj si, když máš svázané ruce a trápí tě žízeň.

Zdá se, že i čarodějové se někdy dostanou do úzkých. Stejně jako obyčejní lidé. Však Lidožrout ho jistě zkrotil bez čar a kouzel ...

Nyní zajatý čaroděj už určitě plave řekou. Tam je vody, co hrdlo ráčí...

A co když se Lidožrout přece jen baví čarodějnictvím? Co když, od začátku ví o přítomnosti Šedého Psa a umožnil mu proniknout tak daleko jen proto, aby ho chytil na svém prahu?

Vlkodav si o tom zakázal přemýšlet. Jako lovec, který se vydal do lesa a ze všech sil zahání myšlenku na medvěda.

Vytáhl z váčku poslední třísku a vsunul ji mezi spodní trámy. Ať již to dopadne jakkoliv, tuhle sílu Lidožrout nezdolá. Nejsou proti ní nic platné ani amulety, ani obrana. Pouze Bohové ji mohou zastavit, jinak nikdo. Takže jestli se kuns Vinitar nenaučil létat...

Před Vlkodavem bylo úzké točité schodiště. Pustil se nahoru. Odhadl výšku věže podle toho, jak ji viděl z řeky. Schodiště bylo jistojistě poslední. Čaroděj mu řekl nahoře. Blízko tedy budou dveře a nepochybně i strážce před dveřmi pánovy ložnice.

Pronikavý dívčí křik, který se k němu donesl ze shora, a hned zatím následující skřípot prken pod dusotem bot, sdělily Vlkodavovi, že se nespletl.

A navíc. I kdyby Lidožrout doopravdy uměl čarovat, nyní byl zcela jistě zaujat něčím jiným.

Vlkodav se dal po schodech nahoru. Věděl, jak přinutit jakékoliv schůdky, aby neskřípa ly, i ty nejhluchnější.

Dívka nahoře opět vydala dlouhý, zoufalý výkřik. Vlkodav už nejdnou slyšel takový křik. Tíše se vydal vpřed, lezl výš a výš. Velmi doufal v to, že uvidí strážce dříve než on jeho. Skočil, překonal poslední zákrut schodiště a v celé své výšce se napřímil.

Deset kroků před ním viděl široká záda vojáka, obepnutá koženou kazajkou. Zpod dolního okraje kazajky čouhala drátěná košile. Byl přitisknut ke dveřím a snažil se nahlédnout nebo zaslechnout, jak se vevnitř jeho pán baví.

Vlkodav tíše zatřáskl ohnutým prstem o vnější stěnu ložnice. Strážce sebou cukl a otočil se. Ani nechytil meč, natolik byl přesvědčen, že ho chytil při činu někdo z nadřazených a nyní bude pokárán.

Těžký nůž, který Vlkodav hodil, se mu zapíchl do oka až po rukojeť.

Vlkodav skočil dopředu a chytil padající tělo, pomalu a tíše ho pustil na zem a vytáhl nůž. Poté se opatrně přiblížil ramenem ke dveřím. Skutečně, je zamčeno.

Kuns Vinitar, mohutný muž se světlými vousy, stál vedle lože a na pěst si namotával pevnou kadeř hedvábných vlasů černých jako smůla. Na zemi u jeho nohou se svíjela nahá otrokyně, patnáctiletá kráska s něžným, dosud netknutým tělem a chováním divoké kočky. Vinitarova bota jí mačkala bedra, jeho ruka ji tahala za vlasy, čímž nutil její tenoučké tělo se bezmocně ohnout. Lidožrout si ji prohlížel od shora dolů, jako kdyby byla lákavý pokrm, právě na stůl přinesený.

Výraz z jeho tváře nestihl zmizet, když dveře zapraskaly a vyvalily se dovnitř. Dveře se vyvalily bez jakéhokoliv upozornění, protože pokud by zvenčí dolehlo řinčení zbraní nebo hluk potyčky, zcela jistě by to uslyšel.

Vinitar by se zapřísáhl, že muže stojícího ve dveřích nikdy dříve neviděl. Navíc, muž byl podobný napůl divokému, neuvěřitelně zlému psovi, který necouvne ani před celou smečkou vlků. Držel v ruce krátké kopí s širokou nabroušenou špicí. Jeho levé rameno krvácelo, jak si ho poranil o dveře.

„Kdo seš?“ zařval kuns. Už si ostatně stihl všimnout bot strážce, čouhajících ze dveří a pochopil, že cizinec sem v žádném případě nevkročil náhodou. Na chvíli se Vinitar i zaposlouchal, neútočí-li někdo na hrad. Ale ne. Muž s kopím byl sám. Čert ví, jak přešel

hradby, jak prošel okolo stráží, jak se zvládl bez jediného zvuku vypořádat se strážcem u dveří. Každopádně byl velmi, velmi nebezpečný. A družina, ať by křičel sebevíc, už přiběhnout nestihne.

Lidožrout nebyl zbabělec.

„Kdo seš?“ zopakoval, aby získal víc času.

Vlkodav mlčky vykročil po monomatánských kobercích, kdysi nádherných, ale nyní značně zamaštěných. Nepřipomínal kunsovi rod Šedého Psa a chlapce, kterého kdysi nezabil, čímž se vydal všanc osudu. Začít mluvit s nepřítelem znamená vytvořit mezi jím a sebou neviditelnou, ale velmi silnou nit, která znemožní vykonání vraždy. Nenabídl Vinitarovi souboj. Neměl proč prosit o Boží spravedlnost. Přišel Lidožrouta popravit. K tomu není třeba Božího soudu.

Vinitar pustil dívčiny vlasy. Ta se v tu ráno odkulila pryč do rohu. Zapomněla na svou nahotu a nespouštěla oči z obou mužů, protože jeden z nich, jak se zdálo, se stal jejím osvoboditelem.

Vinitar byl zkušený voják a o svou obratnost nepřišel, i když značně ztloustl. S neuvěřitelnou rychlostí, jaká se od něj dala těžko čekat, se vrhl ke zbrani visící na stěně. A v tu chvíli Vlkodav vrhnul kopí. To probodlo Lidožroutovi břicho, odmrštilo ho dozadu, obrovskou silou vrazilo do stěny, kde se zapíchlo a navždy uvízlo v rozštípnutém trámu.

Jedenáct let chystaný úder nemůže minout svůj cíl. A pokud mine, tak neudeřil Vlkodav.

Několik okamžiků se Lidožrout nechápavě díval na své břicho a na násadu kopí, zaraženou hluboko do jeho těla. Potom se chytil násady a vydal příšerný, nesmyslný křik smrtelně raněného zvířete.

Lidožroutův řev se rozlehl po celém hradu. Jen hluchý nebo mrtvý by ho neslyšel.

Ale Vlkodav věděl, že kunsovi družiníci nepřiběhnou.

Jeho bosé nohy už pocítily těžkou křeč, která se k němu donesla skrze dubové trámy a tlusté koberce. Pak se k němu donesly vyděšené hlasy. Tam kdesi dole se převracely trámy stěn, prohýbaly se stropy a zdvihaly se podlahy. Se strašlivým třesknutím se od sebe

oddělovaly důkladně udělané spoje. Žádná síla nezdolá nezkrotnou sílu stromu, který vyrostl a seschnul na křižovatce lesních stezek. Pouze Bohové ji mohou zastavit. Ale Bohové nebudou chtít zasahovat. Tím si byl Vlkodav jist.

Přibitý Lidožrout se stále ještě kroutil a tlumeně chrčel, stále se ještě, bůhví proč, snažil, vytrhnou si kopí z rány. Na koberci pod ním se roztékala temná kaluž. Vlkodav se na něj neřval. Tváří se obrátil k jihu, tam kde vedla životadárná cesta Slunce, tam kde se tyčil věčný Strom, utvářející světy, tam kde se v nebeském oceánu zelenal Ostrov Života, posvátný příbytek Bohů. Tam, na Ostrov odešly děti Šedého Psa. Jen Vlkodav přežil všechny, aby se vrátil a pomstil se za vyhlazený rod, za znectěný dům, za znesvěcený rodinný krb. A hleďme, pomsta byla dokonána. Co zbývá? Jen málo. Zazpívat Píseň Smrti a vykročit vstříc předkům z pohřební hranice, ve kterou se za chvíli promění Lidožroutův hrad...

Vlkodav zavřel oči, spustil ruce a zapěl.

Těmito slovy jeho dávní předci provázeli zemřelé. Pronášeli je válečníci jeho rodu ve chvílích, kdy zůstali sami proti stovkám nepřátel. Vlkodav pouze dvakrát slyšel Píseň Smrti; když pohřbívali prababičku a potom děda. Dobrá paměť chlapce si zapsala a udržela zaslechnutá slova. Na to, aby se naučil z paměti každé slovo, měl dalších jedenáct let. Aby si stokrát opakoval Píseň celou, i každé slovo zvlášť...

Jak v hodinách písek teče náš čas,

A Drahá nezvaná přichází zas.

Ze stromů mráz oděv oškubá,

Však odhalí jen lupení nová.

Ale dokud se na Ně úsvit směje,

Ty, Drahá nezvaná, jásáš marně!

Neb dokud se vinou ústa k ústům,

Před Životem dáš se vždy na ústup!

Zná ji nyní alespoň ještě jedna živá duše? Nebo dnes prastará Píseň zněla naposled, protože Šedý pes už nebude mít žádná štěňata?

My, Drahá nezvaná, ve velkém boji

Najdeme odpověď na sílu tvoji.

Byť někomu nadělíš poslední sny

A jaro rozkveté spícími zrny.

Podlaha se hýbala čím dál tím víc. Mastný kouř z rozhořevšího se požáru, valící se otevřenými dveřmi, škrábal v krku. Pomstěné duše se nyní mohou znovu převtělit a žít na zemi.

Vlkodavu blesklo hlavou: „*Podarí se mu dokončit Píseň...?!*“

Nepodařilo se.

K jeho kolenům se přivinulo něco živého. Třesoucí se a plačící. Vlkodav neochotně otevřel oči a dole uviděl otrokyni. Nešťastná nahá dívka se na něj dívala s hrůzou i nadějí. Rty se jí chvěly, po jejích něžných dětských tvářích stékaly slzy, její oči se modlily za záchranu. Před Lidožroutem dusícím se na stěně. Před chlípnými žoldáky, kteří ji měli dostat další den. Před smrtí v hradu, který se rozpadal pod nohama...

V tu chvíli se z otevřené střílny ozvalo pronikavé pískání. Vlkodav právě včas zvedl hlavu, aby uviděl, jak do místnosti vletěli dva velcí netopýři horlivě třepotající blanitými křídly. V drápcích drželi dlouhou tyčku, v jejímž středu visel hlavou dolů Neletopýr. Jakmile si všiml Vlkodava, začal radostně pištět. Netopýři se vznesli ke stropu, Neletopýrek se pustil a spadl svému druhu rovnou na hlavu.

„Zmiz!“ řekl Vlkodav a pokusil se ho vymotat ze svých vlasů, aby ho mohl znovu posadit na klacík a poslat ven. Neletopýr ho něžně kousl do palce. Na své kamarády něco zapištěl, nepochybně díky. Ti pustili klacek a v okamžiku zmizeli oknem.

„No, však víš...“ zabručel Vlkodav a začal si uvědomovat, že zemřít tak, jak si přál, mu nebude dáno. Dvě zbytečné oběti na jeho pohřební hranici je už příliš. Sehnul se, aby nožem přeřezal provaz, který svazoval otrokyni ruce za zády. Z postele stáhl tuhý přehoz, uprostřed vyřízl díru a přehodil ho přes dívku. Chytl ji za ruku a běžel po schodech dolů.

Místa, kudy se mu podařilo projít, i kdyby jen jednou, Vlkodav nikdy nezapomínal. Řítil se zpět s jistotou ohaře, letícího po čerstvé stopě. Pamatoval si, kam zastrčil své třísky, a kde viděl pochodně a svítilny, které způsobily požár. Až když se mu do cesty konečně postavil oheň, na okamžik se zamyslel, zvažoval, podaří-li se mu proniknout k dalšímu schodišti. Ukázalo se, že mžik stačil, aby se z ohně na něho s řevem vrhl pološílený strážce. Vlkodav uskočil, ale strážce jen proběhl kolem, aniž by se na něj podíval. Jeho šaty hořely a odpadávaly z nich doutnajícící cáry. Dívka v hrůze zajechla, Vlkodav ji chytl do náruče, do rukou jí strčil Neletopýrka, kterého se mu nakonec podařilo vymotat ze svých vlasů, a vrhl se do plamenů.

Vlhké vlasy a kožené kalhoty ho ochránily jen částečně. Zdálo se mu, že z holého trupu a bosých nohou se mu začala loupat kůže. Jakžtakž si zaclonil oči loktem, jako střela proletěl deset kroků vpřed a vyběhl na druhé straně právě ve chvíli, kdy stěna po jeho pravé ruce vypjatě zavzdychala a sesula se. Vypadl z ní dýmající, zuhelnatělý trám, v chodbě se přetočil a praštil Vlkodava do boku tak silně až ho srazil na zem. Ten hned vyskočil na nohy a stačil si jen uvědomit, že je živ a může dál běžet. Druhé schodiště leželo přímo před ním, na což se spoléhal. Vrhhl se k němu a pádil dolů, náraz přes čtyři schody. Kdesi nahoře ještě jednou zavyl Lidožrout. Zavyl tak, že to bylo slyšet i přes hukot požáru a křik pobíhajících lidí. Oheň se už určitě dostal i do pánovy ložnice. Pak jekot ustal, už navždy.

Vlkodav narazil na vojáky ještě několikrát. Většina, ničeho si nevšímajíc, byla zaujata hledáním nejbližšího východu. Jen jeden pojal nějaké podezření, když uviděl polonahého, sazemi pokrytého cizince vlekoucího za sebou vzlykající dívku. Žoldák popadl meč, ale Vlkodav se ani nezastavil, kopl ho přesně do slabin, aby si příště hleděl svého. Voják se

ohnul a zalpal po vzduchu smíchaném s vločkami sazí. Vlkodav ho obešel a přiskočil ke dveřím vedoucím dolů do podzemí. Zabouchl je, pro jistotu otočil klíčem, který byl v klíčové dírce jako předtím z vnitřní strany.

Ve sklepě se v modrošedých vlnách vznášel dusivý kouř, ale, jak se zdá, jít sem nikoho nenapadlo. Nedalo se dýchat, plamen pochodně sotva doutnal, třásl se a vystrkoval modré jazýčky. Dívka slabě vyjekla při pohledu na mrtvého kata. Pak ještě jednou, když uviděla klec.

Vlkodav zaklel. Vězeň, kterého osvobodil, očividně nebyl schopen pořádně ani vylézt z otevřených dvířek klece. Sil mu stačilo pouze na to, aby osvobodil svou hlavu a ramena. Ležel obličejem dolů, jeho ztrhané ruce se chvěly, když se snažil vyvinout nějaké úsilí.

Vlkodav znovu zaklel, ale aniž by jen zpomalil své kroky, sehnul se a volnou rukou ho popadl. Jeho kostnaté a neskutečně špinavé tělo jako kdyby ani nic nevážilo. Vězeň sebou škubl, nezřetelně zamumlal „*děkuji*“ a svěsil se jako mokrý, páchnoucí hadr. Za několik okamžiků stál již Vlkodav přede dveřmi, které vedly do tajného vchodu. Začal ohmatávat nýty, jeden za druhým, jestli se nějaký z nich poddá. Nebyl si zcela jist, zvládne-li vysadit dveře, pokud nenajde skrytý mechanismus.

„*Nechej to udělat mě, mládenče...*“ zašeptal vězeň. „*Já vím, jak ...*“

Vlkodav se nehádal. Dlaněmi objal jeho žebra a zvedl ho před sebou, obličejem ke dveřím. Nakonec, tenhle chlapík ho bezpečně navedl k Lidožroutovi. Co on ví – třeba nelže ani teď.

Vlkodavova levá ruka cítila šílené bušení srdce, zmítajícího se v nehmotné hrudi. Dlouhé prsty se rozběhly po hladkých, ohoblovaných deskách, našly jeden ze závitů a zabubnovaly na něm ve složitém rytmu. Prakticky okamžitě se uvnitř stěny začala přelévat voda, ozval se známý skřípot a dveře odjely do strany.

Ale přesně v tu chvíli odkudsi ze shora zazněla strašná rána a hned za ní těžký a pomalý hřmot. Lidožroutův hrad se měnil na rozpadající se ruiny. Otrásalo to podlahou i stěnami sklepení, kamenná deska se zřítíla a rozsypala se na písek a malé kamínky. Louč zasyčela a zhasla, prchající se tak ocitli v úplné tmě. Ale nejhorší bylo to, že dveře se odsunuly jen

na tři dlaně a pak se zastavily. Vlkodav se do nich opřel ze všech sil, snažil se je rozhybat a posunout. Marně.

Ani nemusel skulinu měřit, aby pochopil, že pro něj, jako jediného z nich tří, je příliš úzká. Pokrčil rameny a usmál se, poprvé za velmi dlouhou dobu. Tak tedy nakonec bude Píseň Smrti dozpívána do konce. Času měl nyní habaděj. Jen by rád věděl, z jakého rozmaru se Paní Osudu zachtělo, aby právě když opravdu uvěřil, že bude žít, sklapla past.

Proč nemohl rychle a se ctí zemřít v rozpadajícím se hradu? Proč musí zemřít zamčený jako krysa v páchnoucím sklepení vedle mrtvoly zadušeného kata? ...

Možná Bohové oddálili jeho smrt kvůli záchraně těch dvou? Jaký je jejich budoucí úděl?

Ale třebaš vězně, který v kleci seděl, ne nadarmo nazývali čarodějem? Co když čaroděj natolik napomáhal Temnotě, že ten, kdo ho osvobodí, musí neodvratně zaujmout jeho místo a sám přijmout poslední muka, kterým se on vyhnul?

Vlkodav vytrhnul z vlasů Pýrka, kvičícího a kousajícího, a dal ho zpátky dívence. Aby dívce nepoškrábal ruce, zabalil ho do kousku příkrývky. Dovedl ji ke dveřím. Dívka, jež ve tmě nic neviděla, se k němu vyděšeně tiskla. Vystrčil ji ven. Ohebné tělíčko bez obtíží proklouzlo skulinou.

„Budou tam schody, neuklouzni,“ řekl jí, když zvedal bezmocného čaroděje a posílal ho hned za ní. *„Vlez do vody a plav nalevo, do tunelu. Mříže se neboj, je rozbitá. Vezmi s sebou tenhle pytel kostí a Netopýra, jestli můžeš. Dále, běž.“*

Na to, co následovalo, ale nebyl vůbec připraven. Dívka propukla v zoufalý pláč, skočila skulinou nazpět a v temnotě Vlkodava neohrabaně objala, mokrým obličejem se přitiskla k jeho holé hrudi. Vlkodav ztuhl, chvíli stál jako omráčený, nemaje sílu se ani pohnout ani promluvit. Pak ji od sebe odtrhl a strčil ji zpět, výchovně ji přitom udeřil do beder:

„Říkám ti, jdi už!“

Hlavou mu probleskla kacírská myšlenka: *„Což takhle zkusit dveře, kterými se sem dostali. Průchod je určitě zavalený, ale...“*

Proč měli ti dva zapotřebí – a Pýrek vlastně taky – znovu v něm probouzet přání žít, když všechno mělo skončit právě tak?!

„*Mé dítě, ...*“, uslyšel čarodějův tichý hlas, zadoufal, že čaroděj zvládne svou vlídností to, čeho on nemohl dosáhnout hrubostí. Čaroděj nicméně pokračoval: „*Mé dítě, nedosáhla bys na ten kámen na protější stěně, třetí od shora, v rohu naproti dveřím?*“

„*Proč?*...“ vzlykla dívka.

„*Jde o to,*“ slábnoucím hlasem vysvětloval jí čaroděj, „*aby se k nám náš laskavý přítel mohl připojit ... Jestli dosáhneš, zmáčkni jeho spodní roh...*“

Člověk Vlkodavovy výšky by se snadno dostal k třetímu kameni, ani by se nemusel postavit na špičky. Otrokyň byla o dvě hlavy menší. Ohmatala stěnu, rozhodla se skákat – mlčky, usilovně, v hluboké tmě se znovu a znovu snažila praštit svou dobitou pěstí do správného místa. Vlkodav si unaveně sedl na zem a snažil se nepřemýšlet o bezděčném objetí, o doteku tenkého, třesoucího se těla. Vzrušení z boje ho pomalu opouštělo, spálené kůže se nemohl ani dotknout a jeho pravý bok začal bolestivě pálit a zdálo se, že napuchnul.

„*Ta čidla se měla dát jinak*“, zamumlal čaroděj. „*I když...*“

Vlkodav záhadná slova nepochopil. Ale neptal se.

„*Stačilo!*“, zařval do tmy. „*Padejte!*“

Na ty dva to však nemělo pražádný vliv.

„*Dítě,*“ překvapivě klidně řekl čaroděj. „*Pojď sem. Sedni si. Tak. Dej mi ruku.... Já vím, že se ti to teď podaří. Ty to zvládneš, Zkus to.*“

A dívka doskočila. Po stoprvé nebo i dvěstěprvé. Silné nohy vynesly hbité tělo vzhůru a do krve rozbitá pěst udeřila do spodního rohu třetího kamene na protější stěně. Nejdřív se nic nedělo, ale pak se do dveří opřela jakási nezdolná síla, se stejnou lehkostí drticí dubová prkna i tlusté bronzové nýty. Vlkodav se postavil a pozvedl své oči, vidící v temnotě, a uviděl, jak vrchní kamenná část rámu začala pomalu sjíždět dolů. Slyšel, jak čaroděj heknul, když ho trefil úlomek. Rám se zastavil asi v polovině dveří, které rozlámal na kousky. Vlkodav vyrazil zbytek prken nohou a v tu ránu se objevil na druhé straně. Znovu

zdvihl čaroděje a mlčky vykročil vpřed, tam kde ho čekaly schody a studená voda v kamenném tunelu, znamenajícím svobodu.

Slunce se blížilo k poledni. Vlkodav seděl na břehu říčního ramene, rukama se držel kolenou a nemyslel vůbec na nic.

Včera chtěl z vlastní vůle ukončit svůj život. Ať už to všechno skončilo jakkoliv, taková rozhodnutí se nikdy nedělají zbůhdarma, i kdyby byla přinesena chvilkovým závanem. A pro Vlkodava to byl cíl, ke kterému šel po dvanáct let. Kvůli čemu žil. Kvůli čemu nesčíslněkrát zůstal žít. Nikdy nepřemýšlel, co by mohlo být potom. Potom?... Proč? Pro koho a za jakým účelem? "Potom" prostě nebylo.

Včera jeho život skončil. A dál ...

Vlkodav nehybně seděl a díval se před sebe, přímo do stěny, v hlavě měl prázdno jako v otevřeném hrobě, kam zapomněli uložit nebožtíka.

Čaroděj ležel nedaleko, nastavoval slunečním paprskům svůj šťastný, slepý obličej – umytý do čista, rozvalený na dřevěné pokrývce, do které byl zároveň zabalený. Neletopýr, který cizím nikdy nevěřil, seděl spokojeně na jeho břicho a ani se nevzpíral citlivým prstům, které ohmatávaly jeho roztržené křídlo.

Vlkodavu bylo všechno celkem jedno, ale přesto se mu v duši chvěl stín čiré zvědavosti. Večer byl přesvědčen, že z podzemí vyvlekl věkovitého starce, ale nyní viděl, že se spletl. Zacuchané, bezbarvé prameny vlasů, plné špíny a hmyzu, po setkání s kořenem mydlice a kostěným hřebenem, nalezeným ve Vlkodavově pytlí, se změnilly na husté popelavé lokny padající v kudrlinách až k hýždím. Čaroděj žádal, aby mu je zkrátily, ale Vlkodav to rozhodně odmítl. Bylo pochopitelné, že sezením v kleci člověk zhloupne. Ale tolik zase ne. Sotva se dostal na svobodu a už by své vlasy dal všanc zlým silám a černokněžníkům. To by tak ještě scházelo!...

Navíc měl oči, jaké Vlkodav dosud neviděl. Temně fialové, zesvětlující se směrem k zorničce. Když se usmál, což dělal často, v jeho očích poskakovaly zlaté sluneční ohýnky. A co se týče těla, ač ohyzdně vyhublé, rozhodně nepatřilo starci.

Vlkodav se ptát nechtěl.

Dívka, oblečená do Vlkodavovy košile, která měla pro ni příliš dlouhé rukávy, se brouzdala po kolena ve vodě. Prsty nohou ve vodě obratně ohmatávala loňské ořechy kotvice. Vytahovala je z vody a odkládala je sušit na břeh. Byly jedlé, dokonce chutné a šťáva z nich byla považována za léčebnou. Touhle šťávou už s Vlkodavem několikrát od hlavy k patě pomazali pokorného, trpícího čaroděje. A pak si ji Vlkodav sám natřel své spáleniny. Děvče mu chtělo pomoci, ale on jí to nedovolil.

Ona byla sama o sobě prostě hezká. Patnáctileté dívky zřídka mívají ošklivé obličej, jestli k nim osud byl alespoň trošku spravedlivý. Ale ona byla neuvěřitelně, až nestydatě hezká. Vlkodav po ní stále pošilhával. Tu by bylo lehké si představit, jak za sebou na hedvábné stužce vede krotkou srnu. A třeba i majestátného leoparda.

Aby člověk byl schopen vztáhnout ruku na něco takového, musel by opravdu být Lidožroutem...

Jen si představit, co by se stalo, kdyby včera nezvládl pod vodou vylomit tyč z mříže. Nebo by neotevřel dveře do sklepa. A kdyby strážní nebyli tak opilí a chytili ho cestou navrch. Nebo by se netrefil, upustil by kopí... Ačkoliv ne, to by se nemohlo stát... Jen si pomyslet, že by se teď zmítala v tlapách bučících ničemů. Nebo by jako uzlíček, polomrtvá ležela někde v komoře.

„Co to tu voní?“ ozval se znenadání čaroděj. „Tak známá vůně...“

Vlkodav dlouho mlčel, pak odpověděl:

„Slivoně kvetou.“

Co se mu ale vážně nechtělo, bylo mluvit. Navíc mluvení bylo bolestivé kvůli zhmožděným žebrům, která reagovala na každý pohyb, na každý nádech.

„Slivoně,“ opakoval čaroděj a blaženě se usmál.

Dívka dala sušit ještě jeden ořech a vylezla z vody:

„Mám ti je natrhat, pane?“

„Co tě napadá,“ polekal se slepec. „Žije.... Ať kvete.“

Oba mluvili vennsky, čaroděj čistě, děvče se silným jižním přízvukem. Vlkodava jejich tlachání dráždilo. Otočil se, přičemž si všiml, jak si dívenka přisedla k čaroději a jala se rozčesávat a hýčkat jeho dlouhý vous.

Muž, který byl ještě včera velký a silný, málem našel jistou smrt v podzemí. Nebylo jiné možnosti než vrhnout se mu s pláčem do náručí. Ale dnes byla laskavost a pomoc třeba jinému, a ten byl, na rozdíl od něj, hovorný a milý.

„Vlkodav má pravdu, ale Lidožrout ne,“ znovu se nečekaně ozval hlas čaroděje. Zdálo se, že jsou slova mířena dívence, ale Vlkodav sebou až škubnul údivem nejprve, a pak bolestí v boku:

„Co? ...“

Neřekl jim své jméno, to věděl jistě.

„Nic,“ s nehraným údivem odpověděl čaroděj. *„Omlouvám se, jestli jsem tě urazil. Vzpomněl jsem si na rčení tvého lidu, asi jedině o Lidožroutovi Kdo jsi, chlapče?“*

Tak by Vlkodava nenazval nikdo, kdo má oči. Bylo by zajímavé, co by řekl čaroděj, kdyby viděl jeho šrámy, prošedivělé vlasy a zlomený nos. Odpovídat se Vlkodavovi nechtělo, tak mlčel. Ale bývalý vězeň, syt mlčením v kleci, se nenechal tak lehce odbýt.

“Nejprve,“ pokračoval čaroděj, *„jsem tě měl za loupežníka. Když ses vrátil s děvčetem, myslel jsem, že jsi její příbuzný. Ale každý jste z jiného rodu, a myslím si, že nejsi ani její nastávající. Promiň mi mou zvědavost, ale chlapče, kdo jsi?“*

Vlkodav se mlčky odvrátil. Co by jen za to dal, aby byl znovu sám.

„No, a ty, dítě?“ zeptal se čaroděj. *„Jak ti říkají?“*

Vlkodav se zaposlouchal.

„Niilit, pane...“

Vlkodav si pomyslel, že se k ní tohle jméno úžasně hodilo. Polní zvonky v západním větru: Niilit....

„Odkud jsi?“

„Ze Sakkaremu, pane jsem sirotek.“

Takhle to nemá být, řekl si Vlkodav. Sirotkem je ten, kdo vůbec nikoho nemá, ni bratrance, ni sestřenic, ni otce, ni matky... Když není nikdo, kdo by se tě zastal.

„Moji rodiče zemřeli během moru... Kéž je jejich cesta krátká a most široký,“ pokračovala tiše. *„Vychovali mě strýc a teta. Byli na mě moc hodní. Chtěli mě prodat za ženu sousedovi. Pak přijeli obchodníci s otrokyněmi, tak mě prodali jim...“*

Vlkodavův rod odpradáвна považoval sakkaremce za zpustlý a bezcharakterní národ, který si vůbec nezaslouží štědrosti slunce, bohaté země a dalších nepřiměřených radostí, kterých získali zcela neprávem, a ne jinak než nedopatřením Bohů. Ale aby takhle! ...Aby svou vlastní krev! ...To nejsvětější, co je na světě! ...

Takové příbuzenstvo nejlépe vyhubit.

„Ty by ses tam chtěla vrátit, Nilit?“ zeptal se čaroděj.

„Ne, Ne!“ prodralo se jí z hrdla. *„Já chci být s tebou, pane ... a s tebou, pane.“* To už patřilo Vlkodavovi, přes ústa se mu míhl křivý úsměšek. *„Nechť svaží déšť zemi pod vašima nohama“*

„Jsmo to ale páni,“ tiše se pousmál čaroděj a opravil se: *„Já určitě. Jmenuji se Tilorn.“*

Vlkodav nejdříve nevěřil vlastním uším, ale pak pochopil, že dlouhé sezení v kleci čaroděje tak nějak ovlivnilo. Sam Vlkodav neměl lidské jméno, a dokonce své přízvisko by jen tak někomu neřekl. Nepřítel může zničit jen schránku, ale černokněžník může urknout duši. Neudržel se a řekl:

„Opravdu musíš být jedním z Bohů! Slyšel jsem, že ti se nebojí pronášet svá jména nahlas!“

„Jedním z Bohů? ...“ V nevidoucích očích zablikaly sluneční jiskry. *„Ale kdeže. Já nejsem ani čaroděj, ačkoliv mi tak někteří říkají. Prostě ... má víra mne naučila, že poctivého nepošpiniš, i když znáš jeho jméno.“*

S tvou vírou ses do klece dostal, chtěl říct Vlkodav, ale neřekl. Zaprvé, cizí víra je příliš delikátní věc, aby ses jí tkl – propadneš se do pekla. Zadruhé, Bohům jeho vlastního rodu se děly mnohem horší věci než Tilornovi. A zatřetí Tilorna pošpinit možné nebylo.

A navíc, to všechno bylo Vlkodavovi prostě lhostejné.

„*A co ty, statečné srdce?*“ pokračoval Tilorn, drbaje kaboníciho se Pýrka pod bradou. „*Já bych ti křídlo vyléčil. Potřebuji jen ostrý nůž, jehlu a hedvábnou nit a silné víno jako dezinfekci.*“

Najednou se Vlkodavova lhostejnost rozplynula jako pára nad kotlem:

„*Co? ...*“

„*Dezinfekce,*“ zřetelně zopakoval Tilorn. „*Podívej se, můj příteli, infekce je otrava, která se dostane do rány, která zapaluje a zahnívá. Silné víno ji ničí. Proto dezinfekce je...*“

„*Já se ptám, jestli opravdu můžeš nebo jen žvaníš?*“ přerušil ho Vlkodav. „*Vždyť jsi slepý. A navíc, zatímco budeš šít, on zešílí bolesti!*“

Tilorn lehce pokrčil kostnatými rameny:

„*Sežeň, co je potřeba, a sám se ujistíš.*“ Pak se zamyslel a dodal s povzdechem: „*Chlapče, nepomohl bys mi teď zvednout se. Nohy mi, bohužel, neslouží a já ...hm... nechtěl bych poskvřnit příkrývku, do které jsem byl tak pečlivě zabalen.*“

Vlkodav se nahnul a vzal ho do svých rukou jako dítě. Žebra na to reagovala šílenou bolestí, až se mu před očima zatmělo. Dobře, tak napoprvé ne. I Bohové vědí, že ne naposled. Vlkodavovi se zdálo, jako by se budil z dlouhého, hlubokého snu. Vítr byl teplý a nesl s sebou vůni Slivoní. Chtělo by to, aby Pýrek znovu létal. Musí koupit silné víno a hedvábné nitě. Je třeba obléci dívku Niilit a obstarat jí alespoň nějaké korále na krk. I kdyby jen z barveného skla, které trhovci horlivě vydávají za Halisunské safíry. A taky nakrmit tohoto Tilorna, ve kterém ještě duch přebývá...

Zprvu rozlévající se prázdnota se postupně zaplnila.

Odnesl nemocného mudrce za křoví, pomohl se mu narovnat a zavrčel:

„Můžeš mi říkat Vlkodav.“

Proč by se na výpravy nedat,
A do hrdinství se pustit,
A na toulky světem se vydat,
Když máš se kam domů vrátit?

Proč by neujmout se kormidla,
A po vzdálených pátrat krajích,
Když je tu ta drobnost nemalá -
Břehů rodných v mlze skrytých?

A proč nenechat řinčet zbraně,
A vyjasnit si otázky cti,
Když víš: někdo smutní po tobě,
Někdo čeká o tobě zvěsti?

A když stezka plná je houští
A nemá konce odloučení,
Tu tě v zádech strachem zamrazí:
Ptáš se proč?
A svěsíš ruce.

8 ПРÉКЛАДОВÉ ТРАНСФОРМАЦЕ

V této části budeme uvádět příklady z knihy *Волкодав* (2006)⁴².

V rozboru překladových transformací se budeme řídit publikací *Введение в теорию перевода для русистов* Z. Vychodilové.⁴³

8.1 Překlad bezekvivalentního lexika

Пřеклад антропоним

Vlastní jména se ve fantasy literatuře mohou značně lišit od jmen používaných v literatuře, jejíž děj se odehrává v realitě. Autor i překladatel fantasy literatury mají větší možnost kreativity, možnost pohrát si s formou jména, dát postavě jméno, nesoucí v sobě charakteristiku. Taková jména označujeme jako jména charakterizační⁴⁴ nebo významová⁴⁵. Charakterizačními jmény se zabývá literární onomastika, v ruské literatuře je jméno jako ukazatel vlastností postavy užíváno často (např. Chlestakov v Gogolově *Revizorovi*).

Část vlastních jmen patří do tzv. bezekvivalentního lexika – jazyk překladu nemá ekvivalenty pro lexikální jednotky jazyka originálu. Pokud mluvíme o obecně známých jménech nebo například geografických názvech, překlad se řídí územ. Problém nastává u nepříliš známých jmen a názvů.

Při překladu vlastních jmen musíme brát ohled na:

- 1) Grafické systémy v zemi jazyka originálu a v zemi jazyka překladu
- 2) Frekvencovanost jména a variant jeho oslovení

⁴² 1. Замок Людоода. СЕМЁНОВА, Мария. Волкодав. Ярославль: СПб.: Издательский Дом "Азбука-классика", 2006, s. 7-38. ISBN 5-91181-144-8.

⁴³ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.

⁴⁴ STRAKOVÁ, Vlasta. *Пřekládání a vlastní jména*. KUFNEROVÁ, Zlata. *Пřekládání a čeština*. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003, s. 172-176. ISBN 80-85787-14-8.

⁴⁵ VILIKOVSKÝ, Ján. *Пřeklad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002, s. 246. ISBN 9788023736700.

3) Dobové zvyklosti spojené s užíváním jména

Podle kapitoly *Překládání a vlastní jména* v knize *Překládání a čeština* (2003) kromě samotného grafického systému je třeba brát v úvahu i příbuzenský vztah a blízkost obou jazyků. Při odlišnosti grafických systémů (například azbuka a latinka) odpadá možnost transliterace, překlad daného jména je bez převodu do jiného grafického systému neřešitelný.

Pokud se překládají například jména historických osob, která se vyskytují často v několika podobách, je třeba vybrat tu správnou. Ve fantasy literatuře, pokud samo dílo neodkazuje k jinému dílu, které již přeloženo bylo, a ve kterém se vyskytují tytéž postavy, tento problém odpadá, protože každé jméno je okazionalismus.

Některá křestní jména mají v druhém jazyce svůj ekvivalent, nicméně současnou překladatelskou tendencí je ponechávat jména ve své původní podobě. Pokud je jméno hrdiny obsaženo v názvu, může udržovat povědomí o cizosti díla, na druhou stranu špatně zvolený překlad jména hrdiny může poznamenat celý překlad.⁴⁶

S překladem vlastních jmen se pojí i otázka naturalizace/exotizace textu. Ján Vilíkovský radí problematiku překladu vlastních jmen k jazykovým specifickým. Pokud v textu převládá tendence k ponechávání cizojazyčných jmen, jde o exotizaci, opačná tendence k převádění na jména více domácká se nazývá naturalizací nebo také domestikací. Ideálním stavem podle J. Vilíkovského je rovnováha mezi oběma přístupy.⁴⁷

V naší části překladu díla *Волкодав* jsme se setkali s několika vlastními jmény.

Prvním typem je jméno - přezdívka hlavního hrdiny, *Волкодав*, která je zároveň názvem knihy. Jedná se o jméno charakterizační, přičemž autorka nám předkládá tři různé možnosti, jak tato přezdívka vznikla.

První možnost vychází z popisu hlavního hrdiny. Uvádí se, že byl vysoký, hubený ale svalnatý se šrámy na obličeji a prošeďivělými dlouhými vlasy. Kromě toho, hlavní hrdina

⁴⁶ STRAKOVÁ, Vlasta. *Překládání a vlastní jména*. KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003, s. 172-176. ISBN 80-85787-14-8.

⁴⁷ VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 2002, s. 138-9. ISBN 9788023736700.

pochází z rodu Šedého psa. Ras šedých psů existuje samozřejmě několik, nicméně vlkodavové nejlépe odpovídají popisu hlavního hrdiny. Čtenář si tedy nejprve může spojit jméno hlavního hrdiny s jeho zevnějškem a rodovým jménem. Dále se ovšem čtenář dozvídá, že hrdina nestihl získat pravé jméno od svého rodu, a že *Волкодав* je pouze přezdívka, kterou hlavní hrdina získal během života v otroctví. Zde přemohl a zabil jednoho z dozorců s přezdívkou *Волк*. Třetí možnost se čtenář dozvídá v druhé polovině knihy, když zjišťuje, že hrdina je ovládán nadpřirozenou schopností měnit se ve velkého šedého psa. Rasa psa není v knize blíže specifikována, nicméně do tohoto momentu již byl hlavní hrdina natolik spjat právě s rasou vlkodavů, že můžeme odhadnout, jaký obraz psa vyvstane čtenáři v mysli při četbě.

Na základě výše zmíněného jsme se rozhodli, že hledat jakékoliv alternativní jméno pro hrdinu by poškodilo vyznění celé knihy, která se ke spojitosti člověk-pes neustále vrací. Kromě toho, vlkodav je plemeno psa českému čtenáři dobře známé a rozšířené. Rozhodli jsme se proto přeložit jméno hrdiny *Волкодав* jako *Vlkodav*, ovšem s velkým písmenem, jelikož se jedná o jméno hlavního hrdiny.

Dalším jménem, které bylo do jisté míry překladatelským oříškem, je jméno mazlíčka a druha hlavního hrdiny. Tím je netopýr se zlomeným křídlem, v originálu *Нелетучий Мышь* (v ruštině *Летучая мышь* – Netopýr). Zde si můžeme všimnout dvojí jazykové hry autorky – *Летучая мышь* je v ruském jazyce ženského rodu, autorka ovšem změnila rod na mužský pomocí přídatného jména. Přídatné jméno v sobě obsahuje i charakteristiku, kterou se netopýr *Vlkodava* odlišuje od ostatních netopýrů – prefix „Не-“ označuje neschopnost zvířátka létat.

V našem překladu nebylo třeba měnit rod podstatného jména, v českém jazyce je slovo netopýr mužského rodu, čímž se nám překlad usnadnil. Co se ovšem ukázalo jako složitější, bylo vnesení do českého názvu netopýr charakteristického prvku nelétavosti zvířátka, tak, aby i nadále bylo ze jména pochopitelné, o jaký živočišný druh se jedná. Jelikož ve slově netopýr kořen slova již morfém *не* – obsahuje, připojit na něj ještě jeden morfém *не* – po vzoru originálu by bylo esteticky i eufonicky nešťastné řešení. Kromě toho by se tím neřešila situace s vnesením do názvu charakteristiky létajícího tvora, která v českém netopýr, na rozdíl od ruského *Летучая мышь*, není. Volba padla na

okazionalismus *Neletopýr*. Místo záporné předpony, byl přidán jako interfix kořen slova letět. Dalším oříškem tohoto jména se stala jeho domácí forma *Мышь* s velkým písmenem, díky kterému je čtenáři originálu jasné, že jde tohoto konkrétního netopýra. Kvůli jednoslovnému názvu daného zvířete v českém jazyce pro nás obdobná možnost domácí formy odpadá. Zvolili jsme tedy dvě různé varianty pro českého čtenáře. Když se jméno zvířátka objeví v domácí formě poprvé, zvolili jsme deminutivum od slova *Neletopýr* – *Neletopýrek*. Z toho je čtenáři jasné, o jaké zvíře se jedná. Dále v textu jsme využili možnosti vytvořit domácí formu jména krácením začátku⁴⁸ a používáme formu *Pýrek* s velkým písmenem. Vznikla tedy řada: *Neletopýr* – *Neletopýrek* – *Pýrek* oproti původnímu *Нелетучий Мышь* – *Мышь*.

Dalším jménem, které jsme překládali, je jméno úhlavního nepřítele hlavního hrdiny. Zvláštností tohoto překladu je fakt, že jméno této postavy se skládá ze tří částí. Oficiální jméno je *Винитарий*, titul postavy zní *кунс*, nicméně lidé i sám Vlkodav ho nazývají nepřilíš lichotivou přezdívkou *Людоед*.

Zastavíme se nejprve u přezdívky *Людоед*. Jde o charakterizační jméno, postava získala tuto přezdívku díky svému obzvláště krutému zacházení s lidmi. Jméno se objevuje i v názvu první kapitoly, kterou jsme překládali, *Замок Людоеда*. V českém jazyce jsou tři možnosti překladu tohoto slova – Lidojed, Lidožrout a Kanibal. Slovo kanibal jsme rovnou vyřadili, protože si ho více asociujeme s ostrovními kmeny v Tichém oceánu. Kromě toho, v ruštině slovo *канибал* se také vyskytuje, jako i v češtině jde o slovo přejaté z románských jazyků, a autorka sama vybrala slovanský ekvivalent.

Mezi slovy Lidojed a Lidožrout není sémantický rozdíl. Pokud však slova rozdělíme na kořeny, ze kterých se skládají, tady už rozdíl vidět můžeme. „Lido“ a „jed“ oproti „Lido“ a „žrout“. Slovo „Lido“ v obou variantách označuje člověka, lidi, „jed“ a „žrout“ označují proces krmění se. „Žrout“ je oproti „jed“ podle našeho názoru více expresivní, poukazuje na násilnou podstatu vybrané přezdívky. Proto jsme jako překlad ruského slova *Людоед*

⁴⁸ STRAKOVÁ, Vlasta. Překládání a vlastní jména. KUFNEROVÁ, Zlata. Překládání a čeština. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003, s. 172-176. ISBN 80-85787-14-8.

vybrali slovo *Lidožrout*, nehledě na to, že *Lidojed* je po zvukové stránce originálu podobnější.

V případě jmen dalších postav – *Тулорн* a *Нуулум* jsme použili transkripci a jména jsme ponechali v jejich původním znění. Jsme přesvědčeni, že naturalizace jmen by v tomto případě byla nadbytečná, nositelé jmen jsou příslušníci jiných národů, než je hlavní hrdina, exotičnost jejich jmen by tedy měla být zachována i v překladu. Grafická a zvuková podoba jmen je pro českého čtenáře rozpoznatelná.

Transkripci jsme použili i u jména nepřítele hlavního hrdiny, *kunse Vinitara*, ale odebrali jsme koncové – ij. *Вунумаруи* - *Vinitarij* v 1. pádu jednotného čísla podle našeho názoru není problém, pro českého čtenáře koncovka -ij může znít „rusky“. Problém nastává při skloňování, protože grafická podoba slova je podle našeho názoru příliš dlouhá. Jméno jsme přeložili jako *Vinitar*.

V tomto případě jsme se při překladu inspirovali podobným způsobem překladu vlastních jmen Stanislavy Pošustové-Meškové při překladu *Pána Prstenů* J. R. R. Tolkiena a jejího předchůdce Františka Vrby při překladu *Hobita* téhož autora. Některá jména jsou přeložena například drak jménem *Smaug* je přeložen jako *Šmak*, protože *Hobit* je knížka určená především dětem, a výslovnost slova *Smaug*, stejně tak jako jeho sémantický obsah by byla v originálním znění pro děti náročná. Naopak jméno hlavního hrdiny, *Bilbo Pytlík*, přeložil F. Vrba pouze částečně. Křestní jméno ponechal, protože tu naturalizace není nutná, avšak příjmení *Baggins*, které nese význam, bylo přeloženo jako *Pytlík*. Se stejným přístupem se můžeme setkat u S. Pošustové-Meškové. Křestní jméno hlavního hrdiny *Frodo Pytlíka* nechává překladatelka v originálním znění, další postavu *Smělmír Brandorád*, domácky *Smíšek*, přeložila a naturalizovala z anglického *Meriadoc Brandybuck*, zkráceně *Merry*, aby zachovala sémantický význam – veselost, který jméno nese.

U jména zvířecího druha hlavního hrdiny jsme si dovolili vytvořit veselý neologismus, který ale podle našeho názoru čtenáři nevádí a snadno z něho rozpozná, o jaký druh zvířete jde. Podobným způsobem přistupoval k překladům jmen i Jan Kantůrek při překladu humorné fantasy Terry Pratchetta. Příkladem je například jeho neologismus *Smrt'*, což je

postava, která se v knihách objevuje často napříč různými díly. Změkčením poslední souhlásky pan překladatel změnil rod podstatného jména, tak aby to odpovídalo originálu. My jsme rod měnit nemuseli, protože netopýr je v českém jazyce mužského rodu, nicméně jsme si museli pohrát s vnitřní formou slova.

Překlad toponym

Obdobným způsobem jako u bionym funguje proces pojmenovávání a překladu i u toponym. Skoro každé fantasy má vytvořený svůj imaginární svět se svou historií, legendami i geografickými místy. Většinou tato místa odpovídají svojí definicí místům existujícím v realitě, tj. hory, řeky, planiny, údolí, města, vesnice atd. Názvy se vážou k historii daného místa.

Děj románu *Vlkodav* se odehrává na jiné planetě, což se čtenář ovšem dozví až z pokračování knihy, nikoliv z původního románu. Mapa světa Vlkodava se zcela liší od mapy našeho světa, přesto však jednotlivé země a místa vyvolávají pocit asociace s určitými místy na zemi.

V našem překladu je pět různých zeměpisných názvů, které bylo třeba přeložit. Prvním z takových míst jsou *Самоцветные горы*. Podle veškerých informací získaných z knih o Vlkodavovi i z toho, co ke svému světu řekla sama Marie Semjonovova, se jedná o horský masiv, který se táhne od severu přes centrální a jižní část severovýchodního kontinentu, na kterém se odehrává převážná většina děje *Vlkodava*. V těchto horách žili páni hor se svými vojáky – dozorcí, kteří hromadili a prodávali drahokamy, vykopané početnými otroky v dolech. Takovým způsobem se do této části země dostal i hlavní hrdina, když ho pokořitelé jeho rodu prodali pánům dolů.⁴⁹

Самоцвет se do češtiny překládá jako drahokam nebo polodrahokam. Doslovný překlad by tedy zněl *Drahokamové hory*. Nám se ovšem zdá, že tento název nezní příliš esteticky. My jsme vybrali název *Křišťálové hory*. Křišťál sám o sobě je polodrahokam, a tato konkretizace podle našeho názoru nemění nic na faktu, že se tam těží různé drahé kameny.

⁴⁹ Самоцветные горы. *Творчество Марии Семёновой* [online]. [cit. 2018-10-04]. Dostupné z: <http://www.semenova.ru/geography/gory.php>

Dalším toponymem, které se nám naskytlo překládat, je *река Светынь*. K této řece, která se poprvé objeví v první kapitole, není příliš mnoho informací. U této řeky žili předkové Vlkodava, dokud je nájezdníci nevyhledali. Sám Vlkodav se k řece obrací s úctou, přinášáním obětí.

- *В роду Серого Пса не было принято обижать Светынь, праматерь-реку, оставляя её без приношения.* (str. 14) - *Šedí Psi neměli ve zvyku urážet pramatku, řeku Světyňi, tím, že by ji nechali bez oběti.*“

V překladu jsme ponechali původní název, přeložili jsme název transkripcí s tím rozdílem, že jsme na konec přidali českou koncovku – e, která se často vyskytuje v názvech vodních toků, ženského rodu (Orlice, Metuje, Dyje apod.). V ruštině název řeky na první pohled vypadá, že byl odvozen od slova *свет*. Nicméně je také možné ho foneticky asociovat se slovem *святыня* – předmět, který je svatý. S ohledem na tendenci autorky k historizaci, můžeme předpokládat, že autorka schválně vybrala název, který vypadá jako by vznikl v dávné době, před redukcí samohlásek. V češtině je spojení se slovem svatý, posvátný dostatečně očividné z transkribovaného názvu, především díky příbuznosti češtiny a ruštiny a vývojovým jevům v jazyce, které se odrazili v obou jazycích.

V díle Vlkodav jsou kromě řek hor a národů, i celé země. Země, které jsou uvedené v našem překladu je to *Саккарем, Халисун а Мономатания*.

O zemi *Саккарем* se poprvé dozvídáme z řeči dívky *Niilit*, když se jí *Tilorn* na konci kapitoly ptá, odkud pochází. Podle dostupných informací z knih se tato země nachází na jihu kontinentu. Analogicky ji můžeme srovnat se starověkým Egyptem a Tureckem, nicméně život se značně od těchto míst liší, země je vlastní obchodníků, zemědělců a řemeslníků. Již sám název připomíná archeologickou oblast Sakkara v Egyptě.

Саккарем jsme se rozhodli přeložit transkripcí, *Sakkarem*, jelikož slovo i v originále má připomínat exotickou cizí zemi. Kromě toho asociace s archeologickým územím v Egyptě se přenáší i do češtiny, díky čemuž je zachován i ráz jakým má daná země na čtenáře působit.

Халисун je země sousedící se *Sakkarem* na jihu kontinentu. Je to země, známá z historie jako dobovatelská, v době, ve které se odehrává příběh *Vlkodava* je to však země převážně obchodní.

V našem překladu jsou zmíněny vyhlášené safíry z této země. Jako i *Sakkarem*, jsme se rozhodli přeložit název země transkripcí. *Халисун* jsme přeložili jako *Halisun*:

- ... *выдают за халисунские сапфиры*. (str. 38) - ... *vydávají za halisunské Safíry*.

Posledním toponymem, které jsme překládali, je *Мономатания*. Jedná se o kontinent na jižní polokouli planety, kde se odehrává děj *Vlkodava*. Tato země se dá srovnat s Afrikou. Je také známá hlavně díky obchodu.

V naší části je pouze zmínka o kobercích, pocházejících z této země, které jsou známkou luxusu. Jako u předchozích zemí, i zde jsme zachovali název z originálního textu, *Monomatania* kromě toho, že exotizační prvek je v daném kontextu žádaný, vznikla nám tu ještě zajímavá asociace se starým českým označením muslima „machometán“. To u českého čtenáře asociuje právě obchodníka z jihovýchodu s drahými koberci.

I zde bychom chtěli zmínit, že jsme se při překladu toponym řídili příkladem S. Pošustové-Menšíkové při překladu *Pána Prstenů*. Země jako *Gondor*, *Mordor*, *Rohan* nechala překladatelka v originální podobě, *Mount Doom* však byla důsledně přeložena jako *Hora Osudu*. Obdobně přistupoval k originálu i překladatel *Zaklínače* Adržeje Sapkowského, Stanislav Komárek, který názvy zemí, jako například království *Nilfgaard*, ponechal v podobě, v jaké je napsal autor.

Překlad etnonym

Přístup k překladu smyšlených národů existujících pouze ve fantasy světě daného autora je obdobný jako u bionym a toponym.

Děj knihy *Vlkodav* se odehrává na vymyšlené planetě. Lidské bytosti⁵⁰, které ji obývají, se sdružují do skupin, vytvářejí různé národy a rody.

Prvním národem, se kterým se v našem překladu setkáme, jsou *Венны*. *Венны* jsou národ, který žije v lesích na severovýchodním kontinentu, podél řeky *Свѣтынѣ*. Národ se dále dělí na různé rody. My se poprvé setkáváme s rodem *Серого Пса*, ze kterého pochází hlavní hrdina.⁵¹

Dalším národem jsou *Сегваны*. Tento národ převážně mořeplavců, připlul k vesnici Vlkodava, a pod záminkou žádosti o pomoc vyhubil celý Vlkodavův rod. *Сегваны* se také dělí na různé rody, každému rodu vládne *kuns*.⁵²

Kromě dvou předchozích rodů, které jsou zapojeni do děje první kapitoly knihy, se v této části ještě nachází zmínka o národech s názvem *Сольвенны* a *Саккаремцы*, později v knize také *Мономатанцы* a *Халисунцы*.

Všechny názvy národů jsme převedli transkripcí s připojením české koncovky podle Internetové jazykové příručky Ústavu pro jazyk český⁵³. Zvolili jsme tento způsob, protože nevidíme důvod počesťovat národy, které jsou vymyšlené. Pokud jejich názvy nesou nějaký význam, pak je to v jejich vlastním jazyce (každý národ má v knize vlastní jazyk) a v knize tato spojitost není uvedena.

- *Венны* – *Vennové/národ Vennů*– *vennský* (jazyk, národ) – *venština* – *Venn/ka* (příslušník národnosti)
- *Сольвенны* – *Solvennové/národ Solvennů* – *solvennský* – *solvenština* – *Solvenn/ka*
- *Сегваны* – *Segvanové/národ Segvanů* - *segvanský* – *segvanština* – *Segvan/ka*

⁵⁰ V celé knize ani v jejich pokračováních, není zmínky o tom, že by bytosti, obývající tuto planetu nebyli lidmi, tj. měli jiné vlastnosti než lidské bytosti. To, že jde o jinou planetu, se dozvídáme z pokračování knih o Vlkodavovi.

⁵¹ Венны. Творчество Марии Семёновой [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://semenova.ru/nation/venni.php>

⁵² Сегваны. Творчество Марии Семёновой [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://semenova.ru/nation/segvani.php>

⁵³ Tvoření obyvatelských jmen. *Internetová jazyková příručka* [online]. Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=720>

U těchto tří národů jsme zvolili počestění pomocí přípony – ové. Podobným způsobem se překládají například některé národy Sibíře – *Чукчи* – Čukčové, *Ханты* – Chantové, *Манси-Мансовé*, *Эвенки* – Evenkové. Jedná se o národy, jejichž název v ruštině se skládá ze dvou, výjimečně tři slabik. Proto přidání přípony – ové slovo zbytečně neprodlužuje, pro češtinu je to přirozené. Podobným způsobem se pak tvoří i slova odvozená; zachovává se kořen *Venn-*, *Solvenn-*, *Segvan-*, ke kterému se přidává přípona. V případě slova *Solvenn* – jsme se rozhodli pro *Solvennové* místo *Solvenni* hlavně proto, že název národu má stejný kořen jako národ předchozí, *Vennové*. Pokud by se tedy lišilo skloňování názvů, které jsou příbuzné, čtenář by je mohl přestat vnímat jako příbuzné.

- *Саккаремцы* – *Sakkaremcí/národ Sakkaremců* – *sakkaremský* – *sakkaremština* – *sakkaremc/sakkaremka*
- *Мономатанцы* – *Monomatánci/národ Monomatánců* – *monomatánský* – *monomatámština* – *monomatánec/monomatánka*
- *Халисунцы* – *Halisunci/národ Halisunců* – *halisunský* – *halisunština* – *halisunec/halisunka*

Ve všech těchto případech jsme se rozhodli ponechat názvy a převést je pomocí transkripce. Čeština má takové názvy pro národy žijící například na blízkém východě – Pakistánci, Uzbekistánci, Kazachstánci apod. Jediné, co se mění, je koncovka podle českého pravopisu z tvrdého y na měkké i.

I zde jsme se při překladu drželi principu, který volila i Stanislava Pošustová-Meňšíková při překladu *Pána Prstenů*. Anglický název obyvatel ostrova *Númenor* – *The Númenóreans*, přeložila jako *Númenorejci*. Názvy, které nenesou žádný přímý význam, které jsou svým způsobem cizí i čtenáři originálu, není třeba naturalizovat.

Překlad ostatního bezekvivalentního lexika

Посолонь

Tento výraz označuje pohyb po směru hodinových ručiček, ve směru slunce. V českém jazyce je výraz „po směru hodinových ručiček“, který ačkoliv není jednoslovný, by mohl

ruský výraz substituovat. My jsme se nicméně rozhodli pro opisný překlad „ve směru pohybu slunce“, protože autorka se výběrem archaických slov snažila působit na čtenáře, vyvolat v něm dojem, že se děj odehrává v dávné době. Hodiny podle nás v takové době neexistovaly nebo nebyly běžné natolik, aby se používaly jako přirovnání, a hodinové ručičky tedy nezapadají do dobového kontextu.

- ... *колесо с тремя спицами, загнутыми посолонь*. (str. 37) - ...kolo se třemi paprsky zahnutými **ve směru pohybu slunce**.

Кунс

Slovo *кунс* se objevuje v knize několikrát, jako označení vůdce národa *segvanů*. Původ výrazu je nejistý, můžeme se domnívat, že autorka vzala starogermánský název vůdce *конунг*, jeho varianty v negermánských jazycích, kam se mohlo slovo dostat přes třetí jazyk, například staroruský.⁵⁴

My jsme se rozhodli převést název transkripcí. V českém jazyce může slovo *kuns* připomínat německé příjmení *Kunz*, které znamená odvážný rádce.⁵⁵

Охлупень

Na toto slovo jsme narazili na začátku kapitoly, když se popisuje vesnice pod hradem:

- *Посередине крыши, возле охлупня, светилось отверстие дымогона*. (str. 7)

Zjistili jsme, že se jedná o architektonický prvek, břevno se žlebem na vrcholku střechy někdy zakončené ozdobnou řezbou, které se nejčastěji používá v dřevostavbách.⁵⁶ Z knihy *Dřevěné kostely a zvonice v Evropě I. - II. (2009)*⁵⁷ jsme se dozvěděli, že se jedná o

⁵⁴ Конунг. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.10.2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z:

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BD%D0%B3>

Конунг. In: *Академик: Большой Энциклопедический словарь* [online]. Академик, 2017 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/162770>

⁵⁵ Kunz. In: *Vorname.com* [online]. Eltern, 2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://www.vorname.com/name,Kunz.html>

⁵⁶ Охлупень. Архитектура и Проектирование | Справочник: Словарь архитектурно-строительных терминов [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://arx.novosibdom.ru/node/1013>

⁵⁷ LANGER, Jiří a Karel KUČA. *Dřevěné kostely a zvonice v Evropě*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-982-6.

ozubený hřeben, hřebenovou vaznici, hřebenový kýl – mokjol -, který vychází údajně se související stavby (vikingských) severských lodí. Jde o mohutnou střešní vaznici, upevněnou na hřeben střešní krytiny shora, nasazenou spodním podélným žlábkem na hřeben.

My jsme se rozhodli, že pro čtenáře fantasy literatury není takový architektonický detail pro pochopení textu důležitý, proto jsme procesem generalizace dospěli k překladu *hřeben střechy*.

Комес

V knize se několikrát po sobě opakuje slovo *Комес*. Vždy jde řeč o bojovních, vojácích, žoldácích, kteří sloužili *kunsu Vinitarovi*. Comes byl v římské říši doprovodem vysoce postavených úředníků. Později se stalo titulem veškerého doprovodu významných činitelů.⁵⁸

My jsme se rozhodli využít možnosti generalizace a přeložili slovo jako *voják*. V úvahu by připadalo slovo panoš, to ovšem označuje nižší šlechtu, mladého pomocníka⁵⁹ a v díle je řeč skutečně o ozbrojené posádce, ne konkrétním šlechtici. Jako český ekvivalent slova comes je lankrabě. Opět jde však o titul šlechtický nikoliv vojenskou hodnost.⁶⁰ V českém jazyce tedy adekvátní ekvivalent není, z kontextu má slovo ten samý význam jako voják – muž, ozbrojený, člen nějaké ozbrojené skupiny.

Молодечные

V překladu první kapitoly jsme se setkali se slovem *Молодечные* ve větě:

⁵⁸ КОМЕС. Академик: *Реальный словарь классических древностей* [online]. Академик, 2017 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z:

<https://dic.academic.ru/dic.nsf/lubker/6242/%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%A1>

Комит. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-11-02]. Dostupné z:

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%82>

⁵⁹ Панош. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.10.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pano%C5%A1>

⁶⁰ Lankrabě. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 17.1.2018 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Lankrab%C4%9B>

- *Дважды он миновал что-то вроде **молодечных**, где спали мертвецким сном славно повеселившиеся комесы.* (str. 21)

Toto slovo není v žádném internetovém slovníku, po zadání do vyhledávače jsme získali pouze odkazy na knihu *Vlkodav* a dvě další beletristické knihy. K vysvětlení daného slova jsme se dostali až přes běloruské město Moloděčno. V knize *Города Беларуси в некоторых интересных исторических сведениях* (2008)⁶¹ se uvádí, že název města je odvozen od slova *молодец*, které ovšem tehdy nemělo význam jako mladý chlapec, ale trochu jiný. Ve slovníku *Толковый словарь живаго великорусского языка* (1863)⁶², který používá M. Semjonovová, se můžeme dozvědět, že *молодец* znamená *помощник, прислужник, сиделец*. V materiálech z 19. století se můžeme dočíst, že slovo *молодыи* se vysvětluje jako mladší družina knížete. V historických románech Dimitrije Balašova se můžeme dočíst že *молодечные* - *Караульное помещение для младших дружинников*.⁶³ *Молодечные* jsou tedy strážními místnostmi pro mladé družiníky.

My jsme se opět rozhodli pro generalizaci, protože v českém jazyce žádné podobné slovo není, a přeložili jsme slovo jako *strážníci*. Abychom vykompenzovali ztrátu významu, že jde o místnosti pro mladší družiníky, v další části věty jsme doplnili přídavné jméno *mladší*.

- *Dvakrát minul strážnice, kde poté, co se řádně pobavili, spali jako zabítí mladí družiníci kunse.*

Опочивальня

V popisu hradu jsme se setkali i se slovem *Опочивальня*. Toto slovo se vysvětluje jako „устар. или высок. то же, что спальня (обычно в дворцах, хоромах и т. п.)“⁶⁴. My jsme se rozhodli ho přeložit jako *panská ložnice* nebo *pánova ložnice*.

⁶¹ ТАТАРИНОВ, Юрий. *Города Беларуси в некоторых интересных исторических сведениях*. 3. Минск: И. П. Логвинов, 2008. ISBN 985-6324-17-3.

⁶²Online verze slovníku: *Толковый словарь живаго великорусского языка Владимира Даля*. [online]. В.И. Даль, 2017 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <http://slovardalja.net/>

⁶³ Молодечно. ТАТАРИНОВ, Юрий. *Города Беларуси в некоторых интересных исторических сведениях*. 3. Минск: И. П. Логвинов, 2008, s. 83-96. ISBN 985-6324-17-3.

⁶⁴ Опочивальня. Русский Викисловарь: многофункциональный многоязычный словарь и тезаурус [online]. Wikimedia Project, 19.7.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z:

Překlad frazeologizmů

V publikaci *Ruská frazeologie pro Čechy* (2008) autorů Ludmily Stěpanové a Valerije Mokienko je frazeologická jednotka definována jako do značné míry ustálené, reprodukovatelné, expresivní slovní spojení, které zpravidla nese celistvý význam.⁶⁵ Frazeologie tvoří zvláštní, vymykající se vrstvu slovní zásoby jazyka. Je to lexikální oblast značně dynamická, která je motivována okamžitou situací, obsahuje složky emocionální, hodnotící i dobového koloritu. Ačkoliv se jedná o oblast s funkcí nominální, jednotky, které frazeologie užívá, jsou větší než slovo. Frazeologie se nedá překládat po jednotlivých komponentech, ale jako jeden celek. Proto nemluvíme o překladu frazeologie, spíše o substituci. Při překladu frazeologie musíme dbát na tři specifika frazeologie:

- 1) Expresivita frazeologie
- 2) Pomíjivý charakter frazeologie
- 3) Proměnlivost frazeologie

Frazeologii užíváme ve chvíli, kdy chceme vyjádřit subjektivní hodnocení – názor, postoj nebo například vtipný komentář. Frazeologie se stále mění, je dynamická, nové frazeologizmy vznikají a zároveň jiné zastarávají. Proměnlivost frazeologizmů se projevuje ve dvou typech; variabilní může být velikost frazeologizmu (některé složky jsou fakultativní) nebo se může měnit jeden komponent. Pokud nemůžeme přeložit frazeologickou jednotku substitucí, můžeme ji kompenzovat v jiné části textu nebo ji můžeme přeložit opisem.⁶⁶

I v našem překladu jsme se setkali s některými frazeologizmy.

Nejčastěji byly frazeologizmy přeloženy substitucí, tj. nalezením podobného frazeologizmu v českém jazyce. Například ruský frazeologismus ve větě *Волкодав помнил эти*

<https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F>

⁶⁵ Русская фразеология глазами слависта. МОКИЕНКО, Валерий а Людмила СТЕПАНОВА. *Ruská frazeologie pro Čechy: Русская фразеология для чехов*. 2. vyd., (rozš.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 7-41. ISBN 978-80-244-1916-9.

⁶⁶ STRAKOVÁ, Vlasta. K překládání frazeologie. KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003, s. 85-89. ISBN 80-85787-14-8.

места наизусть, как свою собственную ладонь. (str. 7) přeloženo českým frazeologizmem *Vlkodav znal tenhle kraj nazpaměť, jako své boty.*

I další frazeologizmy jsme překládali především substitucí:

- *, ... кто-то из старших застал его на месте преступления и сейчас учинит разнос.*“ (str. 23) - *...že někdo z nadřízených ho chytil při činu a nyní bude pokárán.*
- *Низкий, сдавленный голос мог вогнать в дрожь кого угодно.* (str. 11) - *Leckomu by z toho hlubokého, tlumeného hlasu naskočila husí kůže.*
- *Бедняга, зная, дошёл до предела...* (str. 20) - *Chudák musel každopádně radnout na úplné dno...*
- *...волшебники тоже иногда попадают впросак.* (str. 22) - *... i čarodějové se někdy dostanou do úzkých.*
- *... о мальчике, которого тот не добил когда-то, испытывая судьбу.* (str. 24) - *... chlapce, kterého kdysi nezabil, čímž se vydal všanc osudu.*
- *... забыв о своей нагоде и во все глаза следя за двоими мужчинами,...* (str. 24) - *Zapomněla na svou nahotu a nespouštěla oči z obou mužů,...*
- *... болью, от которой перед глазами встали зелёные круги.* (str. 37) - *... bolestí, až se tu před očima zatmělo.*

Problém nastal při překladu frazeologizmu *Хёгг знает*. Při prohledání internetu, jsme narazili na takový pojem pouze v knihách o Vlkodavu nebo v knihách navazujících nějakým způsobem na tvorbu Mariji Semjonovové. Použití výrazu ve větě:

- *Хёгг знает, как он перелез через стену....* (str. 23-24) - *Čert ví, jak přelezl hradbu,...*

Z kontextu můžeme odhadnout funkci výrazu ve větě. Zde se podobným výrazem vyjadřuje údiv a nepochopení spojené s určitou nelibostí. Velmi dobře by se výraz dal zaměnit na již známé a užívané slovní spojení *чѣпм знает*. Domnívám se, že tento výraz úmyslně připomíná variantu tohoto frazeologizmu v žargonu. V knize tento výraz použije hlavní záporná postava, *kuns Vinitar*.

V češtině jsme zvolili jako ekvivalent neutrální frazeologismus *čert ví*, který se formou se hodí ke stylu autorky.

S dalším autorským frazeologizmem se setkáváme na konci kapitoly:

- *Тут уж равнодушие Волкодава улетучилось, как сдутый ветром туман:...* (str. 37)

Doslovný překlad přirovnání zní: *Rozplynulo se, jako větrem odvádá mlha*.

Místo doslovného překladu jsme proto zvolili již existující český frazeologismus se záměnou komponentu:

- *Najednou se Vlkodavova lhostejnost rozplynula jako pára nad kotlem:...*

Jak uvádí Vlasta Straková, frazeologie je specifická variabilitou komponentů, někdy můžeme zaměnit jedno slovo ve frazeologismu například slovem obdobného významu, a přitom je jeho význam zachován.⁶⁷ V přirovnání *jako pára nad hrncem* jsme zaměnili slovo *hrnec* slovem *kotel*. V době, ve které se děj Vlkodava odehrává, bude kotel jistě rozšířenějším vybavením kuchyně než hrnec. Českému čtenáři je struktura tohoto frazeologizmu dobře známá.

- *...в голове было пусто, как в раскрытой могиле, в которую забыли опустить мертвеца. (str.32) – ...v hlavě měl prázdnou jako v otevřeném hrobu, kam zapomněli uložit nebožtíka.*

⁶⁷ STRAKOVÁ, Vlasta. K překládání frazeologie. KUFNEROVÁ, Zlata. Překládání a čeština. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003, s. 85-89. ISBN 80-85787-14-8.

Tento autorský frazeologismus jsme se rozhodli přeložit doslovně. Struktura přirovnání je zde dostatečně patrná a autorka frazeologismus doplňuje o dovysvětlení ve vedlejší větě.

V jiném příkladu nám bohužel věta neumožňovala zaměnit idiomatický výraz substitute m. Aby byla zachována expresivita, byl idiomatický výraz použit v předchozí větě, na kterou věta v originálu s idiomatickým výrazem navazovala:

- ... *почему-то* забыл устроить в нём какие следует темницы и пыточные застенки. Похоже, Людоеду пришлось оборудовать их уже потом, *на скорую руку*. (str. 18) – ..., *бůhvíproč* zapomněl postavit *нележитые* kobky a *муčírны*. *Зdá се, же Лидоэрут је мусел поставит поздѣји а нарычло.*

Idiomatický výraz *на скорую руку* byl přeložen příslovcem *нарычло*. Expresivita byla zachována v předchozí větě, kde příslovce *почему-то*, která jsou bez emocionálního zbarvení, jedná se o neutrální výraz, byla přeložena výrazem *бůhvíproč*.

- *Пол ходил ходуном, раскачиваясь всё сильнее.* (str. 26) - *Podlaha se pohybovala čím dál tím víc.*

V tomto případě se nám nepodařilo najít vhodný frazeologismus k záměně ani opisný překlad nepřipadal v úvahu. *Ходить ходуном* označuje houpat se, otřásat se, chvět se, v českém jazyce existuje frazeologismus *trást se jako osika*, který je ovšem zaměřen spíše na člověka, který se třese strachem nebo chladem. Zde však je řeč skutečně o otřesech a chvění podlahy. Proto jsme ze souvětí udělali větu jednoduchou a za sloveso *пohyбоvalа* přidala komparativní příslovce *чим дэл тым víc*.

8.2 Formální překladové transformace

V této části práce se budeme zabývat jednotlivými překladovými transformacemi. Čerpat budeme z knihy *Введение в теорию перевода для русистов* (2013). V překladu jsme nevyužili všechny transformace uvedené v této knize, proto budeme uvádět jen příklady, které jsou důležité pro nevybranou část překladu.

Z formálních transformací jsme poměrně často operovali **záměnami gramatických kategorií**. V překladu k takovým transformacím dochází nejčastěji při změně čísla podstatného jména a změny slovesného času a vidu. Příkladem změny čísla podstatného jména je věta *Несколько мгновений прошло в тишине, потом кто-то ответил: ...* (str.12), kterou jsme přeložili jako *Chvilí bylo ticho, pak kdosi odpověděl: ...* Rozhodovali jsme se mezi přesným překladem *několik okamžiků* a obecnějším a častěji užívaným *chvilí*. Druhou variantu jsme vybrali proto, že podle mého názoru zní přirozeněji. Ke změně slovesného času a vidu došlo v příkladu *Я сказал правду, ...* (str. 20). My jsme se rozhodli pro překlad ruského slovesa v minulém čase dokonavého vidu pomocí českého slovesa přítomného času nedokonavého vidu „*Říkám pravdu,*“ ... Mluvčí se vyjadřuje k bezprostředně vyřčenému, proto jsme zvolili čas přítomný namísto originálního minulého a nedokonavý vid – řečník tím potvrzuje, že vše, co říká v tuto chvíli, je pravda. Pokud by byl zachován minulý čas a dokonavý vid, mohlo by to být pro českého čtenář matoucí, vznikají otázky, kdy to mluvčí řekl?

Další transformací je **záměna slovních druhů**. Té jsme nejčastěji využívali v případech, kdy se podstatné jméno mění na zájmeno nebo naopak. Například zájmeno ve větě *На двенадцатую весну мужи рода должны были отвести ego в мужской дом ...* (str. 8) bylo přeloženo jako *Dvanáctého jara měli muži rodu Šedého Psa odvézt chlapce do mužského domu...* Došlo tedy k tzv. nominalizaci. Pokud se podstatné jméno neopakuje příliš často, je pro čtenáře snazší se orientovat v textu, pokud je jasně ukázáno, koho se výrok týká. Opačný způsob překladu jsme zvolili při překladu věty *Нелетучий Мыши подлез под руку человека и...* (str. 10). Domnívám se, že v tomto případě je čtenář dostatečně informován z předchozího textu a není třeba poukazovat na to, že Neletopýra hladila lidská ruka. *Neletopýr se natáhl pod jeho rukou a ...*

Záměna větných členů se týká především slov, která se v jazyku originálu používají v jiných syntaktických vazbách než v jazyce překladu. V takovém případě se mění syntax výrazu. V překladu z ruštiny do češtiny, a naopak jde nejčastěji o změny shodného a

neshodného přívlastku a změny podmětno-předmětné.⁶⁸ Změna přívlastku nastala ve větě *Замок Людоеда строили толковые мастера.* (str. 15). Slovní spojení se shodným přívlastkem jsme přeložili slovním spojením s přívlastkem neshodným *Lidožroutův hrad stavěli mistři svého řemesla.* Pro češtinu je typičtější přívlastek shodný, nicméně v tomto případě jde o ustálené slovní spojení. V dalším příkladu jsme zaměnili podmět s předmětem. V textu originálu je věta *Выбравшись из воды, Волкодав тщательно отжал волосы и штаны, чтобы не выдать себя мокрыми следами или случайным шлёпаньем капель.* (str. 16), ve které podmětem z předchozí věty je *Волкодав* a *следы* jsou předmětem. Řešením bylo ve druhé větě souvětí použít jako podmět slovo *šlápoty*; *Poté, co Vlkodav vylezl z vody, pečlivě si vyždímal vlasy a kalhoty, aby na jeho přítomnost neupozornily mokré šlápoty nebo pleskání kapek.*

Dalšími transformacemi, které jsme v našem překladu použili, jsou **univerbizace** a **multiverbizace**. Pokud se převádí jednoslovný výraz z originálního textu na víceslovné spojení v textu překladu, jedná se o multiverbizaci. V opačném případě, překladu víceslovného spojení jednoslovným výrazem jde o univerbizaci. Příkladem univerbizace je slovní spojení ... *наёмные воины кунса Винитария* ... (str. 16). V tomto případě jsme zvolili jednoslovný název a místo *nájemní vojáci* jsme vybrali české slovo *žoldáci*, které v sobě nese tentýž význam. Jako příklad **multiverbizace** můžeme uvést překlad *Когда Волкодав перепрыгивал через валежины* ... (str. 7), který jsme přeložili jako *Když Vlkodav přeskakoval padlé kmeny stromů* ... V češtině neexistuje jednoslovný významový ekvivalent lexému *валежины* proto jsme zvolili víceslovnou popisnou variantu, abychom zachovali význam slova. Obdobně jsme překládali i další slova, která nemají v českém jazyce svůj ekvivalent; ... *ради захвата обжитых земель* ... (str. 10) - ... *kvůli zabránění země lidskou rukou obdělané* ..., ...*во главе трёх десятков сыровых, обветренных мореходов.* (str. 13)... - *v čele třiceti surových, větrem ošlehaných námořníků.* *Потом он снял заплечный мешок,* ... (str. 8) - *Potom si z ramen sundal vak,* ... V posledním příkladu slovo *заплечный* nemá v českém jazyce jednoslovný překlad. My jsme tedy zvolili překlad

⁶⁸ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Формальные преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 36-42. ISBN 978-80-244-3417-9.

opisný. Aby bylo jasné, na jakém místě postava vak nosí, k přísudku jsme přidali příslovečné určení místa z *ramen*.

V rámci procesu překladu z ruského jazyka do českého často dochází ke **změně slovosledu**. Slovosled má vážný vliv na strukturu věty. Ačkoliv slovanské jazyky mají volný slovosled, i zde fungují pravidla, podle kterých můžeme větu sestavit, aby byla dostatečně logická a přehledná pro čtenáře. Jedním z hlavních prvků, kterými se při určování slovosledu musíme řídit je aktuální větné členění. Pomocí aktuálního větného členění se v ruském jazyce předává aktuální informace. V každé větě se nachází informace, která je již známá tzv. *вещественная информация* a vyplývá z lexiko-syntaktické struktury věty a informace aktuální tzv. *актуальная информация*, kterou se větou snažíme sdělit. V ruském jazyce se používají zpravidla dva druhy slovosledu, přímý a inverzní. Přímý slovosled začíná podmětem, po něm následuje přísudek a poté vše ostatní. Inverzní slovosled může být libovolný, zvýrazněním určitých slov můžeme dosáhnout expresivity řeči.⁶⁹ Čeština používá také přímý slovosled, je jazykem SVO (subject-verb-object), proto slovosled při překladu z ruského jazyka není natolik problematický. Nicméně se můžeme v ruštině setkat s takovými jevy, jako je například obmykání, tj. mezi přívlastek shodný a podstatné jméno se staví příslovečné určení. U příbuzných jazyků často vzniká nebezpečí interference při překladu. V češtině je například réma nejčastěji na konci věty, v ruštině však často bývá i na předposledním místě.⁷⁰ Právě ruské obmykání je nejvýraznějším prvkem, který jsme měnili v rámci slovosledu, protože jeho ponechání je v českém jazyce nepřijatelné. K tomu došlo například ve větě *Какой-нибудь свихнувшийся в долгом заточении бедолага*, ... (str. 17), kterou jsme přeložili jako *Nějaký nebožák, šílený*

⁶⁹ Стандартизация предложений. Studme.org [online]. Студми. Учебные материалы для студентов (info{at}studme.org), 2018 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: https://studme.org/1333122221909/dokumentovedenie/standartizatsiya_predlozheniy?fbclid=IwAR3mf-sU9GSr4c76n1LJAz8c4-8NTFjvMv-nkHA5ChYIFwapGKRJ3T_7lc

Порядок слов в предложении, интонация, логическое ударение. *Видеотьютор по русскому языку* [online]. Валеева Наталья Александровна., 2018 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: http://videotutor-rusyaz.ru/uchenikam/teoriya/182-poryadokslowpredlozenii.html?fbclid=IwAR3mf-sU9GSr4c76n1LJAz8c4-8NTFjvMv-nkHA5ChYIFwapGKRJ3T_7lc

Актуальное членение. АДАМЕС, Пřebmysl. Порядок слов в современном русском языке. 75. Praha: Academia Praha, 1966, s. 18-20.

⁷⁰ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Формальные преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 36-42. ISBN 978-80-244-3417-9.

z dlouhého věznění, ... nebo ve větě Усеянная язвами кожа туго обтягивала рёбра... (str. 18), jejíž překlad zní Jeho žebra vystupovala z napnuté kůže poseté boláky... Zde jsme kromě samotného obmykání změnili i podmět, který je v originálním textu slovo *кожа*, my jsme za podmět zvolili slovo *žebra* a přesunuli jsme jej na začátek věty. Došlo i k univerbizaci a záměně slovních druhů – v originálu spojení příslovce a slovesa *туго обтягивала* jsme zaměnili adjektivem *napnuté*. Došlo k přestylizování celé první věty souvětí.

Z dalších formálních transformací, které jsme užívali, můžeme jmenovat například **kondenzaci výrazu**, které dosáhneme používáním výstižnějšího jednoslovného pojmenování místo víceslovného nebo kompaktnějších konstrukcí v jazyce překladu.⁷¹ Takovým způsobem jsme například sloučili dva výrazy, mající stejný význam do jednoho slova..., *возвышавшийся над крутым, обрывистым берегом*. (str. 13) přeloženo jako ..., *tyčící se nad strmým břehem*... nebo použitím shodného přívlastku místo vedlejší věty *Души тех, за кого отомстили*, ... (str. 26) přeloženo jako *Pomstěné duše*

Zvláště se zaměříme na **překlad přechodníků**. Marija Semjonovová používá velké množství přechodníků, které jsou v ruštině velmi silným kondenzačním gramatickým prostředkem. Na rozdíl od češtiny je používání přechodníků v psaném textu pro ruský jazyk do určité míry přirozené. Dílo *Vlkodav* má ve čtenáři vyvolávat dojem archaického textu, mýtu, čehož autorka dosahuje stylizací jazyka, jak bylo zmíněno výše, do níž spadá i používání přechodníků. V našem překladu jsme překládali přechodníky tzv. rozvolněním pomocí překladových postupů uvedených v knize *Введение в теорию перевода для русистов* (2013), mezi které spadá překlad přechodníkové konstrukce hlavní větou, větou vedlejší ale nevyhýbali jsme se ani překladu přechodníkem. Ačkoliv nejsou přechodníky v současném českém jazyce často používány, pro zachování archaického rázu textu jsme je v našem překladu užívali. I přesto jsme se snažili množství přechodníků oproti originálnímu textu snížit, aby byl pochopitelný a čtivý i pro českého čtenáře.

⁷¹ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Формальные преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 36-42. ISBN 978-80-244-3417-9.

Za vhodné jsme shledali užití přechodníku při překladu věty *Поднявшись, Волкодав поправил за плечами мешок, взял копье и зашагал вниз.* (str. 10) V této větě jsme chtěli zachovat přechodník, který klade důraz na navazující děj. V originálním textu je přechodník dokonavého vidu, my jsme se rozhodli přeložit českým přechodníkem nedokonavým, čímž byla dodána dynamika. Náš překlad: *Vstávaje upravil si vak na zádech, vzal kopí a vydal se dolů.* Dalším příkladem použití přechodníku v textu překladu je věta *В роду Серого Пса не было принято обижать Светынь, праматерь-реку, оставляя её без приношения.* (str. 14) Jsme přesvědčeni, že v této větě je použití přechodníku vhodné, protože věta již svým významem odkazuje k pohanským tradicím, a proto přidání jazyku archaičnosti pomocí přechodníku bude vhodné. Námi byla věta přeložena jako *Šedí Psi neměli ve zvyku urážet pramatku, řeku Světyňi, zanechavše ji bez oběti.* V dalším příkladu jsme se pro užití přechodníku rozhodli, protože věta v předloze obsahuje několik za sebou jdoucích dějů: *Волкодав вскинул голову как раз вовремя, чтобы увидеть, как в комнату, усердно работая перепончатыми крыльями, влетели два больших нетопыря.* Pokud bychom v překladu neužili přechodník, souvětí by bylo příliš dlouhé a museli bychom je rozdělit na více samostatných vět. Myslíme si, že pokud styl textu podporuje použití přechodníků, není důvod jich použít. Větu jsme přeložili jako *Vlkodav právě včas zvedl hlavu, aby uviděl, jak do místnosti vletěli dva velcí netopýři horlivě třepotajícíe blanitými křídly*

V některých případech český text neumožňoval použití přechodníků, protože by zněl příliš nepřirozeně a čtenáři by mohlo dělat obtíž se v textu orientovat. Proto jsme zvolili překlad přechodníku větou hlavní a větou vedlejší. *Явившись гостем, Винитарий устраивался в этих местах надолго...* (str. 10) *Vinitar přišel do těchto končin jako host a zabydlel se tu na dlouho...* Zde jsme se rozhodli přeložit přechodník adverbialně-jmennou konstrukcí. Věta není příliš dlouhá a přechodník by podle našeho názoru zněl nepřirozeně. V dalším příkladu; *На другом плече, держась коготками, сидел пушистый большеухий чёрный зверёк.* (str. 7) jsme sloučili sloveso *сидел* a přechodník *держась* ve sloveso *drželo*, čímž jsme z věty s přechodníkovou konstrukcí vytvořili větu jednoduchou; *Na druhém rameni se za pařátky drželo chlupaté, ušaté, černé zvířátko.* Význam obou sloves se nevytrácí, z překladu je i tak zřejmé, kde se nacházel mazlíček hlavního hrdiny.

Jiný způsob překladu přechodníkových konstrukcí je pomocí věty vedlejší. Takový překlad můžeme vidět na příkladu věty *Отдышавшись, он снова нырнул и....* (str. 15), kterou jsme přeložili jako *Když popadl dech, znovu se ponořil*. Popadnout dech je ustálené slovní spojení, které je českému čtenáři blízké, a jeho užití dodává textu na expresivně. Z přechodníkového tvaru slovesa *popadnout – popadnuv*, se podle našeho názoru vytrácí expresivita.

8.3 Sémantické překladové transformace

Prvními sémantickými transformacemi, kterým zde budeme věnovat pozornost, jsou **konkretizace významů** a proces jí opačný, **generalizace významu**. Jedná se o záměnu výrazu s obecnějším významem za výraz s užším nebo konkrétnějším významem.⁷² Jako příklad prvního můžeme uvést výraz z textu originálu *Люди начали перешептываться*. (str. 12) námi přeložený jako *Vesničané si začali mezi sebou šeptat*. Obecný výraz *люди*, který bychom mohli přeložit jako *lidé*, jsme se rozhodli přeložit jako *vesničané*. Již v předchozím textu se mluví, že šlo o obyvatele vesnice, slovo *vesničané* vyvolává ve čtenáři představu člověka, který žije na vesnici, pracuje na poli, stará se o hospodářství. Použití konkrétnějšího výrazu podle našeho názoru dokresluje atmosféru děje. Opačný proces **generalizace** můžeme vidět při překladu výrazu ve větě *Черёмуха цветёт, наверно*. (str. 18). *Черёмуха* nebo také *Черёмуха обыкновенная* je v českém jazyce *Střemcha* obecná z rodu *Slivoní*. Pokud však cílový čtenář naší knihy není botanik, těžko si pod slovem *Střemcha* ihned představí kvetoucí keř. *Slivoň* podle našeho názoru vyvolává asociaci s kvetoucím keřem lépe, jde o běžnější, a tedy obecně známější název. Proto jsme místo konkrétního keře vybrali jeho rodové, obecnější nazvání *Slivoň*. Náš překlad zní „*Slivoně už určitě kvetou*.“

Další sémantickou transformací, kterou jsme poměrně často užívali v našem překladu je **antonymický překlad**. Při něm se v překladu se místo kladného výrazu v originálu,

⁷² VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Семантические преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Введение в теорию перевода для русистов. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 42-45. ISBN 978-80-244-3417-9.

použije záporná forma v překladu nebo naopak.⁷³ Antonymický překlad můžeme vidět například ve větě *И уж вряд ли о нём в замке знали все*. (str. 16) V této jsme místo doslovného překladu *Sotva o něm věděli všichni zvolili překlad antonymický A určitě o něm věděl málokdo*. Domníváme se, že věta v takovém tvaru zní přirozeněji pro český jazyk a význam zůstává stejný. Dalším příkladem antonymického překladu je *Тело его было одной сплошной раной повсюду, где его не прикрывали вонючие тряпки*. (str. 18) přeložena jako *Jeho tělo bylo v podstatě pokryto jednou souvislou ranou kromě míst, která zakrývaly páchnoucí hadry*. Nebo další věta *Ибо некрасивых лиц у пятнадцатилетних девочек не бывает вообще*, ... (str. 33) přeložena jako *Patnáctileté dívky zřídka kdy mívají ošklivé obličejе, ...*

V rámci překladu se někdy dostaneme do situace, ve které se prvky konotace výrazu předlohy v rámci procesu překladu vytratí a je zapotřebí je předat čtenáři na jiném místě v textu nebo jiným způsobem. Taková transformace se nazývá **kompenzace ztrát při překladu**. Často se to týká například zdobnělin nebo emocionálně zabarvených slov.⁷⁴ V našem překladu jsme k takovému druhu překladatelských transformací přistoupili pouze v jednom případě, při překladu po sobě následujících vět..., *почему-то забыл устроить в нём какие следует темницы и пыточные застенки. Похоже, Людоеду пришлось оборудовать их уже потом, на скорую руку*. (str. 18). Náš překlad zní ..., *bůhvíproč zapomněl postavit náležité kobky a mučírny. Zdá se, že Lidožrout je musel postavit později a narychlo*. V tomto případě jsme v předcházející větě kompenzovali idiomatický výraz. V následující větě je idiomatický výraz *на скорую руку*, ten byl námi přeložen běžným příslovcem *narychlo*. Abychom zachovali tendenci textu originálu k expresivitě, které mimo jiné dosahuje pomocí častého užívání frazeologizmů a idiomatických výrazů, výraz jsme nahradili v předchozí větě – neutrální částici *почему-то* jsme přeložili idiomatickým *бůhvíproч*.

⁷³ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Семантические преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Введение в теорию перевода для русистов. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 42-45. ISBN 978-80-244-3417-9.

⁷⁴ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Семантические преобразования. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Введение в теорию перевода для русистов. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 42-45. ISBN 978-80-244-3417-9.

V některých případech, aby čtenář překladu pochopil některé reálie, které se v jeho kultuře nevyskytují nebo nejsou rozšířené v povědomí čtenářů, je třeba některou informaci dovysvětlit **přidáním doplňující informace** do textu. V našem textu jsme k takovému druhu transformace přistoupili v případě věty ... *на дне прошлогодние водяные орехи, вытаскивала их* ... (str. 32). Rostlina kotvice plovoucí, o jejíchž plodech se mluví v textu, není v českém prostředí obecně známá, její plody se tu nesbírají a není ani podobná vodní rostlina s podobnými plody. Aby čtenář pochopil, o čem se v knize mluví, doplnili jsme rodový název rostliny, aby si ji čtenář mohl vyhledat. Náš překlad tedy zní ... *ohmatávala loňské orechy kotvice*. K opačnému procesu **zúžení informace** jsme se uchýlili při překladu věty ... *нырял под нависшую ветку, ...* (str. 10). V tomto případě jsme slovo *нависшую* (př. visící) vynechali v překladu. V češtině by zřejmě nevypadalo *před visící větví* nevypadalo příliš esteticky a pro čtenáře není informace o tom, že větev visela, což se od větve očekává, nezbytná. Množné číslo také bylo zvoleno, aby věta zněla v českém jazyce srozumitelněji. Výraz jsme přeložili jako ... *se shýbal před větlemi, zvířátko roztahovalo křídla, ...*

8.4 Překlad poezie

V knize Vlkodav se poměrně často vyskytují písňové nebo básnické texty, které dodávají knize atmosféru starobylosti. Jsou to písně, které zpívá hlavní hrdina, písně, které mají dokreslovat atmosféru života starých kmenů a pohanských bohů. V kapitole, kterou jsme vybrali pro náš překlad, se vyskytují tři písňové texty: první je úvodní píseň, která se váže k popisu a historii hlavního hrdiny. Druhá se nachází uprostřed, zpívá ji sám hlavní hrdina jako svou poslední píseň, *píseň Smrti*. Třetí se nachází na konci jako završení dané kapitoly. Písňové texty na konci kapitol se objevují v celé knize.

Jako hlavní zdroj teoretické přípravy k překladu a přebásnění daných textů jsme vybrali dnes již kultovní dílo českého překladatele Jiřího Levého *Umění překladu* (1963). Cela druhá polovina knihy se zabývá překladem poezie.

Problematika překládání veršovaného textu se zabývá českými ekvivalenty cizojazyčných rytmických nebo rýmových forem. Rozdíl mezi překladem prózy a překladem poezie se

odráží v samotné stylizaci díla; v próze je základní stavební jednotkou rozvinutější myšlenka, ve verši je to spíše dílčí motiv. Ve verši jsou oslabené syntaktické vztahy, členícími činiteli jsou i jiné prvky, jako například rytmus, hranice veršů, rýmy. Prozaický text má zpravidla více rozvitou a idiomatickou větnou stavbu, oproti tomu k překladu veršů je potřeba více pozornosti věnovat jednotlivým obrazům a slovům.

Charakteristické lexikální rysy verše způsobují, že slovní pojmenování se podřizuje potřebám formy, díky čemuž bývají ve verších častěji zastoupena kratší slova.⁷⁵

Rýmovaný verš

V rýmovaném verši jsou vysoké požadavky na stylizaci jazyka. Nevyhnutelným rysem překladového rýmu je jeho volnější vztah k myšlenkové kompozici básně, zřídka se v jazyku překladu najde rýmová dvojice, jejíž slova významově přesně odpovídají originálu. Analogické významy se pak zpravidla vyjadřují jinými prostředky, lexikálními i frazeologickými. Básník mění uspořádání veršů a jejich sémantickou spojnicí, ale musí zachovat jejich význam. Častým jevem překládaného verše jsou tzv. vycpávky, slova významově málo obsažná. Tyto „vycpávky“ jsou v každém delším básnickém textu, pravidlem bývá: čím nadanější překladatel, tím méně „vycpávek“.⁷⁶

Při překladu poezie jsme se snažili omezit množství vycpávek na minimum, i přesto jsme se jim v některých případech nevyhnuli, zvláště proto, že v ruštině jsou některá slova o několik slabik delší než jejich české ekvivalenty. Častěji jsme se ovšem snažili zaměnit slovo v češtině jeho delším synonymem.

Sémantická hustota verše

Překladatelským problémem při překladu poezie je jiný počet slabik v různých jazycích k vyjádření téže myšlenky. Překladatel tedy volí mezi „vycpávkami“ nebo naopak zkracováním slov. Prostředky k dodržení obsažnosti verše jsou:

⁷⁵ Verš a próza. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 203-204. ISBN 978-80-87561-15-7.

⁷⁶ Rýmovaný a nerýmovaný verš. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 205-209. ISBN 978-80-87561-15-7.

- 1) Vytvoření umělého poetického slovníku – Překladatel záměrně vybírá kratší slova, aby v textu odpovídal počet slabik originálu.
- 2) Kondenzace významu do jednoho slova nebo vynechání dílčího významu slova – Kondenzace výrazu je velmi vhodným prostředkem k dodržení počtu slabik, nicméně často se ztrácí jeden či více významů daného slova, slovního spojení.
- 3) Rozšíření počtu veršů – Překladatelé tohoto prostředku využívají výjimečně, protože se hodí pouze k překladu nestrofická poezie.
- 4) Rozšíření rozměru o jednu slabiku, výjimečně o více

Obecně se požaduje, aby překladatel zachoval styl poezie, kterou překládá, účelnější je však skutečný stav překladové poezie v daném jazyce. Moderní české básnické překlady zachovávají tzv. vnitřní formu, do které spadá mimo jiné strofická kompozice, pořadí rýmů nebo metrické schéma. Rytmičtý obrys verše je u českého básníka konstantní a nepodléhá předloze, je tedy stylistickou konstantou nezávislou na rytmičtých specifikách originálu.

77

V našem překladu jsme používali všechny výše uvedené způsoby k dodržení obsažnosti verše, kromě rozšíření počtu veršů. Poezie Mariji Semjonovové je pravidelná, každá báseň má přesně určený počet slabik, který se dodržuje ve všech verších. My jsme často museli v jedné nebo více slokách rozšířit nebo zúžit počet slabik, abychom mohli zachovat rým.

Rytmus

V rytmičtější organizaci promluvy jsou tři základní elementy, které se na ní podílí. Rytmus se řídí buďto počtem přízvuků ve verši – tónický verš, počtem slabik ve verši – slabický verš, nebo umístěním nepřízvučných slabik mezi přízvuknými. Nejčistším příkladem přízvukové skupiny je anglická poezie. Čeština je ze slabotónických systémů nejvíce

⁷⁷Významová hustota verše. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 210-213. ISBN 978-80-87561-15-7.

sylabická, český přízvuk nemá přílišný vliv na zvukovou podobu slabiky a rytmus českého verše určuje slabičná osnova. V ruském verši je převaha tónického principu.⁷⁸

Kvůli rozdílnosti v přízvuku, jsme nemohli zachovat rytmickou podobu originálních veršů. Český jazyk má přízvuk vždy na první slabice, výjimkou jsou pouze příklonky a předklonky, které mohou s přízvukem manipulovat. Nicméně jejich využití k zachování pravidelnosti přízvuku, jako je v originálu, by podle našeho názoru básni spíše uškodilo, protože bychom museli volit značnou manipulaci s motivy. Takové řešení by bylo nelibozvučné nebo nesmyslné, motiv jednotlivých veršů by se mohl zcela vytratit. Proto jsme pravidelnost veršů přizpůsobili českému jazyku, využívaje pravidelný počet slabik.

Rým

Rým není izolovaný prvek, ale součást složité souhry akustických a významových prvků.

Funkce rýmu:

- 1) Vytváří významový spoj mezi souznějícími slovy
- 2) Rytmická – zvýrazňuje klauzuli verše, zvýrazní vzestupné zakončení nebo měkké vyznění
- 3) Eufonická – rým funguje jako zvukosled, díky opakování zvuků

Rýmový slovník

Rýmový slovník je slovník slov, která se rýmují se slovem, které hledáme. Syntetické jazyky mají větší zásobu rýmů než analytické. Důležitější než počet rýmových spojení, je ale kvalita těchto spojů, což se projevuje u syntetických jazyků, protože ty mají díky flexím větší počet rýmových spojení.

My jsme při překladu poezie v knize Vlkodav často využívali český online rýmový slovník.⁷⁹

⁷⁸ Překládání z příbuzných veršových systémů, Rytmus. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 232-252. ISBN 978-80-87561-15-7.

⁷⁹ Veršovací slovník [online]. rymy.cz, 2017 [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://www.rymy.cz/>

Slabičný rozsah rýmu

Rým se podle vzdálenosti poslední přízvuché slabiky od konce dělí na jednoslabičný (mužský), dvouslabičný (ženský) nebo tříslabičný (daktylský). Pro tradiční českou poezii je standardem rým dvouslabičný, pouze pokud je jedno ze slov jednoslabičné upřednostňuje se jednoslabičný rým. Ruština má k dispozici rým mužský, ženský i daktylský.⁸⁰

Komentovaný překlad básní

V této části práce detailně rozebereme překlad básní, které se nachází v první kapitole románu *Волкодав* (1995). V schématech je označen přízvuk v originální básni a přízvuk na konci českého verše. V přeložené básni je označen přízvuk ovlivňující rým a také počet slabik.

⁸⁰ Překládání z příbuzných veršových systémů, Rým. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, s. 252-290. ISBN 978-80-87561-15-7.

Schéma první básně

Одинокáя пти́ца над по́лем кружи́т.

Догорéвшее со́лнце ухóдит с небéс.

Éсли шкúра серá и клыкí что ножи́,

Не честí мене́ во́лком, стремя́щимся в
лэс.

Лопоу́хий щенóк любит вку́с молока́,

А не крóви, бегúщей из порваннóх жил.

Éсли взды́блена шерсть, éсли стра́шен
оскáл,

Расспросí-ка сначáла мене́, как я жил.

Я в кромéшной но́чи, как в тряси́не,
тонúл,

Забывáя, какóв над землěй небосвóд.

Там я со́бственной крóви с избы́тком
хлебнúл —

До чужо́й лишь потóм докатíлся
черéд.

Osamě́lý ptáček krouží nad poli

Znavené slunce opouští nebesa

Kůže šedivá, s tesáky, co noži

Nejsem vlk, jenž touží po vůni
lesa.

Ušaté štěně chuť mléka rádo má

A ne krve, jež prýští z rozervaných žil

Děsí-li tesák ostrý, srst
zježená

Co zeptat se mě nejdříve, jak sem žil

V bažinách noci temné jsem se
topil

A bez vzpomínek na klenbu nebeskou

Tam vlastní krve dosyta se
přepil

Až později přišla řada na jinou.

Я сидѣл на цепи и в канкан попадал,

Но к ярму привыкать не хотѣл и не мог.

И ошейника нет, чтобы я не сломал,

И цепи, чтобы мой задержала
рывок.

Не бываѣт на свѣте тропы без
конца

И следов, что навеки ушли в
темноту.

И еще не бываѣт, чтоб я стервеца

Не настиг на тропе и не взял на
лету.

Я бояться отвык голубого клинка

И стрелы с тетивы за четыре
шага.

Я боюсь одного – умереть до
прыжка,

Не услышав, как лопнет хребет у
врага.

Spoután řetězy a v pasti uvalen

Bránil se a odmítal jhu
přivyknout

A každý obojek, skončil rozdrcen

A každý řetěz já mohu
přetrhnout.

Nebývá na světě cesty bez
konce

Ni stop jenž zmizeli v závoji
šera

A také nebývá bych zlého psance

Nelapil v úprku za křidel
pera.

Odvyk jsem si bát se chladného ostří

A strel s tětivou ze čtyř stop a
více

Jen jedno mě děsí – před skokem
umřít

A páteře praskání neslyšíce

*Вот бы где-нибудь в доме свети́л
огонёк,*

*Вот бы кто-нибудь ждал меня́ там,
вдалеке́...*

Я бы спря́тал клыкí и улéгся у ног.

*Я б тихо́нько притро́нулся к дётской
щекé*

*Я бы véрно служíл, и храни́л, и
берёг —*

*Прóсто так, за любóвь! —
улыбну́вшихся мне...*

*...Но не ждут, и по-прéжнему путь
одинок,*

И охóта завы́ть, вски́нув мóрду к лунé.

*Kéž by někde domova oheň
zaplál*

*Kéž by někdo čekal tam v jasné
záři...*

K nohám bych si leh a tesáky schoval

*A něžně se přitiskl dётské
tváři.*

*Chtěl bych být stráží, ochráncem a
sluhou —*

*Jen tak, za lásku! — těch co mne
milují.*

*...Nečekají však, jdu dál samoty
cestou,*

Zapomenu až na měsíc zavuji.

Tato báseň uvádí první kapitolu i celou knihu *Волкодав* (1995), motivem je osamělý šedý pes bez rodiny – báseň má čtenáři představit hlavního hrdinu.

V této básni je jedenáct slok po čtyřech verších. Verše jsou pravidelné, každý obsahuje dvanáct slabik, přízvuk se nachází na poslední slabice. Struktura veršů ve sloce je ABAB.

V našem překladu jsme dodržovali jedenáct slabik ve verši, kromě verše *...Nečekají však, jdu dál samoty cestou*, kde jsme museli nechat slabik dvanáct, protože krátit slova bez narušení motivu nebylo možné. Rozdíl v jedné slabice je pro překlad stále přípustný. Protože čeština má přízvuk na první slabice, zvolili jsme pro naši báseň dvouslabičný verš, který je někdy střídán veršem tříslabičným. Protože v originální básni jsou verše poměrně

dlouhé, nebylo potřeba doplňovat „vycpávky“ k udržení počtu slabik, naopak jsme často museli volit uměle zkrácená slova, jako například *odvyk* místo *odvykl*.

Překladatelské transformace

V básních jsou překladatelské transformace nejčastěji motivovány udržením počtu slabik a dodržením rýmu.

Znavené slunce opouští nebesa

Slovo *znavené* jsme vybrali, abychom dodrželi počet slabik ve verši. Náš překlad je obraznější než originální *Догоревшее*, nicméně i tak nepochopitelné, že jde řeč o západu slunce.

Nejsem vlk, jenž touží po vůni lesa

Vůni jsme doplnili, aby byl dodržen počet slabik. Místo obrazného *не чести*, jsme zvolili civilnější *Nejsem*, protože *nenazývej* by bylo příliš dlouhé, kromě toho slova s více než třemi slabikami kazí rytmus básně, proto jsme se jim snažili vyhnout, pokud to bylo možné.

Chtěl bych být stráží, ochráncem a sluhou –

Zde jsme místo sloves *bránit, chránit sloužit* použili podstatná jména, kvůli jednodušší rýmovatelnosti.

Schéma druhé básně

Píseň Smrti

Торопится время, течёт, как песок,

Jak v hodinách písek teče náš čas

Незваная Гостья спешит на порог.

A Drahá nezvaná přichází zas

С деревьев мороз обрывает наряд,

Ze stromů mráz oděv oškubá

Но юные листья из почек глядят.

Však odhalí jen lupení nová.

<i>Докóле другúм улыбнётся заря́,</i>	<i>Ale dokud se na Ně úsvit <u>směje</u></i>
<i>Незв́аная Гóстья, ликúешь ты зря́!</i>	<i>Ty, Drahá nezvaná, jášáš <u>marně</u></i>
<i>Докóле к устáм приникáют устá,</i>	<i>Neb dokud se vinou ústa k <u>ústům</u></i>
<i>Над Жúзнью тебе́ не видáть торжества́!</i>	<i>Před Životem dáš se vždy na <u>ústup!</u></i>
<i>Незв́аная Гóстья, в вели́ком бою́</i>	<i>My, Drahá nezvaná, ve velkém <u>boji</u></i>
<i>Найдётся упра́ва на síлу твою́.</i>	<i>Najdeme odpověď na sílu <u>tvoji</u></i>
<i>Кому́-то навéешь послéдние сны́,</i>	<i>Byť někomu nadělíš <u>poslední sny</u></i>
<i>Но спя́щие зёрна́ дождутся весны́.</i>	<i>Však jaro rozkvetе spícími <u>zrny.</u></i>

Další básní je píseň, kterou hlavní hrdina zpívá jako svou labutí píseň poté, co zabije kunse Vinitara a vykoná tím svůj životní cíl. Jedná se o píseň jeho rodu, *Píseň Smrti*.

V této básni je opět pravidelný počet slabik, jedenáct. Přízvuk je pravidelný, padá na poslední slabiku verše, proto se jedná o rým jednoslabičný (mužský). V jednom verši jsou čtyři přízvučné slabiky. Verš je sdružený – AABB.

Počet slabik v našem překladu je stálý, první dvě sloky dodržují deset slabik ve verši, poslední dodržuje jedenáct slabik. Protože přízvuk je v českém jazyce vždy na první slabice a manipulovat se s ním dá pouze pomocí příklonek a předklonek⁸¹ je velmi obtížné zachovat přízvuk na poslední slabice, v takovém případě by musel každý verš končit na jednoslabičné slovo, čehož se nám dosáhnout nezdařilo, podle našeho názoru by zásah do motivu jednotlivých veršů byl příliš silný a je proto lepší se vzdát pravidelného přízvuku. V našem překladu až na výjimky používáme verš dvouslabičný (ženský). I v našem překladu jsme dodrželi verš sdružený – AABB.

⁸¹ ŠIMEČKOVÁ, Marta. Jak je to se slovním přízvukem v češtině. Vaše Literatura: Literatura pro všechny ... [online]. VaseLiteratura.cz, 2016, 15.6.2009 [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/teorie-literatury/144-slovni-prizvuk>

Překladové transformace

Také v tomto textu je většina transformací motivována zachováním rýmu, rytmiky a počtu slabik ve verši.

A Drahá nezvaná přichází zas

V originálním textu je obrazný výraz pro smrt *Незванная Гостья*. Autorka chtěla zdůraznit ženský rod, protože smrt je v ruském jazyce ženského rodu, a proto změnila slovo *гость*, které je rodu mužského na *гостья*. Abychom zachovali důraz na spojení smrt – žena, místo slova host, od kterého vytvořit ženský tvar bylo by nepřirozené, jsme použili přídavné jméno *Drahá*, s velkým písmenem jako je v originální básni.

Ale dokud se na Ně úsvit směje

Zájmeno *Ně* s velkým písmenem jsme použili z několika důvodů. Abychom zachovali počet slabik, nepřicházelo v úvahu použít slovo dvouslabičné, jako například *jiní, druzí*, které by bylo překladem ruského *другие*. *Ně* je nepřízvučné, jedná se o příklonku, proto byl důraz uměle přidán velkým písmenem.

Před Životem dáš se vždy na ústup!

Aby byl zachován motiv života stojícího proti smrti a zároveň nedošlo příliš k velkému odklonu od počtu slabik, museli jsme změnit slovní spojení *...не видать торжества*, které bychom mohli přeložit jako *nebudeš triumfovat* na *dát se na ústup*, které na slovo logicky navazuje. Došlo k modulaci významu.

My, Drahá nezvaná, ve velkém boji

V tomto případě jsme verš zosobnili přidáním zájmena *My*, aby byl dodržen pravidelný počet slabik.

Však jaro rozkvete spícími zrny.

Došlo k významovému posunu. V originální básni je *зерна дождутся*, bychom mohli umístit slovo *zrny* na konec verše a získat tím rým se slovem *sny* podmětem jsme učinili

slovo *jaro* a jako přísudek doplnili sloveso *rozkvete*. Význam slov byl změněn, ale motiv verše o nastupujícím jaru byl zachován.

Schéma třetí básně

„Отчего не ходить в походы,

Proč by se na výpravu nedat

И на подвиги не пускаться,

A do hrdinství se pustit

И не странствовать год за годом,

A na toulky světem se vydat

Если есть куда возвращаться?

Když máš se kam domů vrátit?

Отчего не поставит парус,

Proč by neujmout se kormidla,

Открывая дальние страны,

A po vzdálených pátrat krajích

Если есть великая малость —

Když je tu ta drobnost nemalá -

Берег родины за туманом?

Břehů rodných v mlze skrytých?

Отчего не звенеть оружьем,

A proč nenechat řinčet zbraně

Выясняя вопросы чести,

A vyjasnit si otázky cti

Если знаешь: кому-то нужен,

Když víš: někdo smutní po tobě

Кто-то ждет о тебе известий?

Někdo čeká o tobě zvěsti?

А когда зарóсла тропи́нка

A když stezka plná je houští

И не бу́дет конца́ разлу́ке,

A nemá konce odloučení

Вдруг потя́нет хо́лодом в спи́ну:

Tu tě v zádech strachem zamraží

«Для чего?..»

Ptáš se proč?

И опу́стишь ру́ку.“

A svěsíš ruce.

Toto je závěrečná báseň kapitoly.

Ruština je jazyk hlavně tónický, takže se řídí spíše přízvukem než počtem slabik. V této básni se dodržuje pravidelně devět slabik na verš, ale schéma důrazu na nich je závislé na přízvuku jednotlivých slov. Většinou se dodržuje přízvuk na předposlední slabice, ženský rým. Proto, byť má rytmika této básně opakující se prvky, v každém verši je často alespoň drobná změna. V češtině je přízvuk na první slabice, kromě slov bezpřízvučných jako jsou příklonky a předklonky. V celé básni se snažíme dodržovat devět nebo popřípadě osm slabik na verš. V některých případech jsme museli použít vycpávky, aby byl zachován alespoň přibližný počet slabik.

Snažili jsme se zachovávat zvukovou podobu a rytmickou podobu originálu, většina našich rýmů je také dvouslabičných, což pro český jazyk není problém. Za každým veršem je označen počet slabik. V originálu je verš 9 slabičný, což jsme se snažili dodržovat i v překladu. V našem překladu jsme používali přerývaný typ verše.

Většinu veršů, pokud to bylo možné, jsme přebásnili s nepřízvučnou první a druhou slabikou. V některých případech je jí nepřízvučné úvodní „A“, jindy je zvukomalba podpořena tím, že za druhou slabikou následuje dlouhá slabika.

Překladové transformace

Veškeré lexikální a gramatické transformace tohoto básňového textu jsou motivované zachováním zvukové a rytmické podoby básně. Níže jsme uvedli nejvýraznější z nich.

A na toulky světem se vydat

Místo *rok za rokem* jak by zněl doslovný překlad jsme použít nemohli, kvůli zachování dvouslabičného rýmu a počtu slabik. Motiv putování se však podařilo zachovat.

Když máš se kam domů vrátit?

Slovo *domů* bylo doplněno jako vycpávka zachování počtu slabik. V dalších slokách se objevují motivy jako *rodné břehy*, proto si myslíme, že doplnění slova *domů* nemění motiv, který i tak je návratu na rodné, původní místo.

Proč by neujmout se kormidla,

Originální verš se překládá jako *rozvinout plachty*. Z navazujících veršů vidíme, že jde o obrazné vyjádření motive putování, odchodu z domoviny. Abychom zachovali rým a počet slabik zvolili jsme jiné obrazné vyjádření ovšem také s použitím metonymie odplouvání na lodi.

A po vzdálených pátrat krajích

Jedná se o významovou odchylku; v originálním textu je slovo *Открывая*, které by se dalo v daném kontextu přeložit jako *objevuje*. Slovo *pátrat* se pojí s předložkou *po*, kterou jsme potřebovali na začátek verše, aby byly zachovány 2 nepřízvučné slabiky. Jedná se o modulaci významu.

Když víš: někdo smutní po tobě –

Opět jde o významovou odchylku; *кому-то нужен* v originálním textu bylo přeloženo jako *smutní po tobě*. Podle našeho názoru můžeme vidět spojitost; člověku se po něm stýská, protože mu chybí, protože ho potřebuje. Jako i v předchozím případě se jedná o modulaci.

9 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo vytvořit adekvátní překlad první kapitoly románu *Волкодав* (1995) ruské spisovatelky Mariji Semjonovové a popsat proces překladu s uvedením překladových postupů.

Волкодав (1995) je fantastický román, který se za roky od svého vydání dočkal několika pokračování i filmového zpracování. V ruskojazyčném prostředí se jedná o knihu velmi populární až kultovní. Ačkoliv jsou ruští spisovatelé fantasy literatury, jako je například Olga Gromyko nebo Sergej Lukjaněnko, českému čtenáři známí a ruská fantasy a sci-fi literatura se běžně překládá, tento román nebyl ještě do českého jazyka přeložen, což bylo jedním z důvodů výběru díla ke komentovanému překladu.

Román je psán v žánru slovanská fantasy, proto je největší část analýzy věnována překladu prvků, které jsou typické žánru. Jde především o speciální lexikum, které se vyskytuje v románu a popisuje fantastický svět románu *Волкодав* (1995). Kromě speciálního lexika je výrazným prvkem překladu také jazyk a styl autorky, která se snaží navodit u čtenáře dojem historického románu nebo románu na základě staré legendy.

K překladu jsme přistupovali odpovědně s cílem ještě před samotným procesem překladu získat co nejvíce informací, které nám mohou pomoci v procesu překladu. Nejprve jsme si zjistili, jakým stylem píše autorka, čím jsou její díla specifická. Marija Semjonovová píše historickou, pseudohistorickou a fantasy literaturu. Někdy je uváděna jako zakladatelka žánru slovanské fantasy v Rusku. analýza potvrdila, že její tvorba je specifická užíváním archaických slov a slovních spojení, neobvyklého slovosledu a začleňováním prvků slovanské mytologie a pohanských tradic do děje svých knih.

Dále dílo zařadit do literárního proudu a žánru. Zde jsme si definovali fantasy literaturu a slovanskou fantasy s jejich specifickými prvky, které můžeme v díle identifikovat. Slovanská fantasy, která je v současné době jediným podžánrem fantasy literatury, je často stavěna proti západní fantasy. Západní fantasy využívá prvky západní mytologie, vycházejí především ze skandinávské a germánské mytologie a folkloru. Slovanská fantasy se snaží čerpat ze slovanské mytologie, zde se ovšem střetáváme s problémy

chybějících relevantních zdrojů, které by popisovali život a zvyky starých Slovanů. Autoři slovanské fantasy tedy často využívají pseudovědeckou literaturu jako je například *Velesova kniha*.

Byli uvedeni ruští a jiní východoevropští autoři, jejichž díla již byla do českého jazyka přeložena pro srovnání s tvorbou Mariji Semjonovové. Zjistili jsme, že žádný z uvedených autorů, nehledě na to, že ve svých dílech využívá prvky slovanského folkloru, se svou tvorbou Mariji Semjonovové nepodobá. M. Semjonovová se inspiruje především v slovanských tradicích, víře v pohanské bohy a víře v pohanskou magii. Naproti tomu například S. Lukjaněnko nebo A. Sapkowski ve svých dílech spíše využívají nadpřirozené a mytické bytosti ze slovanského folkloru. Z hlediska jazykové stránky díla, všichni uvedení autoři fantasy literatury píší poměrně nenáročným, současným jazyka. M. Semjonovová se snaží o archaizaci jazyka svých děl, k čemuž využívá množství slovníků.

Dále jsme udělali přehled nejčtenějších českých autorů fantasy literatury s krátkým popisem jejich tvorby, abychom mohli dílo M. Semjonovové srovnat i s literaturou cílové země překlada. Poté co jsme zmapovali stav originální české fantasy literatury můžeme říci, že mezi nejpublikovanějšími autory české fantastické literatury není žádný autor slovanské fantasy. Kromě toho i čeští autoři píší většinou jednoduchým, současným jazykem, často využívají ve své tvorbě slang a vulgarizmy.

Nakonec jsme srovnali české překladaatele fantasy literatury a popsali jejich styl překlada, kterým jsme se dále inspirovali v našem překlada. Překladaatelské strategie jednotlivých překladaatelů fantasy jako je například Stanislava Pošustová-Menšíková, Jan Kantůrek nebo Stanislav Komárek se značně liší. S. Pošustová-Menšíková ve svém překlada dbá více na jazyk a styl originálu, naturalizaci názvů míst a jmen postav využívá pouze pokud je to nezbytně nutné. Naproti tomu J. Kantůrek často ve svých překladech Terryho Pratcheta využíval naturalizaci, tento postup mu ovšem schvaloval i sám autor, se kterým se dobře znal. Podobným způsobem pracuje i Stanislav Komárek, překladaatel ságy *Zaklínač* a dalších děl Andrzeje Sapkowského. Tyto poznatky nám nejvíce pomohli při překlada bezekvivalentního lexika, jako jsou právě jména postav nebo názvy míst.

Dále jsme se zaměřili na samotný proces překladu. Po nastudování teorie překladu z knihy *Umění Překladu* (1963) Jiřího Levého jsme proces překladu rozdělili na tři části. První částí bylo dvojí čtení samotného textu. Poprvé jsme k textu přistupovali jako čtenář, v druhém čtení jsme se zaměřili na problematické prvky lexikální i gramatické. V samotném procesu překladu jsme nejprve přeložili hrubý text s poznámkami k problematickým jevům. Z těchto poznámek poté vycházel nejen finální překlad, který byl upraven po konzultaci s rodilým mluvčím a profesně staršími překladateli, ale také samotný komentář k popisu překladatelského procesu.

Komentáře k překladu jsme rozdělili na pět skupin. První skupinou je překlad bezkvivalentního lexika. Zde jsme se zvláště zaměřili na překlad antroponym, toponym a etnonym, překlad frazeologizmů a ostatního bezkvivalentního lexika. V překladu antroponym jsme detailně popsali proces překladu jmen postav románu *Волкодав* (1995). Některá jména byla přeložena, protože mají ekvivalent v českém jazyce, jiná jména byla přeložena transkripcí a v jednom případě došlo na rozložení jména na jednotlivé morfémy, protože se jednalo o jazykovou hru autora. To můžeme vidět v příkladu překladu jména druhá hlavního hrdiny Neletopýr. V originálu *Нелетучая Мышь* je jménem charakterizačním, předpona He – charakterizuje neschopnost zvířátka létat. Do českého jazyka jsme převedli jazykovou hru pomocí interfixu vloženého kořene slova létat do slova netopýr a vznikl nám Neletopýr. V případě překladu toponym a etnonym jsme používali transkripce s užitím českých koncovek podle příručky ÚJČ. Frazeologie byla rozdělena na běžnou frazeologii, která byla přeložena substitucí, a frazeologii autorskou, kterou jsme překládali podle kontextu buďto českou frazeologií nebo doslovným překladem, pokud frazeologismus strukturou odpovídal známým příslovím, rčením a jiným frazémům. Ostatní bezkvivalentní lexikum se týkalo archaizmů a slov vycházejících z archaizmů a jejich překlad se různil.

Další část práce se zabývala formálními a sémantickými překladovými postupy. Zde jsme čerpali z knihy *Введение в теорию перевода для русистов* (2013) Z. Vychodilové. V této části jsme vycházeli z poznámek, které jsme si vypsali v procesu překladu. Formální transformace jsou zaměřené především na transformace gramatické a lexikálně-gramatické. Do této části jsme zahrnuli nejzajímavější převody v oblasti změny

gramatických kategorií, univerbizace a multiverbizace nebo změnu slovosledu. Poslední jmenovaný převod je v rámci překladu z ruského jazyka do českého zvláště významnou kategorií, protože ruský slovosled má své specifické jevy, jakými je například tzv. obmykání neboli interpoziční slovosled, jejichž použití v češtině by bylo stylistickou chybou. Část formálních překladatelských transformací se zabývá překladem přechodník ů. V díle se nachází poměrně mnoho přechodníkových konstrukcí, v písemné podobě ruského jazyka se jedná o poměrně běžnou záležitost. I zde však můžeme předpokládat, že autorka jich využívá, aby podtrhla archaický ráz jazyka knihy. Ačkoliv pro český jazyk nejsou přechodníky běžné ani v umělecké literatuře, v rámci zachování autorského stylu jsme v některých případech zvolili jako vhodný ekvivalent přechodníkové konstrukce v originálním textu přechodník v textu překladu. Ostatní přechodníkové konstrukce byly převedeny pomocí hlavních a vedlejších vět.

Další část komentáře k překladu, sémantické transformace se zaměřují na změny lexikálně-gramatické se zaměřením na význam výroku. Překladatel často musí volit mezi různými významy jednoho slova a vybrat ten překlad, který výraz z originálního textu nejlépe vystihuje. Právě proto dochází často k významovým posunům. Také orientace textu na čtenáře, která je při překladu uměleckého textu do jisté míry nezbytná, ovlivňuje tyto typy transformací. Čtenář ne vždy může znát určitý výraz nebo reálii originálního textu, a proto je na překladateli vybrat vhodný ekvivalent.

Jako poslední část analýzy jsme zvolili překlad poezie. V první kapitole se nachází tři rýmované texty, jeden na začátku jako úvod, uprostřed je píseň, kterou zpívá hlavní hrdina, a na konci jako u každé kapitoly románu *Волкодав* (1995), je báseň jako zakončení. Překlad poezie se značně liší od ostatního překladu, proto jsme k němu přistupovali zvlášť. Teoretický základ byl čerpán z knihy *Umění Překladu* (1963) Jiřího Levého, jejíž polovina je věnována právě teorii překladu poezie. V našem překladu jsme nejvíce pozornosti věnovali zachování rýmů, jejich kvality a hustoty, zachování počtu slabik a pravidelnosti přízvuku. Transformace, ať již formální nebo sémantické, ke kterým v procesu překladu došlo, byly motivovány právě zachováním zvukomalebné a rytmické podoby básní.

V procesu překladu jsme se snažili co nejvíce zachovat styl autorky tak, aby to neškodilo výslednému textu v českém jazyce a text byl i nadále pro čtenáře srozumitelný. Autorka, jak již bylo uvedeno, používá v svém textu archaické prvky jazyka. Bohužel z hlediska lexika i z hlediska slovosledu nebylo vždy možné zaměnit archaické slovo ekvivalentním, protože v českém jazyce například takový výraz není. I přesto jsme se ve výstavbě vět snažili zachovávat určitou patetičnost originálního textu. Pokud se v originálním textu nacházela hra slov, důsledně jsme ji převedli tak, aby se neztratil smysl, ale vše bylo převedeno do jazykové situace českého jazyka. Kvůli zachování exotičnosti jmen a názvů v překladu jsme je převáděli transkripcí. Věříme, že i český čtenář najde v díle v našem překladu zalíbení, tak jak si kniha získala srdce ruskojazyčných čtenářů.

РЕЗЮМЕ

Целью настоящей дипломной работы является создание адекватного перевода первой главы произведения российской писательницы Марии Семеновой Волкодав (1995), включая перевод стихотворений, находящихся в начале и в конце первой главы. В рамках данной работы будут приведены примеры переводческих трансформаций, как формальных, которые ориентируются на грамматический план произведения, так и семантических, в которых исследуются изменения в лексическом или лексико-грамматическом плане произведения.

Роман Волкодав – это роман, жанр которого можно определить как славянское фэнтези. Данное произведение литературной фантастики получило масштабную популярность не только в России, но и среди русскоязычного населения стран СНГ. На сегодняшний день Волкодав имеет огромную фанатскую базу, книга дождалась нескольких продолжений и по ее мотивам снимался полнометражный фильм с тем же названием.

Мария Семенова начала свое творчество в достаточно юном возрасте, но первого настоящего успеха она дождалась только в связи с опубликованием романа Волкодав. С того момента у нее появилось множество поклонников, и впоследствии, подражателей романа. Популярность фэнтези романа несла для автора и отрицательные последствия, а именно то, что все ее произведения считаются фэнтези, несмотря на то, что сама автор в своем творчестве больше ориентируется на произведения исторические.

Волкодав – это история человека, который пережил истребление своего рода, каторгу и унижение, чтобы отомстить за родных. Книга начинается с момента, когда мечта Волкодава сбывается, и он убивает своего врага и уничтожителя всего рода Серого Пса, кунса Винитария по прозвищу Людоед. Что делать после выполнения своего желания, главный герой не знает. В тексте произведения есть много ретроспективных моментов, когда главный герой воссоздает в памяти отрывки из своего детства в деревне рода Серого Пса и времени, проведенного в руднике в Самоцветных горах, куда он был брошен людьми кунса после истребления его семьи

и деревни. Далее в книге появляются моменты когда главный герой неосознанно превращается в большого серого пса.

Произведение исключительно не только жанром, но и языком, который использует автор. В книге используется множество архаичных слов, как сам автор утверждает, все эти слова существуют или существовали когда-то в русском языке. Для своей работы Мария Семенова использует словари, например, Толковый словарь живого великорусского языка или Словарь народных географических терминов Э.М. Мурзаева. Автор отнюдь не положительно относится к использованию в отечественном фэнтези англицизмов и англоязычных терминов, утверждая что это пренебрежение собственным языком, который имеет богатейший запас средств выражения и мифологии. Помимо лексики, для создания у читателя ощущения, что тот на самом деле читает не фэнтези, а какую-то древнеславянскую легенду, автор также использует необычный порядок слов с элементами архаичности, описание традиций, названия богов и обрядов, которые якобы имеют старославянское происхождение.

Далее мы бы хотели определить термин фэнтези, в частности, славянское фэнтези. После прочтения многих статей и литературных исследований, нацеленных именно на фантастику и фэнтези, мы дошли до краткого определения фэнтези литературы: Это может быть роман, рассказ, драма и т.д., сюжет которого происходит в либо несуществующем мире либо в нашем мире с тем условием, что в нем находятся сверхъестественные элементы. В этом мире существуют вещи, которые нельзя объяснить рационально и объясняются они исключительно как результат магии, чуда или пока не известной человечеству технологии. Фантастику можно разделить на научную фантастику и фэнтези, главная разница между которыми основывается на использовании различных мотивов и истоков сверхъестественного. В научной фантастике это вера в будущее, рациональное мышление и технологический прогресс, в фэнтези же это чувственный мир и сказочность. Несмотря на то, что сюжет произведений фэнтези часто происходит в нереальном мире, он всегда как-то связан с миром существующим. Поэтому авторы фэнтези очень часто прибегают в рамках описания своего мира к использованию эстетики средневековья.

Славянское фэнтези, как разновидность фэнтези литературы, по некоторым мнениям является единственным народным фэнтези, существующим на сегодняшний день. Часто оно противопоставлено западному фэнтези, которое извлекает свою эстетику прежде всего из скандинавской, германской и кельтской мифологии. Славянское фэнтези, напротив, использует «славянскую мифологию». Проблема заключается в определении этой самой славянской мифологии как жанра. В отличие от западной мифологии, для которой существуют исторически аутентичные источники, славянскую мифологию часто описывают книги, научная ценность которых довольно сомнительна. В качестве элементов славянской мифологии чаще всего приводят в пример языческие традиции, веру в языческих богов и магию. Именно такие элементы можно найти и в произведениях Марии Семенович. Возможно, поэтому ее считают родоначальницей славянского фэнтези в России.

В нашей работе мы попытались сначала, перед собственно переводом и анализом перевода, сделать вступление в литературное окружение романа. В первую очередь, это славянские авторы фантастики и фэнтези в целом, с которыми можно сравнить стиль и творчество Марии Семенович. Мы выбрали троих авторов – Сергея Лукьяненко, Анджея Сапковского и Ольгу Громыко. Сергей Лукьяненко добился мировой популярности своей серией романов о Дозорах, в которых описывает реальный мир, в частности Москву, в настоящее время с той разницей, что в его произведениях помимо людей в мире существуют еще так называемые Иные, сверхлюди, обладающие сверхъестественными способностями. Он использует в своих книгах славянскую мифологию, в основном сверхъестественных существ вроде оборотней или вампиров. Польский писатель Анджей Сапковский написал известную серию книг о Ведьмаке – человеке, который при помощи мутации приобрел сверхъестественные способности и с их помощью борется с монстрами. Жанр его произведений иногда описывается как западнославянское фэнтези. Ольга Громыко, писательница фэнтези из Белоруссии, пишет юмористическое женское фэнтези. Для сравнения с Марией Семенович мы выбрали ее не только потому что в ее произведениях, как и в произведениях вышеуказанных авторов, используются

славянская мифология и реалии, но и потому что она писательница фэнтези, книги которой, в отличие от Марии Семеновой, переведены на чешский язык. После анализа творчества вышеуказанных авторов мы выяснили, что произведения Марии Семеновой исключительны тем, какие элементы славянской мифологии они используют. В отличие от других авторов фэнтези со славянской тематикой, в своих произведениях она расставляет акценты скорее на славянские традиции, магию и веру в богов, нежели на различных мифологических существ и монстров.

Далее мы хотели бы указать пример литературы, доступной целевой аудитории нашего перевода. Мы посмотрели рейтинги продаж фэнтези литературы двух больших книжных магазинов в Чехии – Knižkupectví Dobrovský и Kosmas – и выбрали шесть самых читаемых чешских авторов фэнтези. В нашу выборку попали, например, на сегодняшний день уже культовый писатель чешского фэнтези Иржи Кулганек, последователь его творческого стиля Франтишек Котлета, писатель боевых романов со средневековой стилистикой Мирослав Жамбох и писательница фантастики с элементами научной фантастики Вилма Кадлечкова. После анализа их произведений и сведений о их творчестве мы пришли к выводу, что ничего похожего на роман Волкодав в чешском фэнтези нет. Поэтому мы думаем, что его перевод подходит и для того, чтобы привнести в чешскую литературу нечто новое.

Далее мы хотели посмотреть, как в Чешской республике обстоят дела с переводом фэнтези. Для примера мы выбрали пять чешских переводчиков, которые переводили фантастику. Некоторые из переводчиков, например, Ян Кантурек, Станислав Комарек или Павел Вайгл, поддерживали дружеские отношения с авторами произведений, которые они переводили. Напротив, Станислава Пошустова-Меншикова переводила Властелина Колец без доступа как к автору, который на тот момент уже отбыл в мир иной, так и к пометкам или дополнительным материалам, которые могли бы помочь ей в процессе перевода. Из интервью с переводчиками мы создали анализ их переводческих стратегий. Стратегии эти разнятся, например Ян Кантурек, переводчик произведений Терри Пратчетта, переводы которого ценятся своей оригинальностью и языковой игрой, которые были высоко оценены и самим автором, изначально не хотел переводить произведения Пратчетта, поскольку он на

самом деле не был переводчиком с английского, владея английским языком исключительно пассивно. Его переводы отличаются именно языковой игрой и натурализацией реалий. Напротив, Станислава Пошустова-Меншикова стремилась к наиболее точному переводу, отметив по этому поводу, что лучше обидит читателя, чем оригинал. Стратегии отдельных переводчиков фантастики больше всего помогли нам при переводе безэквивалентной лексики.

Перед тем, как мы подошли к непосредственно переводу, мы взяли произведение выдающегося чешского теоретика перевода Иржи Левы Искусство перевода (1963), и по его спецификации переводческого процесса мы определили стратегию, которой будем придерживаться в течение всего перевода. Эта стратегия, как указывает Иржи Левы, состоит из трех этапов. Первым этапом является постижение подлинника. На этом этапе главное для переводчика – прочитать текст подлинника и определить ключевые элементы художественной организации текста. Сначала мы прочли всю книгу, как простой читатель, пытаясь определить, каким образом на нас влияет текст подлинника. Потом мы приступили к чтению только первой главы, которую собрались переводить. В процессе чтения мы обращали внимание на определённые элементы, которые могут усложнять процесс перевода, и помечали их в тексте. Это в первую очередь безэквивалентная лексика, в том числе ономастика, игра слов, фразеология, особенно авторская фразеология, особенный порядок слов и поэтические части текста. После чтения и выделения проблемных элементов текста мы приступили ко второму этапу переводческого процесса – интерпретации подлинника. На данном этапе мы использовали ранее определённые нами особенности фантастической литературы, особенно славянского фэнтези, перевода фантастики и фэнтези, особенности принимающей литературы – фэнтези в чешской языковой среде. Но главным образом мы уделяли внимание стилю автора. Главной языковой особенностью авторского стиля Марии Семеновй, согласно нашему анализу, является стремление к архаичности языка, чего автор достигает при помощи устаревшей лексики и необычного порядка слов. Мы пришли к тому же выводу, что и переводчик С. Пошустова-Меншикова в переводе Властелина Колец на чешский язык – к сожалению, чешский язык не обладает уровнями языка,

которые бы одновременно были устаревшей лексикой и понимались целевым читателем. Поэтому нам пришлось переводить данные лексические единицы пояснительным переводом или упрощенным переводом. В случае с именами собственными мы чаще всего оставляли их в фонетическом виде оригинального текста, за исключением имени главного героя, имя которого является одновременно породой собаки, которая имеет свой эквивалент с чешском языке. Имя лучшего друга главного героя мы также перевели, сохраняя языковую игру автора.

Третий этап – это стилизация подлинника или просто перевод предложения за предложением. Мы старались сохранить высокий и архаичный стиль автора, учитывая при этом особенности чешского языка и различия между чешским и русским языками.

Затем следует сам перевод первой главы романа Марии Семеновы Волкодав (1995) под названием Замок Люоеда. Стандартизированный текст перевода насчитывает двадцать восемь страниц, включая стихотворения, которых в данном отрывке романа три.

После перевода мы провели подробное описание всех переводческих приемов, которые нам пришлось использовать во время перевода, с примерами из текста. Как теоретическую основу мы использовали пособие для студентов русистики, опубликованное на кафедре русистики философского факультета Университета Палацкого в Оломоуце, автором которого является доцент Зденка Выходилова, Введение в теорию перевода для русистов (2013). Мы его выбрали, поскольку мы уверены, что оно является наиболее наглядным и практичным пособием для достижения нашей цели – комментированного перевода. В данном пособии переводческие приемы разделены на две группы – Формальные преобразования и Семантические преобразования. Первые затрагивают формальный план переводимого текста – грамматические и синтаксические изменения, к которым переводчик прибегал во время перевода. Семантические преобразования затрагивают лексический и лексико-грамматический план произведения. Помимо вышеуказанных категорий, мы также использовали для анализа преобразований

главу Передача безэквивалентной лексики, в которой внимание уделяется таким элементам текста, как фразеология, реалии или имена собственные и названия. Отдельно стоит отметить перевод деепричастий и деепричастных конструкций.

В главе Формальные преобразования мы указывали примеры замен, например, замена грамматических категорий, в рамках которой меняется число имен существительных или время и вид глаголов, следует замена частей речи, проявляющаяся чаще всего в замене имен существительных и местоимений. В замене частей речи трансформации происходят в подлежащем и согласованных или несогласованных определениях. Далее идет универбизация и мультивербизация, основа которых лежит в сужении или расширении количества слов на единицу перевода. К такому преобразованию мы прибегали из-за отсутствия в языке перевода однословного понятия для переводимой единицы, или наоборот, в случае если мы нашли в языке перевода более содержательную единицу, которая смогла заменить единицу исходного текста, состоящую из нескольких слов. Следующие формальные преобразования касаются уже более широкого отрезка текста чем слово или словосочетание – это замена порядка слов, замена грамматического статуса предложения, компрессия и расчленение/объединение предложения. В рамках замены порядка слов мы чаще всего прибегали к замене элемента русского порядка слов, так называемому "обмыканию", которое состоит во вложении между определяющим и определяемым словами обстоятельства. В нашем переводе мы чаще всего меняли статус предложения с вопросительного на повествовательное. Компрессия выражения заключается в более компактном изложении информации в тексте перевода, и у нас она проявлялась, например, соединением синонимов из исходного текста в одно слово в тексте перевода. Мы объединяли предложения намного реже чем расчленяли, потому что русский язык позволяет строить длинные сложные предложения, состоящие из нескольких предложений, соединяя их при помощи причастных и деепричастных конструкций, которые помогают читателю ориентироваться в тексте. В чешском языке, так как он почти не использует причастные и деепричастные конструкции, сочетание нескольких предложений в одном сложном предложении осуществляется при помощи слов-союзов, и

логические связи между отдельными предложениями получаются более свободными. Из-за этих специфик переводчик при переводе с русского языка на чешский часто прибегает к расчленению предложений, чтобы высказывание было логичным и наглядным для читателя. Отдельно мы поставили теорию перевода деепричастий или так называемую речевую компрессию. В чешском языке деепричастия активно не используются, даже в письменном тексте чешский читатель столкнётся с ними довольно редко. В оригинальном тексте произведения Волкодав (1995) находится достаточно много деепричастных конструкций даже для русского письменного языка, который деепричастия активно использует. Автор, по нашему мнению, этим пытается подчеркнуть высокий и архаичный язык произведения. Мы решили в нашем переводе деепричастия не использовать, так как это уже не является актуальной частью чешской речи и читателю перевода могло бы быть непонятно. Поэтому мы деепричастные конструкции оригинала чаще всего переводили главным или придаточным предложением.

В семантических преобразованиях мы уделяли внимание изменениям в плане лексики, которые еще не были обсуждены в главе Перевод безэквивалентной лексики. Первыми преобразованиями, которые мы описали в этом разделе, являются конкретизация и генерализация значений. Речь идет о словах, в которых мы прибегали к либо более конкретному выражению, чем в переводе либо наоборот, к выражению с более общим значением. Мотивацией для такого рода изменений чаще всего является отсутствие в знаниях читателя перевода определенных вещей, которые для читателя оригинала являются понятными. Если структура текста позволяет, мы уточняем значение с тем что читатель может поискать значение самостоятельно. В случае, когда более подробная информация сделала бы текст неэстетичным, мы выбираем более общее значение, расставляя акценты так, чтобы отсутствие конкретного значения не повлияло на восприятие текста, т.е. чтобы читатель не потерял важную для сюжета информацию. Далее идет модуляция значений – трансформация, в рамках которой переводчик выбирает вместо дословного перевода выражение, которое логически исходит из оригинального. Чаще всего это причинно-следственные связи. Похожим является антонимический

перевод – переводчик заменяет положительное высказывание оригинала отрицательным переводом или наоборот, сохраняя значение выражения. Выбор такого преобразования уместен, когда, например, антонимический перевод является более привычным в языке перевода. К добавлению или расширению информации переводчик прибегает, если в языке перевода отсутствует данное понятие, и для полноценного восприятия текста читателю необходимо уточнить некоторую информацию. Чаще всего такое преобразование касается реалий. Похожим может казаться описательный перевод или экспликация – переводчик описывает неперевожимую единицу оригинала по контексту перевода.

Отдельно от комментариев стоит перевод поэзии. Перевод поэзии сильно отличается от перевода прозаических произведений. Главным образом это обусловлено тем, что в стихотворении мотивом является один стих, тогда как в прозаическом произведении это более крупная единица, к примеру, абзац. Кроме мотивов важным элементом поэзии является ее звуковая сторона – ритм и рифмы. К переводу поэзии мы готовились, читая теоретическую основу перевода стихотворений в книге Искусство Перевода (1963) чешского теоретика Иржи Левы. В данной книге переводу стихов отдается большое пространство, почти половина книги. Сначала мы выяснили, чем отличается перевод стихов от перевода прозаических произведений. Затем углубились в специфику насыщенности отдельных стихов, тоническую и силлабо-тоническую систему разных языков, в частности чешского и русского, и их влияние на перевод, каким образом можно достичь одинакового числа слогов или похожего конечного ударения. Затем мы приступили к самому переводу стихотворений, которых в нашем отрезке текста три. Мы определили количество слогов в оригинальных стихотворениях, размещение ударений и расположение рифм. Исходя из анализа оригинальных стихотворений мы создали нашу стратегию перевода. Оказалось, что соблюдать ударение, при этом не сильно меняя мотивы отдельных стихов не удастся, так как в чешском языке ударение всегда на первом слоге в отличие от русского языка, где ударение подвижное. Мы решили что лучше сохранить значение и приспособить ритм стихотворения к чешскому языку. Мы также приняли решение соблюсти количество

слов в стихе, чтобы сделать его более похожим на оригинал. Нередко нам пришлось искусственно сокращать слова, чаще всего глаголы прошедшего времени, или наоборот вносить в стих слова, не имеющие особого влияния на мотив или повторяющие значение некоторых слов, уже включенных в стих. В рамках сохранения ритма и рифм мы нередко прибегали к переводческим заменам – как формальным, так и семантическим. Наиболее значительные изменения описаны под каждым отдельным стихотворением.

В заключении мы подвели итоги нашей работы. Мы уверены, что несмотря на различия и неполное соответствие между рассматриваемыми языками, нам удалось перевести произведение Волкодав на чешский язык, сохраняя влияние оригинального текста на читателя и в переводе. Несмотря на то, что чешский язык не позволяет часто использовать эквиваленты к устаревшим словам, которые в своем тексте использует автор, мы всегда пытались донести возвышенный стиль автора иными способами, при помощи других языковых средств. Мы уверены, что чешский читатель мог бы найти интерес в творчестве Марии Семеновой, пока представленным только нашим переводом. Цели данной работы мы, по нашему мнению, достигли.

BIBLIOGRAFIE

Knížní zdroje:

Primární:

СЕМЁНОВА, Мария. Волкодав. 6. Ярославль: СПб.: Издательский Дом "Азбука-классика", 2006. ISBN 5-91181-144-8.

Sekundární:

České:

JANOŮŠKOVÁ, Aneta. Svět fantasy Andrzeje Sapkowského. Olomouc, 2014. Diplomová. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Jaroslav Vala, Ph.D.

LANGER, Jiří a Karel KUČA. Dřevěné kostely a zvonice v Evropě I.-II. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-982-6.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie. 3. Praha: H+H, 2003. ISBN 80-7319-020-6.

LEVÝ, Jiří. Umění překladu. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-729-4170-4.

STRAKOVÁ, Vlasta. Překládání a čeština. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2003. ISBN 80-85787-14-8.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 9788023736700.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. 2. Plzeň: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze a v Brně, 1984.

VOZÁB, Jakub. *Fenomén Divoká honba a její proměna v čase*. Praha, 2015. Bakalářská. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.

Ruské:

АДАМЕС, Přemysl. *Порядок слов в современном русском языке*. 75. Praha: Academia Praha, 1966.

БАРАШКОВА, Анна Владимировна. *РОЛЬ МИФОЛОГИЧЕСКИХ МОТИВОВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СЛАВЯНСКОЙ ФЭНТЕЗИ*. Вестник КГУ:

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ. Кострома: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Костромской государственный университет», 2009, 4(1), 22-26. DOI: 82–31. ISSN 1998-0817.

БРееВА, Татьяна Николаевна. СТРАТЕГИЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО МИФА В СЛАВЯНСКОМ ФЭНТЕЗИ. Вестник ТГПУ: ФИЛОЛОГИЯ И КУЛЬТУРА. PHILOLOGY AND CULTURE. Казань: Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего образования «Казанский (Приволжский) федеральный университет», 2012, 1(27), 94-100. DOI: 821.161.1. ISSN 2074-0239.

КОЛЕКТИВ АВТОРОВ. Иные времена: Эволюция русской фантастики на рубеже тысячелетий. Челябинск: ООО "Энциклопедия", 2010. ISBN 978-5-91274-080-0.

МОКIJENKO, Valerij Michajlovič a Ludmila STĚPANOVÁ. Ruská frazeologie pro Čechy: Русская фразеология для чехов. 2. vyd., (rozš.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1916-9.

САЛАМАТОВА, У.С. Феномен оборотничества в "Дозорах" Сергея Лукьяненко. Слово — текст — смысл: сборник студенческих научных работ. Екатеринбург: Уралской государственной университет, 2008, (3), 112 - 116.

ТАТАРИНОВ, Юрий. Города Беларуси в некоторых интересных исторических сведениях.. 3. Минск: И. П. Логвинов, 2008. ISBN 985-6324-17-3.

Internetové zdroje:

České:

BEHÚN, Petr. Interview s legendární českou překladatelkou. Proofreading.cz [online]. Petr Behún., 2018, 31.12.2014, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z:

<https://proofreading.cz/interview-s-legendarni-ceskou-prekladatelkou/>

BEHÚN, Petr. Pána prstenů šířila Charta 77, Východ byl totiž sídlem zla. Aktuálně.cz [online]. Petr Behún., 2018, 10.9.2014, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z:

<https://magazin.aktualne.cz/prekladatelka-posustova-pana-prstenu-siri-la-charta-77/r~ce788efe37fe11e494d7002590604f2e/?redirected=1534935750>

Česká a slovenská fantasy. Knihy Dobrovský [online]. DOBROVSKÝ, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/ceska-a-slovenska-fantasy-2488>

DOLEŽELOVÁ, Veronika. 11 nejvýraznějších tváří české sci-fi a fantasy, které nesmíte minout. G.cz [online]. Extra Online Media s.r.o, 2018, 11.2.2015 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://g.cz/11-nejpopularnejsich-ceskych-fantasy-spisovateleu-kttere-nesmite-minout/>

Dostupné z: <https://g.cz/11-nejpopularnejsich-ceskych-fantasy-spisovateleu-kttere-nesmite-minout/>

FAJKUS, Martin. Psaní je pro mě vášeň, koníček, hra, relaxace i posedlost..., rozhovor s Miroslavem Žambochem. Fantasy.cz [online]. FANTASYA BOOKS, 2006, 23.1.2007 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.fantasy.cz/clanek/psani-je-to-me-vasen-konicek-hra-relaxace-i-posedlost>

František Kotleta. Pevnost [online]. <http://www.pevnost.cz>, 2010 [cit. 2018-10-15].
Dostupné z: <http://www.freetimepublishing.cz/autor/kotleta-frantisek>

JIROUŠEK, Martin. Se Sapkowskiým mě pojí přátelství, říká překladatel polské fantasy. IDnes.cz: Ostrava a Moravskoslezský kraj [online]. Praha: MAFRA, 2018, 21.4.2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: https://ostrava.idnes.cz/rozhovor-prekladatel-andzrej-sapkowski-fdu-/ostrava-zpravy.aspx?c=A180419_396437_ostrava-zpravy_woj

Jiří Kulhánek. Literární Doupě [online]. Johannesville, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://ld.johannesville.net/kulhanek>

KALES, Josef. Rozhovor s paní Pošustovou, překladatelkou Tolkienových děl do češtiny. Tolkien.cz [online]. Společnost přátel díla J.R.R.Tolkiena, 1992, 6.2.2002, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: http://fantasy-scifi.net/jrr_tolkien/vite_ze/vite_ze.php?c=285

KLÍČNÍK, Richard. Král triviální fantasy je zpátky a píše jako zamlada. Aktuálně.cz: Literatura [online]. 13.11.2014, , 1 [cit. 2018-08-15]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/kral-trivialni-fantasy-je-zpatky-a-pise-jako-zamlada/r~84b908dc6a6e11e490f70025900fea04/>

Lankrabě. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 17.1.2018 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lankrab%C4%9B>

Leoš Kyša: František Kotleta (pseudonym). Databazeknih.cz [online]. databazeknih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/leos-kysa-12208>

LOJÍN, Jiří. Vladimira Sorokina si nesmírně vážím: Rozhovor s překladatelem Liborem Dvořákem. VaseLiteratura [online]. VaseLiteratura.cz, 2016, 6.6.2014, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/4287-libor-dvorak-rozhovor>

MARENČÍKOVÁ, Taťána. Překladatel Jan Kantůrek: Jenom totální blb by zkazil Pratchetta. Novinky [online]. BORGIS, 2016, 13.3.2016, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: www.novinky.cz/kultura/397487-prekladatel-jan-kanturek-jenom-totalni-blb-by-zkazil-pratchetta.html

Miroslav Žamboch. DatabazeKnih.cz [online]. Databazeknih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/miroslav-zamboch-289>

Mycelium [online]. Argo, 2013 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <http://mycelium.argenite.org/page-uvod>

Nejprodávanější knihy v roce 2018 - sci-fi a fantasy. Kosmas [online]. Kosmas, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/bestsellery/2018/1x10/67/sci-fi-a-fantasy/?articleTypeIds=356>

NOVOTNÝ, Metoděj. Překladatel a autor Pavel Weigel: Stanislaw Lem je pro mne modla. Topzine.cz [online]. CzechNetMedia, 2018, 21.11.2010 [cit. 2018-10-11].

Dostupné z: <https://www.topzine.cz/prekladatel-a-autor-pavel-weigel-stanislaw-lem-je-pro-mne-modla>

Panoš. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.10.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pano%C5%A1>

PAZDERKA, Josef. Libor Dvořák: Život současného Ruska je schizofrenní. VITAL [online]. Elpida, 2018, 21.8.2017, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://vitalplus.org/libor-dvorak-zivot-soucasneho-ruska-je-schizofrenni/>

PERNICOVÁ, Zuzana. The Czech DiscworldWizard: an interview with translator Jan Kantůrek. Bridge Publishing House [online]. BridgePublishing House, 2010, 2010, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <http://www.bridge-online.cz/wp-content/uploads/2010/09/kanturek.pdf>

Petra Neomillnerová. DatabázeKnih.cz [online]. Databázeknih.cz, 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie-autora/petra-neomillnerova-1743>

Pošustová Stanislava. Obec Překladatelů [online]. Praha: Obec Překladatelů, 2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/P/PosustovaStanislava.htm>

ŘEHULKOVÁ, Hana. Doba literár/ních velikánů už je pryč: S Liborem Dvořákem o dnešním Rusku, literatuře a překladatelské povinnosti. HOST [online]. Časopis HOST, 2018, 6.6.2014, XXX(4), 32-36 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://casopis.hostbrno.cz/archiv/2014/4-2014/doba-literar-nich-velikanu-uz-je-pryc>

Stanislav Komárek. Databáze českého uměleckého překladu [online]. Praha: ÚTRL FF UK a KAA FF MU, 2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/000004922>

ŠIMEČKOVÁ, Marta. Jak je to se slovním přízvukem v češtině. Vaše Literatura: Literatura pro všechny ... [online]. VaseLiteratura.cz, 2016, 15.6.2009 [cit. 2018-11-06]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/teorie-literatury/144-slovní-prizvuk>

ŠVARCOVÁ, Alžběta a Adéla DAVIDOVÁ. Pro Jana Kantůrka si přišel Smrt': Překladatele proslavila hlavně Pratchettova Zeměplocha [online]. Praha: Český Rozhlas, 2018, 23.3.2018, , 1 [cit. 2018-08-22]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/pro-jana-kanturka-si-prisel-smrt-prekladatele-proslavila-hlavne-pratchettova-7180529>

TRUČOVSKÝ, Martin. Psaní je pro mě vášeň, koníček, hra, relaxace i posedlost..., rozhovor s Miroslavem Žambochem. Neviditelný pes [online]. Neviditelný pes a MAFRA, 2018, 23.7.2007 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/interview-rozhovor-s-miroslavem-zambochem-flt-p_scifi.aspx?c=A070707_175637_p_scifi_hpe

Tvoření obyvatelských jmen. Internetová jazyková příručka [online]. Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=720>

Veršováci slovník [online]. rymy.cz, 2017 [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://www.rymy.cz/>

Vilma Kadlečková. DatabázeKnih.cz [online]. 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/serie-autora/vilma-kadleckova-9322>

Vladimír Šlechta. DatabázeKnih.cz [online]. DatabázeKnih.cz, 2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/vladimir-slechta-1231>

Weigel Pavel. Obec Překladatelů [online]. Obec Překladatelů, 2018, 16.11.2015 [cit. 2018-10-11]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelů.cz/databaze/W/WeigelPavel.htm>

ZÁVODNÁ, Eliška. Libor Dvořák, novinář, komentátor, překladatel. Český Rozhlas Vltava [online]. Český Rozhlas, 2018, 23.5.2017, , 1 [cit. 2018-08-23]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/libor-dvorak-novinar-komentator-prekladatel-5732594>

Ruské:

Анджей Сапковский (биография). Мири Анджея Сапковского [online]. 2008, 10.7.2008 [cit. 2018-08-15]. Dostupné z: <http://www.sapkowski.ru/modules.php?name=Articles&pa=showarticle&artid=27>

БАЛУЕВА, АННА. Мария Семенова: «Посмотрите мне в глаза – я и есть Волкодав». Комсомольская правда [online]. Москва: АО ИД «Комсомольская правда», 2012, 27.5.2014, , 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.kp.ru/daily/26235/3118090>

Венны. Творчество Марии Семёновой [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://semenova.ru/nation/venni.php>

Восторженные потребители: Ольга Громыко [online]. [cit. 2018-10-18]. Dostupné z: <http://nashville.yxuplibs.ru/yurisprudentsiya/9cb1526719e2a5884858f25a5c56fa9f.htm>

Гореликова, Алла. Адвокат сказочных меньшинств: Беседа с Ольгой Громыко. Мир Фантастики [online]. Игромедиа, 2013, 19.2.2008 [cit. 2018-09-19]. Dostupné z: <http://old.mirf.ru/Articles/art2451.htm>

ЗОТОВ, Игорь. Мария Семёнова: Я приоткрыла дверь в этот мир, и воскликнула - а-а-ах!. КультПросвет [online]. media5, 2013, 31.5.2014, , 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: http://www.kultpro.ru/item_315/

КОМЕС. Академик: Реальный словарь классических древностей [online]. Академик, 2017 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/lubker/6242/%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%A1>

Комит. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%82>

Конунг. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 5.10.2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BD%D0%B3>

Конунг. In: Академик: Большой Энциклопедический словарь [online]. Академик, 2017 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/162770>

ЛУКЪЯНЕНКО, Сергей. Биография. Официальный сайт писателя Сергея Лукьяненко [online]. 2004 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: http://lukianenko.ru/biography_rus/

Мария Семёнова. «Лаборатория Фантастики» [online]. fantlab.ru, 2018 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://fantlab.ru/autor103>

Мария Семёнова признаётся в любви к языку. ГодЛитературы.РФ [online]. МОСКВА: АО «Издательство «Российская газета»», 2015, 31.08.2015, (102), 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://godliterature.ru/events/mariya-semyonova-priznayotsya-v-lyubvi-k-yaz>

Опочивальня. Русский Викисловарь: многофункциональный многоязычный словарь и тезаурус [online]. Wikimedia Project, 19.7.2017 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: <https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F>

Охлупень. Архитектура и Проектирование | Справочник: Словарь архитектурно-строительных терминов [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://arx.novosibdom.ru/node/1013>

Порядок слов в предложении, интонация, логическое ударение. Видеотьютор по русскому языку [online]. Валеева Наталья Александровна., 2018 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: http://videotutor-rusyaz.ru/uchenikam/teoriya/182-poryadokslovpredlozhenii.html?fbclid=IwAR3mf-sU9GSr4c76n1LJAz8c4-8NTFjvMv-nkHAt5ChYIFwapGKRJ3T_7Ic

Самоцветные горы. Творчество Марии Семёновой [online]. [cit. 2018-10-04]. Dostupné z: <http://www.semenova.ru/geography/gory.php>

Сегваны. Творчество Марии Семёновой [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <http://semenova.ru/nation/segvani.php>

Стандартизация предложений. Studme.org [online]. Студми. Учебные материалы для студентов (info@studme.org), 2018 [cit. 2018-10-31]. Dostupné z: https://studme.org/1333122221909/dokumentovedenie/standartizatsiya_predlozheniy?fbclid=IwAR3mf-sU9GSr4c76n1LJAz8c4-8NTFjvMv-nkHAt5ChYIFwapGKRJ3T_7Ic

Толковый словарь живаго великорускаго языка Владимира Даля. [online]. В.И. Даль, 2017 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <http://slovardalja.net/>

ТУЦАКОВИЋ, ЗОРАН. Интервью: МАРИЯ СЕМЁНОВА — СЛАВЯНСКАЯ ФАНТАСТИКА. «Геополитика» [online]. СЛОВЕНСКО ДРУШТВО, 2017, 22.2.2017, (102), 1 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://sloven.org.rs/rus/?p=4094>

Ходить ходуном. In: Академик: Фразеологический словарь русского литературного языка [online]. Академик, 2017, 17.1.2018 [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: https://phraseology.academic.ru/13646/%D0%A5%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8C_%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%BC

Ostatní:

CAMPBELL, Josephine. Fantasy. Salem Press Encyclopedia of Literature [online]. 2014 [cit. 2018-07-30].

Kunz. In: Vorname.com [online]. Eltern, 2018 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <https://www.vorname.com/name,Kunz.html>

ANOTACE

Příjmení a jméno: Bálková Sára Bc.

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická Fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Komentovaný překlad díla Mariji Semjonovové *Волкодав*

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Počet znaků: 198 905

Počet použitých zdrojů: 78

Počet příloh: 0

Klíčová slova: Vlkodav, Semjonovová, fantasy, slovanská fantasy, komentovaný překlad, umělecký text, překladové transformace

Charakteristika:

Cílem práce vytvořit adekvátní překlad díla ruské spisovatelky Mariji Semjonovové *Волкодав* (1995). Práce je rozdělena do tří částí. V první části je definována tvorba a styl autorky a také žánr fantasy – slovanská fantasy. Dále jsou uvedeni další autoři fantasy literatury, čeští i zahraniční, a také čeští překladatelé fantasy literatury. Před samotným překladem první kapitoly románu *Волкодав* (1995), je popsán proces překladu. Poté následuje samotný překlad, který je nejdůležitější částí dané práce. Po překladu jsou uvedeny překladatelské transformace, do kterých spadá překlad bezekvivalentního lexika, formální a sémantické transformace a překlad poezie. V závěru jsou uvedeny výsledky naší práce – povedlo-li se nám vytvořit adekvátní překlad první kapitoly knihy *Волкодав* (1995).

ANNOTATION

Surname and name: Bálková Sára Bc.

Name of department and faculty:

Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty Palacký University Olomouc

Name of work: The Commented Translation of the Work of Mariya Semyonova *Волкодав*

Work leader: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Number of symbols: 198 905

Number of sources: 78

Number of attachments: 0

Key words: Volkodav, Semjonova, fantasy, slavic fantasy, commented translation, work of art, translation transformation

Characteristics:

The aim of this thesis is create an adequate translation of the work of Mariya Semyonova *Волкодав* (1995). The thesis is divided into three parts. In the first part of this thesis, the work and writers style of Mariya Semyonova and the genre of slavic fantasy are described. Followed by a brief summary of another fantasy authors, both czech and foreign, as well as czech translators of fantasy literature. Before the main translation of the first chapter of the book *Волкодав* (1995), the translation process is described. Next is the main translation itself, followed by translation transformations. Translation transformations include the translation of non-equivalent lexicon, formal and semantic transformations and the translation of poetry. The conclusion presents the results of our work – whether we have created a suitable translation of the chapter of the book *Волкодав* (1995) or not.

